

τριες είναι πολυπληθέστερες των καθηγητών στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Τα ποσοστά συμμετοχής σε σχέση με την ειδικότητα φαίνονται στο σχ. 2.

Τα ποσοστά συμμετοχής σε σχέση με τα χρόνια υπηρεσίας φαίνονται στο διάγραμμα του σχ. 3.

Το διάγραμμα φανερώνει ότι ακόμα και μετά από 20 χρόνια υπηρεσίας η διάθεση για προβληματισμό, δημιουργικότητα και πειραματισμούς συνεχίζει να χαρακτηρίζει τους εκπαιδευτικούς.

Τα ποσοστά συμμετοχής σε σχέση με

την ενημέρωση και την υλοποίηση προγραμμάτων Π.Ε. φαίνονται στο σχήμα 4.

Η ανομοιογένεια αυτή μπορεί να εξουδετερωθεί και να λειτουργήσει θετικά, αν κατά την εξέλιξη του πρακτικού μέρους οι συνάδελφοι που κάνουν το πρώτο βήμα βρεθούν πλάι σε άλλους, περισσότερο έμπειρους. Ως αρνητικά σημεία αναφέρθηκαν:

1. Ο περιορισμένος χρόνος. 2. Η μη παρουσίαση προγραμμάτων που είχαν υλοποιηθεί από μαθητές. 3. Η έλλειψη εμπειρίας από άλλες χώρες. Ως θετικά στοιχεία αναφέρθηκαν: 1.

Η βιωματική μαθησιακή διαδικασία. 2. Η ευκαιρία που δόθηκε στους συναδέλφους να βρεθούν όλοι μαζί, να ανταλλάξουν απόψεις, να γνωριστούν, να συζητήσουν, να εργαστούν και να χαρούν, ανακαλύπτοντας κοινούς στόχους, κοινές αγωνίες, κοινά όνειρα. 3. Η φιλική ατμόσφαιρα και η θερμή επικοινωνία. 4. Η άριστη τεχνική και ηθική στήριξη εκ μέρους του Κε.Μ.Α.

Σταθμίζοντας τα αποτελέσματα της αξιολόγησης, φθάνουμε στο συμπέρασμα ότι ανάλογες διοργανώσεις πρέπει να έχουν συνέχεια στο μέλλον.

2. Η ΕΝΤΑΞΗ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ ΣΤΗ ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΥΛΗ

Ο τρόπος που ο κάθε εκπαιδευτικός συνδυάζει ένα θέμα από την αρχαιότητα με το αναλυτικό πρόγραμμα και το εντάσσει στο μάθημα που διδάσκει είναι το κύριο θέμα της ενότητας αυτής. Οι δυνατότητες είναι άπειρες και, με βάση τις επισημώσεις, τις χωρίσαμε στις εξής ενότητες: Διεπιστημονική προσέγγιση - Ιστορία, Μυθολογία - Φυσική, Χημεία - Εικαστικά - Θεατρικό παιχνίδι - Σύγχρονη τεχνολογία στην εκπαίδευση.

2.1. Διεπιστημονική προσέγγιση

Οι δύο ανακοινώσεις που παρουσιάζονται εδώ προέρχονται από δύο ξενόγλωσσα σχολεία των Αθηνών, ένα γαλλόφωνο Γυμνάσιο και ένα αγγλόφωνο Δημοτικό. Στο πρώτο σχολείο, οι μαθητές μιας τάξης (Α' Γυμνασίου) προσέγγισαν την Ακρόπολη μέσα από τα μαθήματα της Βιολογίας, της Γεωγραφίας, της Ιστορίας, των Καλλιτεχνικών, των Μαθηματικών, της Μουσικής, της Τεχνολογίας, της Φιλολογίας (Ελληνικής και Γαλλικής) και της Φυσικής-Χημείας, εντάσσοντάς της στη διδακτέα ύλη του κάθε μαθήματος.

Στο δεύτερο, οι καθηγητές όλων των τάξεων, από το Νηπιαγωγείο έως και την ΣΤ' τάξη του Δημοτικού, ενέταξαν στη διδακτέα ύλη της κάθε τάξης θέματα σχετικά με τους κλασικούς Ναούς, με αφορμή Ναούς από την Ακρόπολη.

Μνημειακή κληρονομιά: Η Ακρόπολη κατά την Αρχαιότητα: Προσέγγιση μέσα από τα μαθήματα της Βιολογίας, Γεωγραφίας, Ζωγραφικής, Ιστορίας, Μαθηματικών, Μουσικής, Τεχνολογίας και Φυσικής

M. Rotchettis (Φιλολογική), **F. Sakaridou** (Ιστορικό-Αρχαιολογική)

Ελληνογαλλική Σχολή, Α' Γυμνασίου, 1991

Σ-Π (90)ΜΣ.Ε (91)ΜΣ.Ο/ΜΜΑ/Ώο

Κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 1990-1991, δύο τμήματα της Α' Γυμνασίου της Ελληνο-Γαλλικής σχολής της Αγίας Παρασκευής, ξεκινώντας από το πρόγραμμα της διδα-

κτέας ύλης στο μάθημα της Ιστορίας, ασχολήθηκαν με την εκτενέστερη μελέτη της Αθήνας του 5ου αιώνα π.Χ. Η μελέτη αυτή αποτελούσε το πρώτο σκέλος ενός τριετούς προ-

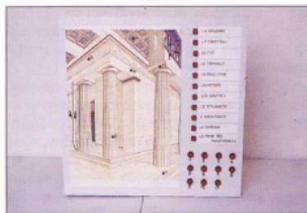
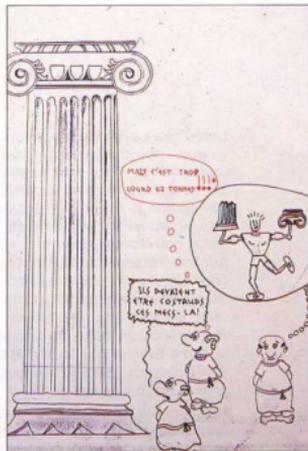
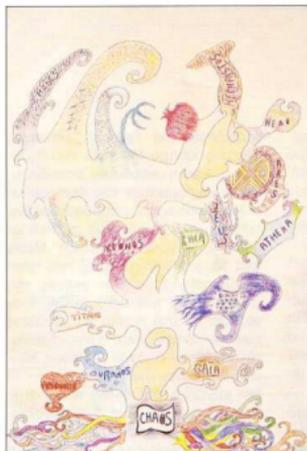
γράμματος με θέμα: "Η Αθήνα στο πέρασμα των αιώνων". Η κίνηση προωθήθηκε από το γαλλικό υπουργείο Παιδείας, στόχος του οποίου ήταν η άμεση προσέγγιση της πολιτισμικής κληρονομιάς ενός τόπου.

Στα πλαίσια αυτού του πνεύματος, ξεκίνησε μια προσπάθεια, το 1990-1991, και από τα δύο τμήματα της σχολής, το Ελληνικό και το Γαλλικό. Και για μεν τους Έλληνες, στόχος ήταν η βαθύτερη προσέγγιση της πατρογονικής κληρονομιάς, για δε τους Γάλλους, η ουσιαστικότερη σχέση με τον τόπο που τους φιλοξενεί.

Τα δύο τμήματα δούλεψαν παράλληλα, αλλά ασχολήθηκαν με δύο διαφορετικά σημεία της Αθήνας. Το Γαλλικό τμήμα μελέτησε τον Ιερό βράχο και το Ελληνικό τμήμα την Αρχαία Αγορά.

Στο Γαλλικό τμήμα, η ομάδα των εκπαιδευτικών αποτελείτο από οκτώ καθηγητές διαφορετικών ειδικοτήτων: Την καθηγήτρια (Μαθηματικών, Φυσικής, Χημείας) κα Βογο, τον καθηγητή της Γεωγραφίας κ. Γρυέ, την καθηγήτρια της Βιολογίας κα Κοποσσισ, την καθηγήτρια της Μουσικής κα Le Cardinal, την καθηγήτρια των Καλλιτεχνικών κα Samothrakis, την καθηγήτρια της Τεχνολογίας κα Emmanuelle και τις καθηγήτριες της Γαλλικής και Ελληνικής Φιλολογίας κα Rotchetis και κα Σακαριδου.

Κύριος σκοπός μας ήταν η ενεργός συμμετοχή όλων των παιδιών και η απόκτηση της γνώσης μέσα από την

προσωπική εμπειρία. Προσπαθήσαμε να εντάξουμε τη δουλειά μας στο πρόγραμμα της διδασκείας ύλης της Α΄ Γυμνασίου, ώστε να αποφευχθούν τυχόν επιβαρύνσεις στο ωράριο των παιδιών. Ο καθένας από μας επιχείρησε μέσα από το αντικείμενό του την προσέγγιση του κοινού θέματος, φροντίζοντας ταυτόχρονα για τη διατήρηση μιας παράλληλης πορείας σε σχέση με τους λοιπούς συναδέλφους. Σημαντική και απαραίτητη για τη δουλειά μας υπήρξε η υποστήριξη εξωτερικών συνεργατών, που συνέβαλαν στην πληρέστερη ενημέρωσή μας. Πριν αρχίσουμε ένα μαθητικό παρακολούθημα ένα ενημερωτικό σεμινάριο στο Κέντρο Μελετών της Ακρόπολης, και στη συνέχεια, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, διατηρήσαμε στενή επαφή μ' αυτό, κάνοντας συχή χρήση του υλικού που μας διέθεσε.

Επιστρέφοντας στις τάξεις, ξεκινήσαμε με μια καταποιοτική εισαγωγή. Με την καθοδήγηση της καθηγήτριας των Ελληνικών, τα παιδιά αναζητήσαν και συγκέντρωσαν πληροφορίες για την ιστορία του Βράχου, αρχίζοντας από το 6.000 π.Χ. μέχρι σήμερα. Ταξινομήσαν τα στοιχεία

τους, σημείωσαν σε καρτέλες τούς τίτλους των βιβλίων που χρησιμοποίησαν, και κατασκεύασαν μόνο τους διαφάνειες σε ζελατίνες, τις οποίες παρουσίασαν στο τέλος του χρόνου στους λοιπούς μαθητές του σχολείου.

Ταυτόχρονα με τη μελέτη της εξέλιξης του Βράχου, άρχισε και η μελέτη του φυσικού περιβάλλοντος της Αττικής. Με την καθοδήγηση του καθηγητή της Γεωγραφίας κατασκεύασαν ένα χάρτη της Αρχαίας Ελλάδας, όπου σημείωσαν τις κυριότερες πόλεις, τα βουνά και τα ποτάμια. Στη συνέχεια έφτιαξαν έναν τοπογραφικό χάρτη της Αττικής, όπου τοποθέτησαν τους πληθυσμούς, και τέλος όρισαν σ' έναν τρίτο χάρτη της Αθήνας τη θέση της Ακρόπολης. Μίλησαν για το έδαφος του Βράχου και έκλεισαν την ενότητα με τη μελέτη του μεσογειακού κλίματος, προσφέροντας έτσι στην καθηγήτρια της Βιολογίας τη δυνατότητα να μιλήσει για τη χλωρίδα της Μεσογείου και κατ' επέκταση και της Αττικής. Με την καθοδήγησή της, τα παιδιά συγκέντρωσαν από τη σημερινή αττική γη τα φυτά που γνώρισαν στο μάθημα της Βιολογίας και κατασκεύασαν ένα φυτολόγιο, ζωντανή αποδεί-

ξη του ότι η γη ετούτη παραμένει η ίδια εδώ και αιώνες.

Με την ολοκλήρωση της μελέτης του φυσικού περιβάλλοντος της Αθήνας του χθές και του σήμερα έκλεισε ο πρώτος κύκλος, επίλογος του οποίου ήταν η πρώτη επίσκεψη των παιδιών στο Κέντρο Μελετών της Ακρόπολης. Εκεί τα παιδιά, συνοδευόμενα από την καθηγήτρια της Ελληνικής Φιλολογίας, εντόπισαν τη χρονολογική εξέλιξη του Βράχου, χρησιμοποιώντας τις μακέτες του Κέντρου Μελετών της Ακρόπολης. Συμπλήρωσαν τα ερωτηματολόγια τους και συνέδεσαν τα μνημεία με τη χρονολογική και ιστορική τους τοποθέτηση πάνω στο Βράχο.

Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης αυτής, η καθηγήτρια της Φυσικής και των Μαθηματικών εξήγησε στα παιδιά τον τρόπο μεταφοράς του μαρμάρου και την τεχνική της κατασκευής των ναών, χρησιμοποιώντας τα εκθέματα του Κέντρου Μελετών. Επιστρέφοντας στο σχολείο, τα παιδιά συνέχισαν στο μάθημα της Φυσικής τη μελέτη της κατασκευής των ναών. Με την καθοδήγηση της καθηγήτριας τους κατασκεύασαν ένα όργανο (από κόντρα πλακέ) για τη μέτρηση της διαμέτρου, και με τη βοήθεια

αυτού του οργάνου υπολόγισαν αργότερα την πραγματική διάμετρο μιας κολόνας πάνω στην Ακρόπολη. Στη συνέχεια έμαθαν να υπολογίζουν τον αριθμό π (3,14), πετυχαίνοντας έτσι μια πρακτική εφαρμογή της θεωρίας που διδάσκονταν στην τάξη. Κατόπιν κατασκεύασαν ένα γερανό μαρμάρων, σαν αυτόν που είχαν δει στην πρώτη τους επίσκεψη στο Κέντρο Μελετών της Ακρόπολης. Για να πεισθούν ότι πράγματι μπορεί να σηκώσει μεγάλο βάρος, τον έβασαν σε λειτουργία χρησιμοποιώντας μικρά κομμάτια μαρμάρου.

Η μελέτη του μαρμάρου, που είναι το βασικό υλικό της Ακρόπολης, συνεχίστηκε με ασκήσεις που αφορούσαν τον όγκο και το βάρος, και ολοκληρώθηκε από την ίδια καθηγήτρια στο μάθημα της Χημείας, τον ήχο της καταστρεπτικής δράσης του οξέος στο μάρμαρο. Στόχος αυτής της δουλειάς ήταν να συνειδητοποιήσουν τα παιδιά το μέγεθος της καταστροφής που προκάλεσε το νέφος στα αρχαία μα μάρμαρα.

Ταυτόχρονα με τις εργασίες της καθηγήτριας της Φυσικής - Μαθηματικών - Χημείας, οι καθηγήτριες της Ελληνικής και Γαλλικής Φιλολογίας μελέτησαν την αρχιτεκτονική των ναών και δίδαξαν στα παιδιά την ορολογία και στις δύο γλώσσες.

Την ίδια χρονική περίοδο, η καθηγήτρια της Τεχνολογίας, ακολουθώντας το πρόγραμμα της διδακτέας ύλης, κατασκεύασε μαζί με τα παιδιά ένα ηλεκτρονικό παιχνίδι. Με τη βοήθεια αυτού του παιχνιδιού, τα παιδιά εφάρμοσαν την θεωρία του circuit en dérivation (παράλληλου κυκλώματος), και παράλληλα εμπέδωσαν την αρχιτεκτονική ορολογία των ναών διασκεδάζοντας. Το παιχνίδι χρησιμοποιείται ακόμη στο σχολείο μας.

Το δεύτερο σκελος της θεωρητικής κατάρτισης των παιδιών αφορούσε την λειτουργικότητα των ναών. Οι καθηγήτριες των Καλλιτεχνικών και της Ελληνικής Φιλολογίας μελέτησαν και στις δύο γλώσσες τη μυθολογία των αρχαίων Ελλήνων, και στη συνέχεια την συνέδεσαν με τη θρησκευτική ζωή των Αθηναίων του 5ου αιώνα. Με την καθοδήγηση της καθηγήτριας των Τεχνικών, τα παιδιά κατασκεύασαν ένα γενεαλογικό δέντρο των θεών που είχαν άμεση σχέση με την Αθήνα και τους ναούς της. Αφού ολοκληρώθηκε η μελέτη της μεταρροής του Βράχου σε ιερό χώρο και της λειτουργίας του, πραγμα-

τοποίησαμε τη δεύτερη επίσκεψη μας στο Κέντρο Μελετών της Ακρόπολης. Εκεί η υπεύθυνος εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Κέντρου κα Κ. Χατζησαλάνη μας παρουσίασε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα σχετικό με όσα είχαμε μάθει στην τάξη. Μέσα από το πρόγραμμα αυτό, που ήταν μια καταπονητική μελέτη της ζωφόρου και των αετωμάτων, αποκαλύφθηκε στα παιδιά τα μεγαλείο των Παναθηναίων και η σπουδαιότητα του Ιερού Βράχου για τους Αθηναίους του 5ου αιώνα.

Στη συνέχεια ανεβήκαμε πάνω στην Ακρόπολη. Τα παιδιά ήταν εφοδιασμένα με ερωτηματολόγιο που έπρεπε, συμπληρώνοντάς το, να επιβεβαιώσουν τις γνώσεις τους. Ήξεραν ότι επρόκειτο για παιχνίδι και όχι για διαγωνίσμα, εντούτοις είχε μεγάλη σημασία γι' αυτή η επιτυχία και η σωστή απάντηση.

Επιστρέφοντας στο σχολείο, αρχίσαμε με όλοι μαζί μια εντατική μελέτη γενικής αποτίμησης σε όλα τα μαθήματα. Τα παιδιά σχολίασαν στην τάξη τις εντυπώσεις τους και κατόπιν αυτού αρχίσαμε τον δεύτερο κύκλο μελέτης.

Οι καθηγήτριες της Γαλλικής και Ελληνικής Φιλολογίας, χρησιμοποιώντας τη μουσειοσκευή "Αρχαία Ελληνική Ενδυμασία" του Κέντρου Μελετών Ακροπόλεως, μελέτησαν με τα παιδιά την καθημερινή ζωή στην αρχαία Αθήνα. Τα παιδιά ντύθηκαν με τους χιτώνες και τα ιμάτια της μουσειοσκευής και έζησαν για λίγες ώρες σαν αρχαίοι Έλληνες, μεταδίδοντας την εμπειρία τους και στα παιδιά των λοιπών τμημάτων της Α' Γυμνασίου.

Παράλληλα η καθηγήτρια της Μουσικής τους έβαλε ν' ακούσουν ηχογραφήσεις μουσικής της αρχαίας Ελλάδας. Στο μάθημα της Μουσικής γνώρισαν τα διάφορα μουσικά όργανα της αρχαιότητας χρησιμοποιώντας τη μουσειοσκευή "Αρχαία Ελληνικά Μουσικά Όργανα" του Κέντρου Μελετών της Ακρόπολης.

Ακολούθησε επίσκεψη στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο με τη συνοδεία της καθηγήτριας, όπου τα παιδιά αναγνώρισαν τα ήδη γνωστά όργανα. Παρατηρώντας τα αγγεία, τα αγάλματα, τα ανάγλυφα, έμαθαν και αναγνώρισαν τα αρχαία μουσικά όργανα, τους έδωσαν τα ονόματά τους και επιστρέφοντας στο σχολείο άκουσαν και πάλι ηχογραφήσεις της μουσικής που θα έπρεπε να παίζουν.

Μέσα σ' αυτό το κλίμα της τέχνης και της ποιήσης, άρχισαν τη δουλειά στο εργαστήριο των Καλλιτεχνικών. Με την καθοδήγηση της καθηγήτριας τους και χρησιμοποιώντας τις μνήμες τους από την έκθεση των κεραμώσεων του Κέντρου Μελετών της Ακρόπολης, ξεκίνησαν την κατασκευή αεροκεράμων. Αφού παρατήρησαν προσεκτικά τα διακοσμητικά στοιχεία των ναών, εντόπισαν το ανθεμίον, σαν ένα μοτίβο το οποίο επαναλαμβάνονταν πολύ συχνά. Όλα τα παιδιά έφτιαξαν και έψησαν τα δικά τους κεραμίδια, τα οποία και εξέθεσαν στο τέλος του σχολικού έτους. Ως επιλογές όλων όσα έμαθαν στο σχολείο ήρθε η προσφορά του Κέντρου Μελετών της Ακρόπολης. Λίγο πριν από το τέλος του σχολικού έτους, οι αρμόδιοι του Κέντρου Μελετών μας κάλεσαν για "Μια μέρα στην Ακρόπολη".

Η συμμετοχή των παιδιών στα εργαστήρια της Ακρόπολης ήταν ενθουσιώδης και άμεση. Αυτή η εμπειρία ήταν μια απόλαυση, γιατί ένωσαν σίγουρα για τις γνώσεις τους και δεν οίκοι περιβάλλον.

Μετά το τέλος των μαθημάτων οργανώσαμε έκθεση για τους γονείς των παιδιών και τους μαθητές του σχολείου μας. Παρουσιάσαμε όλες τις κατασκευές των παιδιών και δείξαμε στο κοινό μας μια μικρή ταινία, με αποσπάσματα της δουλειάς των παιδιών και των επισκέψεων που πραγματοποιήσαμε κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους. Η μουσική υπόκρουση της έκθεσης ήταν αρχαία ελληνική και γραμμένη από την ορχήστρα "Atrium Musicae" της Μαδρίτης, υπό τη διεύθυνση του Grégoire Paniagua. Η όλη προσπάθεια όμως δεν τελείωσε με το κλείσιμο του σχολείου και με το τέλος του σχολικού έτους. Την επόμενη χρονιά (1991-1992) τέσσερις εκπαιδευτικοί της ίδιας ομάδας, οι καθηγήτριες της Γαλλικής και Ελληνικής Φιλολογίας, κα Rotchettis και κα Ζακαριόου, η καθηγήτρια των Μαθηματικών - Φυσικής - Χημείας κα Βογο και η καθηγήτρια των Τεχνικών κα Samoithrakis, συνεχίσαμε την προσπάθεια προσέγγισης της πολιτισμικής κληρονομιάς του τόπου μας. Έχοντας από την αρχή ορίσει ως γενικό θέμα το πρόγραμμα: "Αθήνα στο πέρασμα των αιώνων", συνεχίσαμε με τα ίδια παιδιά και το ίδιο σκεπτικό τη μελέτη της Βυζαντινής Αθήνας. Το πρόγραμμα αυτό διήρκεσε δύο σχολικά έτη, 1991-1992 και 1992-

1993. Κατά τη διάρκεια του πρώτου έτους 1991-1992, το θέμα μας ήταν η "Αθήνα από τον 11ο έως τον 13ο αιώνα". Αξιοποιώντας τις εμπειρίες του προηγούμενου χρόνου, μελετήσαμε την αρχιτεκτονική και τα εικονογραφικά προγράμματα της Μονής Διαφωτισμού και της Μονής της Καισαριανής, συνδέοντας έτσι την αρχαιότητα με το Βυζάντιο, την παλαιά θρησκεία με τη νέα. Καθοριστική ήταν στο σημείο αυτό η συμβολή των εξωτερικών συνεργατών μας, από το Βυζαντινό Μουσείο, οι οποίοι μας παρουσίασαν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του Μουσείου και μας δίδαξαν τη μουσειοσκευή της κατασκευής των

εικόνων. Το πρόγραμμα του πρώτου χρόνου 1991-1992 έκλεισε με μια εβδομαδιαία επίσκεψη στο Μιστρά.

Τον επόμενο χρόνο 1992-1993, η ίδια ομάδα εκπαιδευτικών και παιδιών συνέχισε με τη μελέτη της μεταβυζαντινής τέχνης, και έτσι έκλεισε ο γνωστικός κύκλος "Βυζάντιο" με επίσκεψη στα Μετέωρα.

Κατά τη διάρκεια της φετινής σχολικής χρονιάς 1993-1994, τα ίδια παιδιά ασχολήθηκαν με τη μελέτη της νεοκλασικής αρχιτεκτονικής της Αθήνας. Συγκέντρωσαν φωτογραφικό υλικό και αναζητήσαν στις προσόψεις δημοσίων και ιδιωτικών κτηρίων στοιχεία οικεία από την αρχαιότητα.

Τα παιδιά αυτά, που βίωσαν την προσπάθεια προσέγγισης της πολιτισμικής κληρονομιάς του τόπου όπου ζουν, έμαθαν να ερευνούν, να παρατηρούν, να ρωτούν και να αγγίζουν ό,τι τους περιβάλλει.

Σήμερα, μετά από τέσσερα χρόνια και αφού έχουν δεθεί με κοινές εμπειρίες και μνήμες, έχουν αποκτήσει έντονο το πνεύμα της ομαδικότητας και της αλληλουποστήριξης. Είναι παιδιά εξαιρετικά δεκτικά και με θετική διάθεση για μάθηση, εκφράζουν δε αυθόρμητα και με ειλικρίνεια την αγάπη και το σεβασμό τους για τον τόπο όπου ζουν, άρχατα αν αυτός είναι η γενεαίρα τους ή όχι.

Χτίζοντας ναούς για τους δικούς μας θεούς

C. Bolton (Παθολογικό), **J. Chalikiopoulou** (Παθ.), **G. Doukas** (Παθ.),
A. Panariotou (Παθ.), **G. Karamani** (Παθ.), **M. Nikitakis** (Παθ.),
V. Panayotopoulou (Παθ.), **S. Pergamalis** (Παθ.), **G. Rallis** (Παθ.),
H. Scattol (Παθ.), **S. Stathatos** (Παθ.), **W.E. Stouraitis** (Παθ.),
V. Tsakalis (Παθ.), **J. Whitehead** (Παθ.)

Σχολή Champion, Δημοτικό, 1994

Σ-Π (94)ΜΣ.Ρ-ΛΞ-Ε-Ο/Ηο

Κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 1993-94, 220 μαθητές της Σχολής Champion επισκέφθηκαν κατά τμήματα την Ακρόπολη και το Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως και πήραν μέρος στο πρόγραμμα «Χτίζοντας έναν Αρχαίο Ναό», πρόγραμμα που σχεδιάστηκε από την Α' Εφορεία με σκοπό να γνωρίσουν καλύτερα οι μαθητές τον κλασικό πολιτισμό. Όλα τα παιδιά του Δημοτικού (140) συμμετείχαν σε 4 εργαστήρια, όπου έκτισαν βήμα προς βήμα έναν δικό τους αρχαίο ναό.

Τα παιδιά επέστρεψαν στο σχολείο γεμάτα ιδέες και συζήτησαν με τη δασκάλα τους τις εμπειρίες τους από το πρόγραμμα. Μαζί διάλεξαν για να δουλέψουν περαιτέρω ένα θέμα, το οποίο εντάχθηκε στη διδασκεία όλη της κάθε τάξης, δηλαδή, στα Μαθηματικά, στα Αγγλικά, στην Ιστορία, στη Γεωγραφία, στη Φυσική και στην Τεχνολογία, και, φυσικά, στα Τεχνικά και στις Εφαρμοσμένες Τέχνες. Το θέμα δουλεύτηκε στο σχο-

λείο επί 2 μήνες.

Συγκεκριμένα, στο Νηπιαγωγείο και στην Α' τάξη (4-6 χρονών), με γενικό θέμα «Μυθολογία», οι μαθητές δούλεψαν τη θεά Αθηνά, δηλαδή τη γέννησή της από το κεφάλι του Δία, τις ιδιότητές της ως θεάς της σοφίας και των τεχνών, τον μύθο που την καθιέρωσε ως προστάτιδα της Αθήνας, Η διαμάχη της Αθηνάς με την Αράχνη έγινε σενάριο για θεατρικό παιχνίδι.

Για να κατανοήσουν τα παιδιά καλύτερα το παρελθόν, η κάθε μαθήτρια ντύθηκε θεά Αθηνά, κατασκεύασε δική της ασπίδα και κράνος και φωτογραφήθηκε. Τέλος, κάνανε μια μεγάλη μακέτα ενός αρχαίου ναού και ντύσανε τις κούκλες τους Barbie ως θεά Αθηνά.

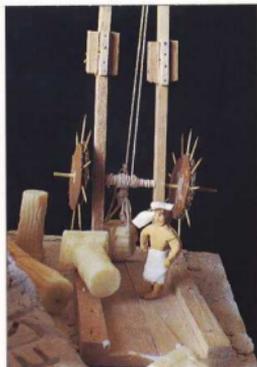
Στη Β' τάξη (6-7 χρονών), αφού μελέτησαν στο σχολείο τα αρχαία μετρικά συστήματα, επισκέφθηκαν την Ακρόπολη και την Αρχαία Αγορά και, χρησιμοποιώντας τους βραχιόλες, τις παλάμες, τα δάκτυλα και τα πόδια

τους, μέτρησαν το μήκος της ανατολικής πλευράς του Αρχεγείου, λιθοπλίνθους, κίονες, αγάλματα.

Στο σχολείο το κάθε παιδί ταυτίστηκε με έναν θεό. Φτιάξαν με collage τους θεούς αυτούς και στα πρόσωπά τους βάλανε τις δικές τους φωτογραφίες. Γράψανε ιστορίες με θέματα: «Μια σύσκεψη των θεών», με σκοπό να εμποδίσουν τον Άρη να κάνει πολέμους, και «Μια επίσκεψη αρχαίων θεών στη σύγχρονη Ελλάδα».

Στην Γ' τάξη (8-9 χρονών) οι μαθητές, για να κατανοήσουν καλύτερα τη γιγαντιαία προσπάθεια που χρειάζόταν για την κατασκευή των ναών, έπλασαν με τη φαντασία τους τον δικό τους θεό, στον οποίο αφιέρωσαν ένα ναό. Επινόηθηκαν θεοί της Φύσης, των Χρωμάτων, των Πουλιών, και γράφτηκαν μύθοι γι' αυτούς, μύθοι στους οποίους βασίστηκε ο γλυπτός διάκοσμος του κάθε ναού. Ο κάθε μαθητής συνέγραψε, μερα με τη μερά, το δικό του βιβλίο, όπου περιέγραφε τον δικό του ναό. Οι μαθητές πήραν τους ρόλους του αρχαίου Αθηναίου πολίτη, του αρχιτέκτονα, του γλύπτη, του τεχνίτη, και μέσα από αυτούς τους ρόλους συμμετείχαν τόσο στη λήψη των αποφάσεων όσο και στη διαδικασία της κατασκευής.

Σχεδίασαν την κάτοψη του ναού, και στη συνέχεια μελέτησαν τα δάπεδα, τους τοίχους, τη στέγη του, αφού προηγουμένως είχαν επιλέξει το ρυθμό του κτηρίου. Ασχολήθηκαν ιδιαίτερα με τις θύρες και τα θυρώματα των ναών, που ήταν και το εξώφυλλο του βιβλίου τους, χρησιμοποιώντας όλων των ειδών τα μακαρόνια,

κολλημένα επάνω σε χαρτόνι. Εμπνευσμένοι από το άγαλμα του Δία της Ολυμπίας, δημιούργησαν μια πάρτα στο δικό τους μέγεθος, που ανοίγει κανονικά και μέσα μπορούμε να δούμε το άγαλμα ενός καθιστού θεού σε όλο του το μεγαλείο. Στην Δ' τάξη (9 χρονών), στην οποία το αναλυτικό πρόγραμμα περιλαμβάνει τον κλασικό πολιτισμό, τα παιδιά προσέγγισαν τους ναούς σαν ζωντανή απόδειξη του παρελθόντος. Επέλεξαν γνωστούς αρχαίους ναούς, τους ναούς της Ακρόπολης, του Σαυιού, των Δελφών, το ναό του Ολυμπίου Διός, για να τους μελετήσουν. Πρώτα είδαν τον ναό στη μορφή που είναι σήμερα. Στη συνέχεια ασχολήθηκαν με τον θεό στον οποίο ήταν αφιερωμένος ο ναός, μελέτη-

σαν τους μύθους, τις αντίστοιχες εορτές και την καθημερινή ζωή γύρω από το ναό, τα θέατρα και τους αθλητικούς αγώνες.

Άλλα παιδιά κατασκεύασαν δικούς τους ναούς με τους βωμικούς τους, έναν ναό για καθέναν από τους 12 θεούς, για τους οποίους έγραψαν και ποιήματα. Το Ερέθχειο και η ποιμητή των Παναθηναίων κατασκευάστηκαν με lego και χρησιμοποιήθηκαν playmobil για τα ανθρωπάκια και τα ζώα, κυρίως αλόγα και τα βόδια για τη θυσία.

Στην Ε' τάξη (10 χρόνων), όπου η έμφαση δίνεται στη Φυσική και την Τεχνολογία, οι μαθητές μελέτησαν τα λατομεία και τις μηχανές. Με θέμα: «Οι μηχανές που δουλεύουν για μας σήμερα δούλευαν για μας και τότε», και αφού επισκέφθηκαν και την Έκθεση του Μανώλη Κορρέ: «Από την Πεντέλη στον Παρθενώνα», στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, κατασκεύασαν το λατομείο, τον γερανό, τις ράμπες, τους μοχλούς.

Παράλληλα απομίνωσαν μοτίβα από τους ναούς, τα σχεδίασαν και κατόπιν τα κέντησαν με τη μέθοδο της σταυροβελονιάς. Η τάξη αυτή δημιούργησε και όλες τις αξίες για την έκθεση που οργάνωσε το σχολείο.

Τέλος, στην ΣΤ' τάξη οι μαθητές με πολύ χιούμορ και φαντασία προσέγειραν το θέμα μας διαφορετικά, δημιουργώντας κάτι τελείως δικό τους. Μετά από ψηφοφορία, δημιουργήσαν θεό της Γυμναστικής (πρόκειται για τάξη με ιδιαίτερη αγάπη στα αθλητικά), τον οποίο ονόμασαν Γυμναστικό Σπέρτο Spike. Ο Γυμναστικός έπεσε από τον Ουρανό μέσα σε ένα χρυσό αβγό, κατά τους Ολυμπιακούς αγώνες του Los Angeles. Συμτείχε σε όλα τα αγωνίσματα και κέρδισε παντού το 1ο βραβείο. Ο ναός που του αφιερώθηκε φτιάχτηκε εξ ολοκλήρου από τους μαθητές με συνεχείς συμβολισμούς, που φανερώνουν τον προβληματισμό και το κέφι με το οποίο τον δημιούργησαν. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι το λατρευτικό γάλμα του Γυμναστικού ήταν έργο μοντέρνας τέχνης, ότι ο θόλος του ναού κατασκευάστηκε από χάρτινες θήκες αβγών, σε ανάμνηση της γέννησής του, και ότι η ζωφόρος του ναού δημιουργήθηκε από μετόπες σχήματος αβγού, που η καθεμία εικονογράφουσε, βάσει της βιβλιογραφίας των αρχαίων αγώνων, το συγκεκριμένο άθλημα, στο οποίο είχε πάρει βραβείο ο Γυμναστικός.

2.2. Ιστορία, Μυθολογία

Η ενότητα αυτή περιέχει τα καθ' ύλην αρμόδια μαθήματα για τη μελέτη του κλασικού πολιτισμού.

Η διδασκαλία του δωδεκαθέου είναι πολύ αγαπητή, ιδιαίτερα στους μικρούς μαθητές. Έτσι στις τρεις πρώτες εισιγήσεις (Γ' και Δ' Δημοτικού) παρουσιάζονται: μια βερσιφική προσέγγιση στη διδασκαλία του Μύθου ή διδασκαλία και το σκεπτικό της διδασκαλίας που ξεκινάει από την Αθηνά-Παρθένω και κατέληξε στη μελέτη της Μέδουσας-Γοργούς μέσα από το έργο του Χατζηκυριάκου-Γκίκα· και τέλος η μελέτη των 12 θεών, που έγινε πολύ πιο ενδιαφέρουσα στους μαθητές όταν εικονογράφησαν τις ιδιότητες των θεών στις κούκλες τους, τους Σκανδιναβούς Ευχολιγίδες.

Στην επόμενη ανακοίνωση παρουσιάζεται η δομή μαθήματος για τη Ζωφόρο, που έγινε σε 93 μαθητές της Δ' Δημοτικού συγχρόνως. Η μικρή ηλικία των μαθητών και η πολυπλοκότητα του θέματος κάνουν ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα την προσωπική – με συναισθηματική φόρτιση, φαντασία και γνώσεις – συμμετοχή των νεαρών μαθητών και ζωγράφων στην πομπή των Παναθηναίων. Το βιβλίο που δημιούργησαν για τη Ζωφόρο είναι, πάνω απ' όλα, ένα έργο παιδικής λογοτεχνίας. Οι δυνατότητες της Ζωφόρου του Παρθενώνος για εκπαιδευτικά προγράμματα είναι ατελείωτες και παρουσιάζονται συχνά σε ανακοινώσεις άλλων ενοτήτων σε αυτά τα Πρακτικά.

Στις επόμενες τρεις ανακοινώσεις, εκπαιδευτικοί του Γυμνασίου έκαναν το μάθημα της Αρχαίας Ιστορίας και Τέχνης μέσα από ένα συγκεκριμένο θέμα που επέλεξαν. Η πρώτη ξεχωρίζει στοιχεία από τη φύση, και μέσα από αυτή την οπτική, τη θεματική ενότητα, έγινε η διδασκαλία. Η επόμενη καθηγήτρια χρησιμοποίησε τη ΜΣ της Λιθοξοϊκής, και μέσα από το θέμα «η τέχνη της λιθοξοϊκής από την αρχαιότητα ως σήμερα» οι μαθητές της Α' Γυμνασίου μελέτησαν την ιστορία της τέχνης από τα κυκλαδικά ειδώλια στα κλασικιστικά έργα του Α' Νεκροταφείου και στα σύγχρονα έργα γλυπτικής. Παράλληλα βρέβια δούλεψαν με το μάρμαρο και ασχολήθηκαν με τα λατομεία, αρχαία και σύγχρονα, και φυσικά με τις φθορές του μαρμάρου. Το υλικό που μας υπέδειξε η εκπαιδευτικός ουσιαστικά συμπλήρωσε τη μουσειοσκευή και εντάχθηκε σ' αυτήν. Δύο χρόνια αργότερα η ίδια καθηγήτρια έκανε στην Γ' Γυμνασίου τη Μεσαιωνική Ιστορία μέσα από την εκστρατεία του Μοροζίνι και την ανατίναξη του Παρθενώνος. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει εδώ η δημοσιογραφική «διάσταση» των μαθητών, που έβγαλαν εφημερίδα της εποχής καθώς και σχετικό δελτίο ειδήσεων για την Τηλεόραση.

Διδασκαλία του Μύθου και ειδικότερα των 12 Θεών στην Γ' Δημοτικού

Πόλυ Βασιλάκη

(Παιδαγωγικό, Σχολή Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου, Γ' Δημοτικού, 1993

Σ-Π (91)ΜΜΑ/ΜΣ.Σ/Ήο (93)Ηο (94)Φ.ΑΠ/Ήο

Διδάσκοντας επί τρία συνεχή χρόνια Ιστορία στην Δ' τάξη, διαπίστωσα πως για να κατανοήσουν οι μαθητές μας τα μαθήματα εκείνα που αφορούσαν στην αρχαία ελληνική τέχνη, έπρεπε να ανακαλέσουν κάποιες γνώσεις τους από τη Μυθολογία που είχαν διδαχθεί στην Γ' τάξη. Όμως, οι γνώσεις των περισσότερων ήταν ελλιπείς.

Αυτό το γεγονός μ' έκανε να ανατρέξω στην ύλη της Γ' τάξης. Έτσι ξεκίνησα μια ερευνητική εργασία με θέμα τη διδασκαλία της ελληνικής Μυθολογίας σε παιδιά της Γ' τάξης, που έχει ως στόχο αφενός να εξετάσει τις επιδράσεις των ελληνικών μύθων στην ψυχολογία των παιδιών, και αφετέρου να εμβαθύνει στον παιδαγωγικό τους χαρακτήρα και στις διδακτικές τους εφαρμογές.

Από την ανάλυση περιεχομένου που έγινε στο βιβλίο της Ιστορίας του Οργανισμού, διαπιστώθηκε πως είναι αδύνατο να μιλάμε στο οχτάχρονο παιδί για «Προϊστορία», ορίζοντάς την με το «...εκατομύρια χρόνια

πριν...», για πολιτισμούς, όπως ο Κυκλαδικός, ο Μινωικός και ο Μυκηναϊκός, ορίζοντάς τους χρονικά με «...4.000 χρόνια πριν», και για «μύθους» που δεν τους ορίζουμε αλλά τους παρεμβάλλουμε ανάμεσα στην ιστορική πραγματικότητα και τη φαντασία.

Πώς είναι δυνατό να μιλάμε για «Ιστορία», αφού δεν πρόκειται για την Ιστορία; Εδώ το μάθημα αυτοαναίρεται.

«Ο χρόνος των μύθων –έλεγε ο Πλωτίνος– είναι ο παρατατικός». Τα γεγονότα του μύθου είναι πιο κοντά στη φαντασία παρά στην ιστορική πραγματικότητα.

Με τα ποιήματα του Ομήρου αρχίζουμε να μιλούμε το παιδί στην εποχή όπου ο γραπτός λόγος πρωτοεμφανίζεται. Κι επειδή το οχτάχρονο παιδί ζει, ακόμα, περισσότερο στον κόσμο του φανταστικού, θα ήταν προτιμότερο να του μιλήσουμε μόνο για μύθους.

Στην Δ' τάξη πια –ηλικία της συγκεκριμένης σκέψης– μπορούμε να

αποδείξουμε στο παιδί το σύνδεσμο που υπάρχει ανάμεσα στο μύθο και στα όρια της Ιστορίας. Η Μυθολογία μας, πλούσια σε τέτοιο υλικό, θα έπρεπε να διδάσκεται στην Γ' τάξη ως μάθημα αυτοτελές, με κατάλληλα βιβλία και εποπτικά μέσα. Όμως δυστυχώς τείνει να καταργηθεί. Άραγε με ποια κριτήρια ψυχολογικά ή παιδαγωγικά αφαιρούμε από τα παιδιά τη δυνατότητα να μπουσ σ' έναν κόσμο τόσο πλούσιο και λειτουργικό συγχρόνως;

Μέσα από τους μύθους το οχτάχρονο παιδί έρχεται να λύσει τα συμπλέγματα του, να αναπτύξει τις προβαλές του, να καλλιεργήσει πρότυπα για τις ταυτίσεις του, ν' αντιμετωπίσει μέσα από τα δρώμενα τις δυσκολίες και τα εμπόδια, να παλέψει, να νικήσει ή να νικηθεί.

Πέρα όμως από την ευεργετική συμβολή των μύθων στην ψυχολογία του παιδιού, θα επικαλεστούμε και τον παιδαγωγικό τους χαρακτήρα.

Οι ελληνικοί μύθοι καλλιεργούν από πολύ νωρίς στα παιδιά την εθνική τους συνείδηση, την αγάπη για την πατρίδα, το σεβασμό για τον άνθρωπο, μα και τα βοηθούν να κατανοήσουν τη δύναμη των συμβόλων, να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους, να εκφραστούν εικαστικά, να δημιουργήσουν.

Η παρουσίαση αναφέρεται στη διδασκαλία για τους 12 Θεούς και αφορά ένα μέρος της έρευνας που έγινε

στη Γ1 τάξη του σχολείου μας, την οποία ορίσαμε σαν τάξη-πλότος, και στην οποία, στο πλαίσιο του εξωσχολικού αναγνώσματος, διδάξαμε Ελληνική Μυθολογία.

Η ίδια τάξη-πλότος είχε την τύχη να παρακολουθήσει στις αρχές Μαΐου, στο Κέντρο Μελετών της Ακρόπολης, από την κ. Χατζησαλάνη, την παράσταση του Δωδεκάθεου στη Ζωφόρο, να ανακαλύψει μαζί της τους θεούς και τα σύμβολά τους, να τους αναπαραστήσει μέσα από τη δραματοποίηση και να συμπληρώσει στο τέλος με επιτυχία ειδικό έντυπο. Στο σχολείο διδάξαμε το Δωδεκάθεο με κείμενα που επέλεξαμε από διάφορα εξωσχολικά βιβλία.

Για την εμπέδωσή του κάθε μύθου, μετά από την αφήγηση, δίναμε στα παιδιά ένα έντυπο με σχεδιάγραμμα, βάσει του οποίου το κάθε παιδί μπορούσε να οδηγηθεί (με βελή) στη διαδοχή των γεγονότων και να ανακαλέσει τα πρόσωπα, τα δρώμενα και τους τόπους.

Για τη δημιουργία αυτού του σχεδιαγράμματος ακολουθήσαμε το γραμμικό μοντέλο του Propp, το οποίο αναφέρεται κυρίως στην ανάλυση των παραμυθιών. Όμως κι εδώ οι μύθοι μας παίζουν παρόμοιο ρόλο, αφού για πολύ λίγο αναφερόμαστε στο συμβολικό τους στοιχείο και σχεδόν καθόλου στο τραγικό τους.

Σύμφωνα με τον Propp, τα βασικά μοτίβα του μύθου είναι: **Πρόσωπα** (λειτούργει πρόσωπων), **Γεγονότα** (και δράση), **Τόπος**, ενώ το περιεχόμενο του μύθου μπορεί να αποδοθεί με φράσεις επιγραμματικές.

Χρησιμοποιώντας λοιπόν το μοντέλο αυτό διδάξαμε, με τη βοήθεια του εντύπου, όλο το Δωδεκάθεο, περνώντας από τα πρόσωπα που κυριαρχούν στον κάθε μύθο στα γεγονότα που τον χαρακτηρίζουν, και από το ένα γεγονός στο άλλο, κι ακόμα από τον ένα μύθο στον άλλον.

Από το μύθο: «**Η γέννηση της Αθηνάς**» οδηγηθήκαμε στην «**Αθηνά Εργάνη - Παλλάδα**», από εκεί στη «**Διαμύθη Αθηνάς - Ποσειδώνος**», για να καταλήξουμε στη διαδικασία του μύθου του «**Ποσειδώνου**».

Μετά την αφήγηση, ο μαθητής με τη βοήθεια του εντύπου μπορεί να ανατρέξει στα βασικά στοιχεία του μύθου. Ακολουθούν μέσα στην τάξη ομαδικές ή εξατομικευμένες δραστηριότητες, που περιλαμβάνουν: δραματοποιήσεις, κείμενα και σχέδια των παιδιών, χαρτοκοπτική και παιδαγωγικά παιχνίδια. (Ένα τέτοιο είναι ο χάρτι-

νος διάσκος: «**Οι 12 Θεοί και τα σύμβολά τους**», στον οποίο τα παιδιά καλούνται να περιγράψουν τα χαρακτηριστικά ενός θεού και το σύμβολό του, γνωρίζοντας το όνομά του, ή το αντίθετο).

Ο κόσμος των Θεών του Ολύμπου δεν είναι ένας κόσμος φόβου, όπως συμβαίνει με τις θεότητες σε άλλες μυθολογίες. Οι θεοί φέρονται με τις αδυναμίες τους αλλά και με μεγάλη παντοδυναμία. Το παιδί δε γνωρίζει πού θα χτυπήσει ο κεραυνός του Δία, που σχεδίασε. Όμως νιώθει πως στην οικογένεια του Δωδεκάθεου μπορεί να βαδίσει πλάι στις θεότητες, μπορεί να μιλήσει μαζί τους, ακόμα και να στείλει, χωρίς φόβο. Γιατί όλες οι θεότητες είναι γεμάτες με μια οικεία ανθρώπινη ομορφιά, και καθετί που είναι ανθρώπινο δεν μπορεί να προκαλέσει φόβο στο παιδί.

Από τα παιδικά σχέδια φαίνεται ακριβώς αυτή η σχέση καθώς και οι προτιμήσεις των παιδιών, οι ταυτίσεις τους και γενικότερα ο εσωτερικός τους κόσμος. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι με θέμα: «**Ζωγραφίζω ό,τι μ' εντυπωσίασε από το Δωδεκάθεο**»

», άλλα παιδιά προτίμησαν να φτιάξουν ένα θεό, ενώ άλλα το σύνολο των θεών με τα σύμβολά τους.

Αξίζει να σημειωθεί: 1) Η ποικιλία των σχεδίων. 2) Η σύνθεση των μορφών. 3) Οι χρωματικές επιλογές. 4) Οι προτιμήσεις τους κατά φύλο και 5) το κατά πόσο τα παιδιά δέχθηκαν επιρροές από την παράδοση και την τέχνη.

Η ενότλη της Μυθολογίας «**Δωδεκάθεο**» ολοκληρώθηκε με την επίσκεψη της Γ' τάξης-πλότους στο Κέντρο Μελετών της Ακρόπολης.

Έτσι τα παιδιά απέκτησαν μια ιδιαίτερη σχέση με το μύθο και την τέχνη. Οι μαθητές αποκριπτογράφησαν τις μορφές των θεών της Ζωφόρου, ανακαλύπτοντας την προγενέστερη γνώση για τους θεούς και τα σύμβολά τους και ανακαλύπτοντας τους από τις κινήσεις και τις στάσεις τους. Βίωσαν τις δυσκολίες του γλύπτη να αναπαραστήσει την κάθε μορφή και στάση ή ταυτίστηκαν με τις θεότητες στη δραματοποίηση.

Δεν έχουμε ακόμα μίληση για ιστορία και τέχνη. Βρισκόμαστε στο μύθο. Κάπου ανάμεσα στη φαντασία και στην αρχέγονη σκέψη!

Ποιος φοβήθηκε τη Μέδουσα Γοργώ;

Πόλυ Βασιλάκη

(Παιδαγωγικό), Σχολή Ι.Μ. Παιδαγωγικών, Γ' Δημοτικού, 1994

Σ-Π (91)ΜΜΑ/ΜΣ/Ζ/Θ (93)Θ (94)Φ.ΑΠ/Θ

Τα τέρατα στην Ελληνική Μυθολογία, πλαισιωμένα από πράξεις επιθετικότητας και καταστροφής, αποτελούν το φανταστικό στοιχείο του Μύθου. Γνώρισμα ίδιο με του Παραμυθιού, μια που ο ήρωας –και στις δύο περιπτώσεις– πρέπει με την εξειννάδα του και την παλικαριά του να εξοντώνει το Τέρας.

Η πάλη ανάμεσα στον ήρωα και στο τέρας, στο ανθρώπινο και στο υπερφυσικό, λειτουργεί καταλυτικά και βοηθάει το παιδί να ξεπεράσει τις φαντασιώσεις του και τα αισθήματα αγνίας που αυτές του προκαλούν. Ο Bruno Bettelheim περιγράφει την παιδική ηλικία σαν τον μακρύ και επίπονο αγώνα του παιδιού, που στόχο έχει την ωριμότητά του. Μέσα από τέτοιες διαδικασίες, ελέγχονται προοδευτικά οι ναρκισιστικές απογοητεύσεις της πρώτης παιδικής ηλικίας, οι δεσμοί εξάρτησης, οι αντιδικίες μεταξύ αδελφών, τα γονεϊκά

πρότυπα, οι οιδιπόδειες συγκρούσεις κλπ., ενώ το «Αυτό», το «Εγώ» και το «Υπερέγώ» τείνουν να ενσωματωθούν ώστε να αποτελέσουν τα στοιχεία μιας ανεξάρτητης προσωπικότητας. Στη διαδικασία αυτή της ωριμότητας ο Μύθος παίζει καθοριστικό ρόλο.

Ο Bettelheim αναλύει τους μύθους και τα παραμύθια, επισημαίνοντας κάποιες διαβαθμίσεις που παρατηρούνται κατά τα δρώμενα, και αυτές τις διαβαθμίσεις τις αντιστοιχεί με την πορεία ωρίμανσης του παιδιού.

Έτσι ο «Μύθος του Περώα και της Μέδουσας», σε θεωρητικό επίπεδο, θα μπορούσε να αναλυθεί ακολουθώντας τον τρόπο ανάλυσης του Bettelheim. Ο μύθος αυτός, που παρουσιάζει τα βασικά γνωρίσματα του παραμυθιού, λέει ότι «η θεά Αθηνά καθοδήγησε τον Περώα στην παράτολη επιχείρησή να εξοντώσει τη Μέδουσα Γοργώ. Κι αυτός, σαν πέ-

τυχε το σκοπό του, πρόσφερε στην Αθηνά το κεφάλι της Μέδουσας, που η θεά το 'βαλε στο κέντρο της ασπίδας της, για να απολυθάνει μ' αυτό κάθε εχθρό που θα στεκόταν απέναντί της".

"Αφηγηματικά στοιχεία, σύνεργα, τρόποι και μέθοδοι στη δράση, όλα μιάς οδγούν στο παραμύθι", γράφει ο Ι. Κακριδής.

Αναλύοντας λοιπόν τα στοιχεία του μύθου, επισημαίνουμε:

α. Ο ήρωας Περέσας: συμβολισμός του "Εγώ".

β. Η **αναχώρηση** του Περέσα: απομάκρυνση του παιδιού από τα γονεϊκά πρότυπα, με στόχο την κατάκτηση της ψυχικής ανεξαρτησίας.

γ. Το **εμπόδιο**, η Μέδουσα: αντιπροσωπεύει το "Αυτό", που ακόμα δεν ελέγχεται. Οι περιπέτειες του ήρωα αντιποθούν σε ψυχολογικούς κινδύνους, οι οποίοι κατευθύνονται απ' το "Εγώ", που παλεύει για την αυτονομία του.

δ. Ο **χορηγός**, η θεά Αθηνά: η παρέμβαση της ενισχύει την εμπιστοσύνη του ήρωα στο "Εγώ" του.

ε. Το **ταμπού**, η απαγόρευση: ο ήρωας δεν μπορεί να κοιτάξει κατάματα τη Μέδουσα. Είναι η προειδοποίηση κατά της πρόωξης γνώσης, που το παιδί δεν είναι ακόμα έτοιμο να δεχτεί.

στ. Η **εξάντληση**, ο αποκεφαλισμός της Μέδουσας: καθαρική πράξη εξωτερικής της των κρυμμένων φόβων.

ζ. Η **προσφορά**: ο ήρωας προσφέρει το κεφάλι της Μέδουσας στη θεά χορηγό. Η προσφορά αυτή αποτελεί το θρίαμβο του παιδιού, η γνώση έχει κατακτηθεί.

Η επιλογή του μύθου έγινε μ' έναν απρόβλεπτο τρόπο. Στο πλαίσιο του μαθήματος της Ιστορίας της Γ' τάξης, οι μαθητές ασχολήθηκαν με τους μύθους που είχαν σχέση με τη θεά Αθηνά και ανέλαβαν να παρουσιάσουν ομαδικά έργα, που θα αναφερόταν στους επί μέρους μύθους, στις θρησκευτικές γιορτές, στους ναούς και στα αγάλματα τα αφιερωμένα σ' αυτήν. Από την Παλάδα Αθηνά στην Αθηνά Πρόμαχο και από την Εργάνη φτάσαμε και στην Αθηνά Παρθένου, στο χρυσελεφάντινο αγάλμα της.

Από το Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως χρησιμοποιήσαμε όσα στοιχεία είχε ο Εκπαιδευτικός Φάκελος "Αθηνά Παρθένος". Τα παιδιά άρχισαν να μελετούν ολόένα και περισσότερο τις υποθέσεις για τη μορφή του αγάλματος, τα ενδύματα, την ασπί-

δα... Πώς θα μπορούσαν να την αναπαράστησαν; Επισκέφθηκαν το Αρχαιολογικό Μουσείο για την Αθηνά του Βαρβακείου, το εργαστήριο κάποιο χρυσοκόμο για να δουν το λιωμένο χρυσάφι, τις μήτρες, τις ιδιότητες του χρυσού... Είχαν αρχίσει να μελετούν ποια θα 'ταν τα υποκατάστατα του χρυσού και του ελεφαντόδοντος, για να την αναπαράστησαν τρισδιάστατα, όταν μια επισκέφτηκε στο σπίτι του Ν. Χατζηκριακού-Γκίκα άλλαξε τα σχέδια.

Ανάμεσα στα έργα του ζωγράφου, το μεγαλύτερο ενδιαφέρον τούς προκάλεσε η "Μέδουσα", έργο μικτής τεχνικής, φτιαγμένο από άχρηστα αντικείμενα που μεταμορφώθηκαν και σύνθεσαν το τρομερό της κεφάλι.

Γυρίζοντας στο σχολείο, τα παιδιά ζήτησαν να φτιάξουν κι αυτά κάτι παρόμοιο, ισχυριζόμενα πως γνωρίζοντας το μύθο, τη σχέση της Μέδουσας με την ασπίδα της Αθηνάς Παρθένου, θα είχαν περισσότερα κίνητρα δημιουργικότητας και φαντασίας.

Φάσεις εκτέλεσης του έργου:

1. Σχεδιασμός του κεφαλιού της Μέδουσας: προτάσεις και μελέτη υλικών. Επιλογή σχεδίου.

2. Πρόσωπο: εργασία με παπύ-μασέ. Ζωγραφική με τέμπρες και κολλάζ διαφόρων άλλων υλικών, όπως κιμωλίες, κομπιό, λαμπάκια.

3. Μαλλιά, δηλαδή τα φιδιά: ζωγραφική φιδιών σε χαρτόνι, χαρτοκοπτική, χρήση σχοινιών και σύρματος για τα φιδιά (τριδιάστατα).

4. Τοποθέτηση του κεφαλιού στην ασπίδα.

Με την ολοκλήρωση του έργου ξεκίνησαμε τα δρώμενα. Στόχος μίας ο

συνδυασμός και οι πολλαπλές ερμηνείες των προσώπων του μύθου, τόσο του Περέσα και της Μέδουσας όσο και της θεάς Αθηνάς.

Οι μαθητές φαντάστηκαν κάθε είδους δυνατή έκβαση, έτσι που ο ήρωας Περέσας να αποφεύγει τον κίνδυνο από το πυρνό βλέμμα της Μέδουσας. Οδηγήθηκαν ως και σε ερμηνείες "θεάτρου του παρόλογου", εξεφανίζοντας π.χ. τα φιδιά από το κεφάλι της Μέδουσας, αποσπώνοντας τα λαμπάκια (μάτια) της Μέδουσας από τη μαπαρία τους, ταυτίζοντας το πρόσωπο της Μέδουσας με τη θεά Αθηνά, μετατρέποντάς την σε καλοσυνάτη Αθηνάια κόρη, κ.ο.κ.

Εκείνο που διαπιστώθηκε ήταν πως για το κάθε παιδί η Μέδουσα σήμανε κάτι ιδιαίτερο, μωμ που στην ηλικία των 8 χρόνων η ρεαλιστική αντίληψη των παιδιών δε βασιλεύει πάνω στη γνώση αλλά σε καταστάσεις συναισθηματικές, που το κάθε παιδί έχει βιώσει και που του επιτρέπουν να τις νιώσει: να τις ερμηνεύσει, να τις εκφράσει.

Στην ερώτηση: "Στο μύθο του Περέσα, γιατί κατά τη γνώμη σου υπάρχει ένα τόσο φοβερό τέρας;", οι απαντήσεις των παιδιών επιβεβαιώνουν την ανωτέρω διαπίστωση.

Τις παραθέτουμε:

1. "Για να φανεί πόσο δυνατός ήταν ο Περέσας".

2. "Αν δεν υπήρχε η Μέδουσα, θα 'ταν ήρωας ο Περέσας".

3. "Για να φανεί πως το κακό νικιέται πάντα απ' το καλό".

4. "Αν δεν υπήρχε το τέρας, τότε ο ήρωας ποιος θα σκότωνε, τον εαυτό του".

Η αναγκαιότητα του τέρατος επιβε-

βαιώνει την ύπαρξη του ήρωα. Γιατί άλλως, ποιος θα νικούσε το τέρας; Η πάλι αυτή, ανάμεσα στο ανθρώπινο και το μη ανθρώπινο, μετράει την αδυναμία που νιώθει το παιδί σε σχέση με τα όντα τα πιο δυνατά απ' αυτό. Η συμπύλιωση έρχεται με την τοποθέτηση της Μέδουσας στην ασπίδα της θεάς Αθηνάς, που αποτελεί και το θρίαμβο του παιδιού. Γιατί, ποιος απ' αυτούς τους θαυμάσιους δημιουργούς λέτε να φοβήθητε τη Μέδουσα Γοργώ;

Βιβλιογραφία

1. I. Κακριδί: *Ελληνική Μυθολογία*. Εκδοτική Αθηνών.
2. B. Bettelheim: *Psychoanalyse des contes de fées*.
3. Otto Rank: *Le mythe de la naissance du héros*. Payot.
4. S. Freud: *Totem et tabou*. P.d.P.
5. E. R. Dodds: *Les Grecs et l'irrationnel*. Flammarion.
6. D. Anzieu: *Psychoanalyse et culture Grecque*. Les Belles Lettres.
7. Κούπερ: *Ο Θαυμαστός κόσμος των παραμυθιών*. Θυμάρη.

Έφεραν από τα σπίτια τους κομμάτια ύφασμα και υλικά για τα διάφορα σύμβολα –κλωνάρια ελάϊς, τούφα, ασπίδες, στάχια. Η αίθουσα έγινε ένα μικρό εργαστήριο. Ονομάσαμε την εργασία μας "Παίζοντας με τους Trolls".

Αφού δημιουργήσαμε πια τους 12 θεούς, θέλησα να δοκιμάσω τη φαντασία τους. Τους ανέθεσα λοιπόν να μου γράψουν μια έκθεση με το θέμα αυτό, παίρνοντας υπόψη τους τα στοιχεία που είχαμε βρει στη βιβλιοθήκη. Τα αποτελέσματα ήταν εκπληκτικά.

Ένα από τα αγόρια παρουσίασε τους 12 θεούς σαν μια συμμορία με αρχηγό τους τον τρομερό Δία! Άλλος σαν μια πολύ δεμένη οικογένεια: ένα κοριτσάκι, που οι γονείς του είναι χωρισμένοι, τους παρουσίασε σαν μια οικογένεια με πολλά προβλήματα, ένας άλλος σαν μια παλιοπαρέα.

Οι 12 Trolls του Ολύμπου, όπως τους έφτιαξαν και τους περιγράφουν τα παιδιά:

1. Οι θεοί με τα σύμβολά τους σαν: Άγρια συμμορία, Ευτυχημένη οικογένεια, Παλιοπαρέα.

2. Δίας - Ήρα

Δίας: Ο πανίσχυρος πατέρας των θεών, ο κακός και άπιστος σύζυγος, Ήταν ψηλός, δυνατός, όλοι τον φοβόντουσαν. Αυτός έστειλε τη βροχή, τον άνεμο και τις βροντές. Τα σύμβολά του ήταν η βελανιδιά και ο αετός. Ήρα: Ήταν η τρίτη γυναίκα του Δία. Προσπάτησε τις συζύγους και τις μητέρες. Δεν ήταν πάντα ευτυχημένη με το Δία, γιατί του άρεσαν και άλλες γυναίκες και αυτή ζήλευε. Πολλές φορές ήταν λυπημένη και έκλαιγε κρυφά. Τα σύμβολά της ήταν το ρόδι και το παγόδι.

3. Άρτεμις και Απόλλων: Τα αγαπημένα δίδυμα αδέρφια. Ο Απόλλων ήταν γιος του Δία και της Λητώς. Ήταν ο θεός του φωτός, της μουσικής και του εραφικού θανάτου. Ήταν πολύ όμορφος θεός, ψηλός και ξανθός, κυκλοφορούσε πάντα με τη λύρα του και έπαιζε πολύ όμορφα τραγούδια. Τα σύμβολά του ήταν η λύρα και η δάφνη.

Άρτεμις: δασοκίδαζε κυνηγώντας ελάφια. Ήταν και αυτή θεά του φωτός και τα βέλη της έφεραν πάντα το θάνατο. Ήταν σκληρή και δυνατή, τίποτε δεν την φοβόζε. Προσπάτησε τα νέα κορίτσια, και τα σύμβολά της ήταν η αρκούδα, το τούφο και τα βέλη.

4. Ακόμα τέσσερις Trolls: Ο Άρης, η Αφροδίτη, ο Ήφαιστος και ο Ποσειδώνας.

Άρης: Γιος του Δία και της Ήρας,

Οι 12 Trolls του Ολύμπου

Γεωργία Ράλλη

(Παιδαγωγικό), Σχολή Caprion, Δ' Δημοτικού, 1993

Σ-Π (93)Ηο (94)ΜΣ.Ε-Α-Ρ/Φ.Κ-Ι/Ηο

Το θέμα μου έχει σχέση με εργασία που έγινε (κάπως αυθαίρετα και τυχαία) στο σχολείο μας, στην Δ' Δημοτικού, και αφορούσε τη σύνδεση των Trolls με τους 12 Θεούς του Ολύμπου. Τα παιδιά της τάξης προέρχονταν από ποικιλία εθνότητες.

Μια από τις υποχρεωτικές εργασίες της τάξης μας είναι η μελέτη θεμάτων της κλασικής Ελλάδας. Κατά τη διάρκεια των εργασιών αυτών, συναντάμε πολύ συχνά τους θεούς του Ολύμπου και διαπιστώνουμε ότι επηρεάζαν πολύ τους ανθρώπους εκείνης της εποχής σε όλες σχεδόν τις εκδηλώσεις τους. Είναι ένα κεφάλαιο ιδιαίτερα ενδιαφέρον για τα παιδιά, γιατί, θυμίζοντας τους παραμυθι, συνδέουμε τους θεούς με τους διάφορους ήρωες των παραμυθιών.

Μια μέρα που μαθαίναμε για την ενδυμασία των αρχαίων Ελλήνων και προσπαθούσαμε να ντύσουμε ένα κοριτσάκι θεά Αθηνά, ένας μαθητής

σηκώθηκε από το θρανίο, ήρθε κοντά μου, μου έδειξε έναν Troll που είχε φέρει από το σπίτι του και μου ζήτησε ένα μικρό κομμάτι ύφασμα για να τον ντύσει. Του έδωσα το ύφασμα, τον έντυσε, του έβαλε στο χέρι και μια μικρή λύρα, που είχε φτιάξει ο ίδιος όταν μελετούσαμε τα αρχαία μουσικά όργανα, και μου είπε: "Ορίστε κυρία, ο Απόλλωνας". Αυτό ήταν. Όλα τα παιδιά πλέον ήθελαν να φέρουν τους δικούς τους ευχούληδες (που είναι πολύ της μόδας τελευταία και δεν λείπουν σχεδόν από κανένα παιδί) να τους μετατρέψουμε σε ... θεούς. Θυμίζω ότι οι Trolls, δηλαδή οι ευχούληδες κατά την κοινή παιδική ονομασία, είναι μυθικά ανθρωπάκια (νάνοι), συνδεδεμένοι με τους σκανδιναβικούς λαούς και τη μυθολογία τους.

Έτσι, ξεκίνησαμε μια πολύ διασκεδαστική περιπέτεια. Το κάθε παιδί ήθελε να δημιουργήσει το δικό του θεό.

ΓΕΡΝΟΜΑ

δεν ήταν καθόλου αγαπητός στους άλλους θεούς. Ήταν σκληρός, βάρβαρος και έφερνε πάντα την καταστροφή. Ήταν ο θεός του πολέμου και φαίνεται δεν είχε ακούσει ποτέ για την ειρήνη. Τι κρίμα! Τα σύμβολά του ήταν η ασπίδα και το σπαθί. Αφροδίτη! Ξαδέρφου του Δία, ήταν η πιο όμορφη θεά του Ολύμπου. Η Ήρα από τη ζήλεια της την ανάγκασε να παντρευτεί τον Ήφαιστο, αλλά δεν ήταν ευτυχισμένοι μαζί. Ήταν η θεά της αγάπης και προστάτευε επίσης τους κήπους. Όταν συναντούσε κάποιον, πάντα του πρόσφερε ένα λουλούδι. Τα σύμβολά της ήταν τα βέλη του έρωτα.

Ήφαιστος: Ήταν κουτσός και άσχημος. Πώς έμπλεξε με αυτόν η καμμένη Αφροδίτη! Μάθαινε τους άνδρες να δουλεύουν το μέταλλο και προστάτευε τους σιδηρουργούς. Τα σύμβολά του ήταν το σφυρί και η τσιμπίδα.

5. Και πάλι ο Ποσειδώνας, ο Απόλλωνας, η Άρτεμις, η Αφροδίτη.

6. Τρεις ακόμη Trolls: Ο Ερμής, η Δήμητρα και η Εστία.

Ερμής: Γιος του Δία και της Μαίας, ήταν ο αγγελιοφόρος των θεών. Ήταν πολύ πρόθυμος και προσπαθούσε να φέρνει ευχαρίστηση μηνύματα σε όλους. Προστάτευε τους ταξιδιώτες και συνόδευε τους νεκρούς στον Άδη. Το σύμβολό του ήταν το φτερωτό ραβδί.

Δήμητρα: Ήταν αδερφή του Δία, θεά της καλλιέργειας. Κάθε χρόνο έχανε για 6 μήνες την κόρη της, που έπρεπε να πάει να ζήσει στον Άδη. Της Δήμητρας της έλειπε τόσο πολύ και στενοχωριόταν και μελαγχολούσε. Η λύπη της έφερνε το χειμώνα.

Εστία: Η μεγάλη αδερφή του Δία, ήταν η πιο αγαπητή θεά του Ολύμπου. Ήταν ήρεμη, λογική και ευαίσθητη. Της άρεσε να δίνει συμβουλές. Προστάτευε την πηλή, το σπιτί και την οικογένεια. Πολύ θα ήθελα να ζούσε μαζί μας, να ηρεμούσε λίγο η μαμά μου, που είναι πολύ νευρική.

7. Ποσειδώνας - Αθηνά.
Ο Ποσειδώνας έχασε τη μάχη με το Δία να γίνει κυρίαρχος των ουρανών και γι' αυτό θύμωσε και πήγε να ζήσει σε ένα παλάτι κάτω από το Αιγαίο. Ήταν κυρίαρχος των θαλασσών και των ποταμών. Όταν χτυπούσε την τριάντα του γη έτρεμε και γινότανσαν σεισμοί και θαλασσοθάλλες. Αν ζούσα τότε, δεν θα ταξίδευα ποτέ με καράβι, θα φοβόμουν τον Ποσειδώνα, ήταν πολύ αγριός. Η Αθηνά ήταν κόρη του Δία από την

πρώτη του γυναίκα. Ήταν η θεά της σοφίας, πάρα πολύ έξυπνη αλλά και όμορφη. Προστάτευε τους ήρωες και παρουσιάζονταν πάντα στις πιο δύσκολες στιγμές και βοηθούσε να πάνε όλα καλά. Να ερχόταν να βοηθήσει και μένα στο διαγώνισμα των Μαθηματικών! Τα σύμβολά της ήταν η κουκουβάγια και η ελάι. Εδώσε το όνομά της στην ωραία μας Αθήνα.

Γλυπτική, Ζωγραφική εργασία και Εκθέσεις από τα παιδιά της Δ' Δημοτικού για τη ζωφόρο του Παρθενώνα

Α. Αργυροπούλου-Παναγιωτοπούλου (Σχ. Κ. Τ.), Π. Βασιλάκη (Παθ.), Β. Ξηναροπούλου (Παθ/αγωγική), Μ. Λουκά (Σχ. Καλών Τεχνών), Γ. Σακελαριδή (Νομική, Παθ/αγωγική), Ζ. Σενίση (Σχ. Καλών Τεχνών)

Σχολή Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου, Δ' Δημοτικού, 1991
Σ (91)ΜΣ.ΖΗΘ

Πρέπει να ομολογήσω ότι αισθάνομαι λίγο περίεργα απ' αυτή τη θέση, γιατί αν μας ρωτούσατε δυο μήνες πριν, όταν για πρώτη φορά επισκεφθήκαμε το Κέντρο Μελετών και παρακολούθησαμε, σαν απλοί θεατές και παθητικοί λίπτες του προγράμματός του, δε θα φανταζόμαστε ότι ύστερα από 60 μόνο μέρες θα μετατρέπιόμαστε σε ποιητές και ενεργούς συμμετέχοντες της όλης προσπάθειας.

Το έρεθισμα για ν' αναλάβουμε τη δύσκολη και επίπονη προσπάθεια της έκδοσης ενός εντύπου ήταν το πολύ ενδιαφέρον και άρτια οργανωμένο πρόγραμμα για τη ζωφόρο. Ένα πρόγραμμα που θα μπορούσε να κάνει πραγματικότητα τους στόχους που είχαμε θέσει ως εκπαιδευτικοί, δηλαδή τη συνεργασία των μαθητών, την ομαδική εργασία και την εκμάθηση ενός σημαντικού κομμάτι της Ιστορίας μας μέσα από την ίδια την εμπειρία. Οι δυσκολίες που αντιμετωπίσαμε ήταν πολλές. Κατ' αρχήν έπρεπε να ζωντανεύουμε στα μάτια των παιδιών μια εποχή μακρινή και ολότελα

διαφορετική. Ειδικότερα, έπρεπε να κατανοήσουν την καινοτομία της ένταξης ζωφόρου σε ναω δωρικό. Να αντιληφθούν τη δυσκολία της εγχαράξης του μαρμαρού και της δημιουργίας του αναγλύφου. Να νιώσουν τη μοναδική σύλληψη του θεϊδία στην παράσταση της πομπής των Παναθηναίων. Να αναπλάσουν μια ζωφόρο με χρώματα και λογίων λογιών στολίδια, χρυσά και γαλκίνα. Και να ευαισθητοποιηθούν για την αναγκαιότητα της αντικατάστασής της με αντίγραφα. Σ' αυτή μας την προσπάθεια βρήκαμε απρόσμενες αλλά και φερέγγυες βοήθους τα παιδιά. Βιώνοντας στην έκταση του "Χρυσού αιώνα" στη διάρκεια του προγράμματος, αποφάσισαν να γίνουν τα ίδια συνεχιστές αυτής της εκπληκτικής εμπειρίας. Μικροί βοηθοί του θεϊδία με λευκό χαρτί και μαύρο μολύβι στο χέρι, αποτύπωσαν, όντας ακόμα στο χόριο του Μουσείου, άμεσα τα ναυά συναισθήματα της επαφής τους με την αρχαία τέχνη. Έτσι, αγκάλασαν με θέρμη την πρωτοβουλία μας για την έκδοση ενός

Στοιχεία από τη φύση στην Ακρόπολη

Νελλη Βασιλείου

(Φιλολογικό), Πεπραγμένο Σχολείο Εταιχολογίας Σχολής, Α' Γυμνασίου, 1993

Σ (88)/ΜΜΑ (91)Ηο (93)Ηο

Το θέμα που θα σας παρουσιάσω με συντομία πιο κάτω μας απασχόλησε στην Α' τάξη του Γυμνασίου, στο κεφάλαιο της Ιστορίας «Η Ακρόπολη και τα μνημεία της». Με τη βοήθεια τριών ακόμα φυλλαδίων, που δίνουν προέκταση στο αντικείμενο, και αναφέρονται το μεν πρώτο στα κτίσματα της Ακρόπολης, το δεύτερο στην ιστορία των κτισμάτων και το τρίτο στα αρχιτεκτονικά μέρη των ναών, προσπαθούμε να φωτίσουμε, κάθε χρόνο πιο πολύ, κάποια άλλη πλευρά του θέματος. Τη φετιμή χρονιά, στην προσπάθειά μας να συνεργαστούμε με το θέμα της περιβαλλοντικής αναζήτησής μας στοιχεία από τη φύση, που γενικά υπάρχουν στην Ακρόπολη, και πώς αυτά λειτουργούν στην τέχνη (κυρίως της κλασικής εποχής), στις λατρευτικές τελετές και στις διάφορες παραδόσεις που μας άφησε ο χρόνος να γνωρίσουμε. Στη συνέχεια, τα στοιχεία αυτά δούλεψαν με διάφορους τρόπους από τους μαθητές (τα slides είναι από ομαδικά έργα κυρίως των παιδιών, ηλικίας 11, 12 και 13 χρόνων).

Ανάμεσα στους μύθους τους σχετικούς με την Ακρόπολη που ξεχωρίζουν, είναι και ο μύθος για το ξόανο της θεάς Αθηνάς, που κατέβηκε από τον ουρανό. (Την ένωση αυτή του ανθρώπου με το Σύμπαν θα την βρούμε στις θρησκείες και δοξασίες και άλλων λαών). Μητροστά στο ξόανο αυτό καιει λυχνάρι, που μόνο μια φορά το χρόνο του ρίχνουν λάδι. Την υπερφυσική αυτή λειτουργία της φύσης θα την βρούμε και σε δυο άλλα σημεία στην Ακρόπολη στην ελιά της Αθηνάς, που βλάστησε κοντά στο Ερέθειο μόνο από την ευχή της και όταν χτύπησε το κοντάρι της, και στην πηγή με το αλιμυρό νερό, που έζητησε δίπλα στην ελιά με το κτύπημα που έκαμε με την τριάντα του Ο Ποσειδάωνα.

Μια και βρισκόμαστε κοντά στο Ερέθειο, ας αναφερθούμε ενδεικτικά και σε κάτι άλλο σχετικό με το θέμα μας. Σ' αυτόν το ναό λατρευόταν διάφορες μικρές και μεγάλες θεότητες, κι ανάμεσά τους ο Οικουρός Όφις. Σ' αυτή τη θεότητα, σε τακτές ημερομηνίες του χρόνου, οι πιστοί πρόσφεραν γλυκίσματα ποτισμένα

με μέλι. Τα ίδια γλυκίσματα τα έβαζαν μαζί με τους νεκρούς για να τα προσφέρουν στον Κέρβερο, φύλακα των πυλών του Άδη. Η θεά Αθηνά λατρευόταν ακόμα και στην Ακρόπολη με πολλές ιδιότητες: θεά του πολέμου (Παλλάδα), θεά προστατίδια της πόλης (Πρόμαχος) και θεά προστατίδια των γεωργιών (θεά της γεωργίας, της ευφορίας της γης).

Ο Δίας είχε το δικό του ναό και χώρο, όπου λατρευόταν ως θεός της γεωργίας. Για χάρη του γινόταν μια φορά το χρόνο, στο ναό του Διός Παλιέως, η περίφημη γιορτή των Διπολιέων, με τη βυσία δύο βοδιών, που τα μεγάλα νωαν όλο το χρόνο μικρά κορίτσια στον ιερό χώρο του ναού.

Ρίχνοντας μια ματιά στα κτίσματα της Ακρόπολης, χωρίς να ψηλαφίσουμε λεπτομέρειες, θα βρούμε κομμάτια από τη φύση που έγιναν τέχνη και αρχιτεκτονική. Καμιά γραμμή στον ίδιο τον Παρθενώνα δεν είναι ευθεία, όλες παρουσιάζουν μια ελαφριά καμπύλωση, το ίδιο όπως τα

δημιουργήματα του Σύμπαντος. Γνώμη μας είναι πως το στοιχείο αυτό δεν είναι απλώς ένα κατόρθωμα αλλά ένα θαύμα για την αρχαία ελληνική τέχνη, που δεν ματώνει σε καμιά άλλη τέχνη άλλου λαού.

Η πληθώρα των στοιχείων από τη φύση, που η αρχαία ελληνική τέχνη τεχνούργησε μέσα στα κτίσματα της Ακρόπολης, είναι αιώνια αποδείξη πως ο άνθρωπος μεγαλοουργεί μόνο όταν σεβεται ότι τον περιβάλλει. Ο ζωηρός κίονας συνεχίζει τη μορφή των κορυμών των δέντρων που χρησιμοποιήθηκαν από την αρχή για στηρίγματα στους ναούς. Το κιονόκρανο του ιωνικού κίονα πήρε μορφή ακαλιζόντας με σεβασμό τα κοχύλια της θάλασσας. Όλες οι λεπτομέρειες στο προσεκτικό στόλισμα της στέγης, του γείσου, των φατωματίων, ξεκινούν από τα χρώματα και τα σχέδια της φύσης. Λουλουδιά και φύλλα στα κμήτια, στα ακροκέραμα. Και αν σκεφτούμε ότι όλη αυτή η τέχνη ακολουθούσε μια αυστηρά καθορισμένη παράδοση, θα λέγαμε πως είναι κάτι περισσότερο από θαύμα το ότι παρουσιάζουν τόση ποικιλία όλα αυτά τα θέματα. Τα χρώματα στην Ακρόπολη δεν αειψώθηκαν να τα δούμε, ο χρόνος και οι καιροί δεν μας το επέτρεψαν, όμως δεν αμφιβάλλουμε πως κι εκείνη η αρμονία θα ήταν ένα θαύμα...

Εργαστήριο Λιθοξοϊκής στο σχολείο

Ανδρομάχη Βουδά

(Ιστορικό - Αρχαιολογικό), 4ο Γυμνάσιο Πειραιά, Α' τάξη, 1991

Σ.Π (91)Ηο-Μ.Σ.Λ (92)Φ.Μ. (93)Μ.Σ.Ο/Ηο (94)Μ.Σ.Ο/Φ.Ι-Σ/Ηο

Θα περιγράψω πώς έγινε η παρουσίαση στο σχολείο και η χρησιμοποίηση της Μουσειοσκευής της Λιθοξοϊκής ως εκπαιδευτικού υλικού στην Α' τάξη του 4ου Γυμνασίου Πειραιά.

Στόχος της μουσειοσκευής αυτής είναι όχι μόνο να φέρει σε επαφή το παιδί με τις ρίζες και την εξέλιξη της λιθοξοϊκής, με τη χρήση των λιθοουργικών εργαλείων, με τη μελέτη των ιχνών καθενός απ' αυτά, με το μάθαμα ως ραπτή ύλη, με τις δυσκολίες της χρήσης του, τη φθορά του στο πέρασμα του χρόνου, με τη λειτουργικότητά του και το αισθητικό αποτέλεσμα, αλλά και να μετατρέψει την τάξη σε εργαστήριο λιθοξοϊκής.

Για την προετοιμασία μου χρησιμοποίησα: τα ενημερωτικό υλικό της μουσειοβιβλιοθήκης, τεύχη του περιοδικού *Αρχαιολογία*, το βιβλίο της Gisela Richter *Αρχαία Ελληνική Τέχνη*, το βιβλίο του Μάνου Στεφανίδη *Εισαγωγή στην Ελληνική Γλυπτική*, το βιβλίο *Η Ελληνική Πλαστική στην Αρχαϊκή και Κλασική περίοδο*, του John Boardman, οδηγούς Μουσείων, και τους τόμους *Προϊστορία και Πρωϊστορία και Κλασικός Ελληνισμός*, I και II, της Ιστορίας του Ελληνικού Έθνους.

Η παρουσίαση της μουσειοσκευής έγινε σ' ένα τμήμα της Α' τάξης του 4ου Γυμνασίου Πειραιά. Ο χρόνος παρουσίασης ήταν 4 διδακτικές ώρες και η παρουσίαση οργανώθηκε στις

εξής ενότητες:

α. Γνωριμία των μαθητών με τις εκπαιδευτικές μουσειοσκευές: Τι ονομάζουμε μουσειοσκευή, ποιος ο σκοπός της, ποιοι εργάστηκαν για την προετοιμασία τους, ποια θέματα καλύπτουν, πού μπορεί κανείς να τις βρει.
β. Προσέγγιση στη λιθοξοική: Ερμηγεία όρου - γέννηση - αίτια - χρήση. Στο σημείο αυτό χρησιμοποιήθηκαν διαφανείς για τη ζωφόρο του Παρθενώνα και για άλλα γλυπτά.

γ. Λατομεία, τόποι εξόρυξης μαρμάρου, είδη μαρμάρου, διαδικασία εξόρυξής του και μεταφοράς του. Για την καλύτερη εμπέδωση χρησιμοποιήθηκε χάρτινη με τις κυριότερες περιοχές εξόρυξης μαρμάρου, πίνακας με τα κυριότερα είδη μαρμάρου και δείγματα μικρών τεμαχίων μαρμάρου.
δ. Λιθοξοί και λιθουργικά σιδηρία (σιδηρίον = το σιδερένιο (ή και χαλύβδινο) εργαλείο). Προσέγγιση στους όρους, γνωριμία με τον αρχαίο τεχνίτη, τα στάδια εργασίας του και τα εργαλεία του.

ε. Επαφή των παιδιών με το έντυπο υλικό της μουσειοσκευής και τα λιθουργικά εργαλεία. Προσπάθεια χρησιμοποίησής τους και λάξευσης. Στο στάδιο αυτό η συμμετοχή των παιδιών ήταν καθολική.

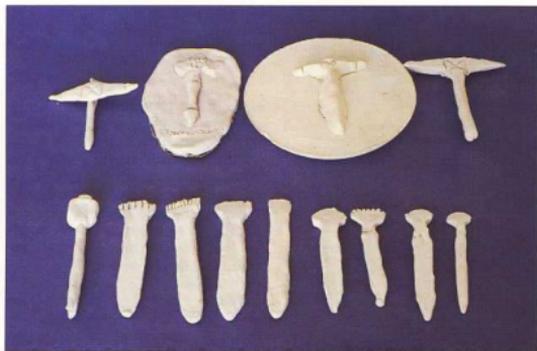
Μετά την παρουσίαση ζητήθηκαν οι εντυπώσεις των μαθητών και διατυπώθηκαν απόψεις και παρατηρήσεις. Ιδιαίτερη εντύπωση προκάλυψε στα παιδιά η επαφή τους με την πρώτη ύλη, το μάρμαρο, με τα λιθουργικά εργαλεία, τα διαφορετικά ίχνη που άφησε το κάθε εργαλείο και το επίπονο έργο της λάξευσης.

Ακολούθησε ανάθεση εργασιών, που περιλάμβανε:

Α. Μελέτες πάνω στα θέματα:

1. Μάρμαρο. Η εργασία αυτή γνώρισε στα παιδιά το ασβεστολιθικό πέτρωμα, τις περιοχές εξόρυξής του και τη χρήση του από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

2. Αρχαία ελληνικά λατομεία. Γνωριμία με τα λατομεία, τους τρόπους εξόρυξης και μεταφοράς. Τονίστηκε το επίπονο έργο του λατόμου, που απαιτούσε μισική δύναμη αλλά και διανοητική εργασία, λαμβάνοντας υπόψη τις μηχανικές ιδιότητες του μαρμάρου (ως προς τη σκληρότητά του, τη διεύθυνση των αυλάκων και την άγρια ή απαλή υφή των πλευρών του, που αλλάζει στις διαφορετικές κατευθύνσεις του πετρώματος), που απαιτεί επιλεκτική και κλιμακωτή εξόρυξη, αλλά και παρουσιάζει δυσκολίες στην επλόησή του, που καθορίζονται από την αρχιτεκτονική, την από-

σταση του λατομείου από το εργοτάξιο και τη χρηματοδότηση.

3. Η τέχνη της λιθοξοικής από την αρχαιότητα ως σήμερα. Εδώ γίνεται προσπάθεια να παρουσιαστεί η εξελικτική πορεία της λιθοξοικής στον τόπο μας, από τη νεολιθική εποχή ως σήμερα, με βάση την τεχνολογία.

4. Θεματολογία της λιθοξοικής. Αναφέρθηκαν τα θέματα που είχαν την προτίμησή τους στην ελληνική πλαστική και που μπορούν να διαιρεθούν σε δύο κατηγορίες: α. Σ' αυτά που απεικονίζουν τους θεούς, τους μύθους των Ελλήνων και τις πράξεις των ηρώων τους. β. Σ' αυτά που απεικονίζουν την καθημερινή ζωή.

5. Λιθοξοική και αρχαία ελληνική θρησκεία. Επισημαίνεται ότι τα ελληνικά γλυπτά εξημερεύσαν θρησκευτικούς σκοπούς, και γι' αυτό ήταν κυρίως αναθήματα, αφιερώματα στους θεούς και στόλιζαν ναούς.

6. Λιθοξοική και παράδοση. Τονίζεται η μακραίωνη παράδοση της λιθοξοικής στον τόπο μας, που αποδεικνύεται από θρύλους, από τις τεχνικές, τη θεματολογία.

7. Φθορά των μαρμάρων. Γίνεται

αναφορά στα αίτια φθοράς: μηχανικά, βιολογικά και φθορές που προκαλούνται από τον άνθρωπο. Η μελέτη της ίδιας της φθοράς είναι ενδιαφέρουσα, γιατί εξάγονται στοιχεία χρήσιμα για την παιδία, για τη χλωρίδα, τις κλιματολογικές συνθήκες, τα γεωλογικά φαινόμενα, και προτείνονται μέτρα αντιμετώπισης.

Β. Κατασκευές λιθουργικών εργαλείων και γλυπτών από πηλό, γύψο, ξύλο.

Ζωγραφική.

Λάξευση.

Συμμετοχή της τάξης στη σύνθεση ενός πίνακα με γλυπτά απ' όλες τις περιόδους της ιστορίας μας. Κατασκευή παζλ και ενός τεστ γνώσεων.

Γ. Μοιράστηκαν φωτοτυπίες με τα βασικά σημεία της παρουσίας. Έγινε προβολή διαφανειών και με γλυπτά από την αρχαιότητα και με σύγχρονα γλυπτά, και προγραμματίστηκε επίσκεψη σε μάντρα ή λατομείο, που όμως δεν πραγματοποιήθηκε και που ίσως μπορεί να προταθεί σαν ιδέα σε όσους πάrouν στο μέλλον τη μουσειοσκευή της λιθοξοικής.

Ο Μοροζίνι και η ανατίναξη του Παρθενώνα

Ανδρομάχη Βουδά

(Ιστορικό - Αρχαιολογικό), 4ο Γεννάσιο Πειραιά, Γ' τάξη, 1993

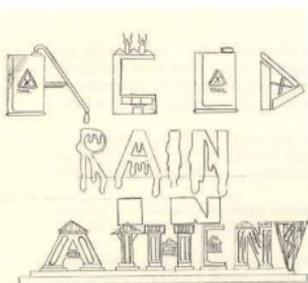
Σ-Π (91)Μ.Σ.Λ/Ηο (92)Φ.Μ (93)Μ.Σ.Ο/Ηο (94)Μ.Σ.Ο/Φ-Ι-Σ/Ηο

Αφορμή για την ενασχόληση των μαθητών της Γ' Γυμνασίου (3 τμήματα) με το θέμα «Ο Μοροζίνι και η καταστροφή του Παρθενώνα» έδωσε το κεφάλαιο «Οι τελευταίοι αιώνες της Βενετοκρατίας στην Ελλάδα», του βιβλίου Ιστορίας της τάξης τους (του

Βασ. Σφυρόερα). Είχαν λοιπόν τα παιδιά τη δυνατότητα και αυτή τη φορά να συνδυάσουν τη σχολική ύλη με την αρχαία ελληνική τέχνη και την ιστορία μας.

Για την παρουσίαση του θέματος αφιερώθηκαν 2 διδακτικές ώρες, κα-

για το πώς η Χημεία, ένα φαινομενικά άσχετο μάθημα, θα μπορούσε να αγγίξει το θέμα αυτό, έστω και από κάποια οπτική.

Το πρώτο ερέθισμα, και ταυτόχρονα κατεύθυνση, ήταν ένα άρθρο που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Observer* (15 Ιαν. 1978) με τίτλο "Acid rain in Athens". Η φράση: "If the Caryatids continue to be exposed to acid rain, their features will soon be obliterated...", θα μπορούσε να αποτελέσει το στόχο των πειραμάτων μας, με δεδομένο ότι το κεφάλαιο "οξέα και όξινα διαλύματα" είναι κομμάτι της διδακτέας ύλης της 9ης τάξης ενός αγγλόφωνου σχολείου. Επιπλέον, ένας μαθητής που βρίσκεται σ' αυτό το επίπεδο θα πρέπει να είναι σε θέση να ολοκληρώσει και να συνθέσει μια αναφορά, να σχεδιάσει ένα διάγραμμα από διάφορα στατιστικά δεδομένα και να μάθει να τα διαβάζει.

Εξετάζοντας, λοιπόν, το φαινόμενο της όξινης βροχής, θα μπορούσαμε να συζητήσουμε διεξοδικά τη θεωρία του σχετικού κεφαλαίου και ταυτόχρονα να θίξουμε τις βλαβερές συνέπειες του περιβαλλοντολογικού

αυτού προβλήματος στο μνημείο της Ακρόπολης. Έτσι, αποφασίσαμε να δουλέψουμε το πρόγραμμα "Ακρόπολη και όξινη βροχή" για ένα περίπου μήνα. Το πρόγραμμά μας εξελίχθηκε ως εξής:

α. Το καθαρά πειραματικό μέρος. β. Πληροφόρηση, ενημέρωση και συζήτηση για το ιστορικό παρελθόν του μνημείου.

Χρησιμοποιώντας τις μήτρες που μας παραχώρησε η κ. Κατζησάληνη, κατασκευάσαμε γύφια εκμαγεία των λίθων της ζωφόρου (σε κλίμακα 1:20).

Ο γύφος αποτέλεσε τη δική μας προσομοίωση του πεντελικού μαρμάρου. Κατάληξαμε στη χρησιμοποίησή του –παρά τη διαφορετική χημική σύσταση αλλά και τη διαφορετική χημική συμπεριφορά των δύο υλικών–, κυρίως λόγω του επιπέδου γνώσεων Χημείας στη συγκεκριμένη τάξη. Φυσικά η χημική συμπεριφορά του μαρμάρου επιδείχθηκε με τη χρησιμοποίηση σύγχρονων δειγμάτων του υλικού.

Φτιάξαμε τη δική μας όξινη βροχή: Σ' ένα γυάλινο δοχείο με αποσταγμένο νερό μετρήσαμε την τιμή του pH. Ανάψαμε τέσσερα-πέντε σπύρτα και τα τοποθετήσαμε μέσα στο δοχείο, κρατώντας το πώμα λίγο ανοιχτό. Ανακίνησαμε το δοχείο, ώστε τα αέρια της καύσεως να διαλυθούν πλήρως στο νερό. Μετρήσαμε ξανά το pH –ο δείκτης έγινε κόκκινος, γιατί το διάλυμα ήταν προφανώς όξινο.

Αυτό το πείραμα αποτελεί προσομοίωση της όξινης βροχής, γιατί τα σπύρτα που καίγονται παράγουν αέρια ενώσεις θείου και ψωφιδίου, σαν κι αυτές που εκλύονται από τις καμινάδες των διαφόρων εργοστασίων.

Επί δύο εβδομάδες ψεκάζαμε καθημερινά τα γύφια ομοιώματα με όξινα διαλύματα διαφορετικών pH. Παρατηρήσαμε τα ανάγλυφα χαρακτηριστικά να σβήνουν, να γίνονται επίπεδα. Συλλέξαμε δείγματα βροχής από διαφορετικές περιοχές της Αττικής και μετρήσαμε το pH τους. Με αυτόν τον τρόπο είχαμε την ευκαιρία να θίξουμε τις έννοιες: οξύ, διάλυμα, pH, δράση οξέος επί ανθρακικού αλάτος, τεστ ανίχνευσης διοξειδίου του άνθρακα.

Παράλληλα παρακολούθησαμε διαλέξεις της κ. Κατζησάληνη στο χώρο του σχολείου αλλά και πάνω στον Ιερό Βράχο. Μελέτησαμε με προσοχή σχετικό έντυπο υλικό. Με αυτόν τον

τρόπο καταφέραμε να συνοδεύσουμε αρμονικά τη Χημεία με "οικονομικά-ιστορικά" στοιχεία. Η αφηρημένη και λακωνική θετική επιστήμη βρήκε εφαρμογή σε μια λαλιστάτη ανθρωπιστική.

Στο τέλος του μήνα κάθε μαθητής και μαθήτρια είχαν στα χέρια τους μια μινι διατριβή 15 σελίδων τουλάχιστον, με περιεχόμενα: το άρθρο του *Observer*, καταγραφή πειραμάτων και ιστορική τεκμηρίωση του αντικείμενου των πειραμάτων αυτών. Στη συνέχεια, συνέταξα ένα τετρασέλιδο με ερωτήσεις Χημείας που αναφέρονται στο φαινόμενο της όξινης βροχής.

Το υλικό πάνω στο οποίο εξετάστηκαν οι μαθητές συλλέχτηκε από διάφορα βιβλία Χημείας καθώς και από κάποια άρθρα σε εφημερίδες και περιοδικά σχετικά με την ατμοσφαιρική ρύπανση.

Οι συζητήσεις που προέκυψαν στην τάξη αναφέρθηκαν στο περιβάλλον, στην πολιτισμική κληρονομιά και τη διατήρησή της, στην επιστημονική έρευνα και στη βιομηχανική ανάπτυξη.

Μετά την παράθεση του άρθρου του *Observer* έγιναν, για λόγους εξεταστικούς, κάποιοι τύποι παρεμβάσεων. Συγκεκριμένα, οι χημικοί τύποι γράφτηκαν λάθος, ώστε οι μαθητές να τους εντοπίσουν και να τους διορθώσουν (active reading). Οι ερωτήσεις που ακολούθησαν το άρθρο χωρίστηκαν στις εξής ενότητες:

1. ΑΚΡΟΠΟΛΗ ΚΑΙ ΟΞΙΝΗ ΒΡΟΧΗ
Α. Ερωτήσεις που εξετάζουν το βαθμό κατανόησης του περιβαλλοντολογικού προβλήματος, τα αίτια εμφάνισής του τις τελευταίες δεκαετίες, τις βλαβερές συνέπειές του.

Β. Ερωτήσεις που εξετάζουν το βαθμό κατανόησης των σχετικών χημικών εννοιών και των διδακτικών στόχων στον αφορά το συγκεκριμένο κεφάλαιο.

2. Η ΟΞΙΝΗ ΒΡΟΧΗ ΚΑΙ ΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΜΕΓΑΛΕΣ ΠΟΛΕΙΣ

Α. Ερωτήσεις που αφορούν στα περιβαλλοντολογικά δεδομένα σε άλλες πόλεις.

Β. Ερωτήσεις που αφορούν στη σχετική Χημεία, στον σχεδιασμό διαγραμμάτων από στατιστικά δεδομένα και στην ερμηνεία τους.

2.4. Εικαστικά

Οι καθηγέτες των καλλιτεχνικών μαθημάτων σε Γυμνάσια και Λύκεια είναι, μαζί με τους φιλόλογους, αυτοί που έχουν τη δείξει το μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την Ακρόπολη και τα εκπαιδευτικά προγράμματα. Στην ομάδα αυτή έχουν με τη δυνατότητα να παρακολουθήσουμε τόσο τη διαδικασία της διδασκαλίας όσο και διάφορες τεχνικές που οι εκπαιδευτικοί αναλύουν στις ανακοινώσεις τους. Όλων των ειδών τα υλικά χρησιμοποιούνται για να επιτευχθεί ο στόχος, η δημιουργία του κάθε μαθητή, αυτή που τον εκθράλλει περισσότερο.

Οι πρώτες 9 ανακοινώσεις περιγράφουν μαθήματα των Καλλιτεχνικών. Σε κάποιες από τις ανακοινώσεις οι εκπαιδευτικοί δίνει μεγαλύτερη έμφαση στην παράλληλη γνώση που ο μαθητής μπορεί να συγκεντρώσει, στην ορολογία της αρχιτεκτονικής, στα ιστορικά γεγονότα. Αλλού, το ενδιαφέρον του εκπαιδευτικού είναι στραμμένο εξ ολοκλήρου στην αύξηση της δημιουργικότητας του μαθητή και στην καλλιτεχνική έκφραση.

Μέσα από τις ανακοινώσεις παρακολουθούμε τη διδασκαλία ελεύθερου και γραμμικού σχεδίου. Η μελέτη του χρώματος γίνεται με όλων των ειδών τις μοιγιές, με τέμπρα, με κηρομοιγιές, με ακουαρέλα. Οι τεχνικές του κολλάζ και του χναριού συμπληρώνουν την εικόνα.

Οι γλυπτικές δυνατότητες αυξάνονται με τη χρήση διαφόρων υλικών, όπως το σαπونی, ο γύψος, οι ρητίνες, η πλαστελίνη, ο πηλός, η πορσελάνη. Το γλυπτό γίνεται σε πλαστελίνη, από το ανάγλυφο που δημιουργήσε ο μαθητής γίνεται μήτρα, κατασκευάζονται διάφορα εκμαγεία. Κοσμήματα όλων των ειδών δημιουργούνται από τις πλαστικές μίτρες που συνοδεύουν τη ΜΣ της Ζωφόρου. Άρχαιες τεχνικές δουλεύονται.

Μια τάξη 170 μαθητών δημιούργησε το βιβλίο «Οι μαθητές ζωγραφίζουν την ιστορία της Ακρόπολης».

Μια εκπαιδευτικός των Καλλιτεχνικών είχε την ευκαιρία να συνοδεύσει τους μαθητές της στο ΜΜΑ δύο συνεχείς χρονίδια και σημειώνει τη διαφορετική προσέγγιση και την εξέλιξη της εργασίας τους.

Η κλασική αρχιτεκτονική και οι ρυθμοί της στάθηκαν η έμπνευση για το σχεδιασμό της «Πόλης του μέλλοντος με αρχαία ελληνικά στοιχεία», ενώ οι κίονες και οι κεραμώσεις της Ακροπόλεως δημιούργησαν την έμπνευση για ελεύθερη έκφραση διακοσμητικών στοιχείων καθώς και σχημάτων με καλειδοσκοπική μορφή.

Οι δύο τελευταίες ανακοινώσεις περιγράφουν εργασίες στο μάθημα Σχέδιο και Τεχνολογία, το μάθημα που περιλαμβάνει και τη Βιομηχανική Αισθητική, αφ' ενός στο Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο και αφ' ετέρου σε ένα αγγλόφωνο σχολείο, όπου το μάθημα είναι στο αναλυτικό πρόγραμμα ως επιλογή σε όλες τις τάξεις του Γυμνασίου-Λυκείου. Και τα δύο σχολεία έχουν εργαστήριο και η επεξεργασία του ξύλου και κάποιων μετάλλων είναι λαμπρά αποτελέσματα. Το σκεπτικό στο οποίο στηρίζεται η δημιουργία και η πρακτική του μαθήματος αυτού αναλύεται και στις δύο ανακοινώσεις. Ο σχεδιασμός μιας παιδικής χαράς, επίπλων, ρολογιών Swatch καθώς και η οργάνωση της εταιρείας «Μαρμαρογλυπτική Αθηνών: ο Ικτίνος», που έφτιαξε μακέτες των λατομείων, είναι ανάμεσα στα έργα των μαθητών.

Η αισθητική είναι η ηθική του μέλλοντος

Ρένα Ανούση

(Σχ. Καλών Τεχνών), Πειραματικό Σχολείο Ευαγγελικής Σχολής, Α' Γυμνασίου, 1991

Σ (88)ΜΜΑ (89)ΜΜΑ (91)Ηο

Στην τέχνη η ύλη χωρίς την ιδέα δεν είναι τίποτα. Και τίποτα δεν είναι η ιδέα χωρίς την ύλη. Η σύνθεση των δύο κάνουν την τέχνη. Το έργο τέχνης είναι κάτι πολύ μεγάλο, πρέπει να στέκει έδω από το χρόνο, ανέγγιχτο από τα πάθη των ανθρώπων, σύμβολο άλλου κόσμου, ενσάρκωση ενός ονείρου, προσωποποίηση μιας νοσταλγίας. Πρέπει με την τέχνη να προφυλάξουμε τον άνθρωπο από τον ερειπωμένο κόσμο που ζούμε, τον κόσμο τον όμορφο που χάνουμε και νοσταλγούμε διαρκώς και που θα χαθεί ολότατα αν δεν τον σώσει ο ποιητής, ο λογοτέχνης, ο ζωγράφος. Πώς λοιπόν μπορούμε να προφυλάξουμε τα παιδιά μας από την πεζή καθημερινότητα που αποτελιώνεται τον άνθρωπο; Πρέπει να τα μάθουμε να περπατούν με τη φλόγα της καρ-

διάς, με το φως του μυαλού. Έτσι τους ανοίγουμε δρόμους και βοηθάμε το πνεύμα τους να βαδίσει. Το όμορφο μυαλό των παιδιών με το μαγικό κλειδί της τέχνης θα βάλει τόξη στην ανarchy που βασιλεύει στον κόσμο.

Το 1989 ήλθαν οι μαθητές της Α' Γυμνασίου να παρακολουθήσουν το θαυμάσιο πρόγραμμα "Μια μέρα στην Ακρόπολη". Εντυπωσιασθήκαμε τόσο πολύ, που μου ζήτησαν επίμονα τη δεύτερη χρονιά (όταν ήσαν δηλαδή στη Β' Γυμνασίου) να το ξαναπαρακολουθήσουν. Η εμπειρία η δική μου και η έκπληξη μου ήταν μεγάλη. Τη δεύτερη φορά όλα τα είδαν διαφορετικά και το βίωμα έγινε εντονότερο. Την πρώτη φορά ήρθαν σαν απλοί παρατηρητές, τη δεύτερη όμως σαν γνώστες, και τα αποτελέ-

σματα ήσαν πολύ διαφορετικά. Μετά από πολλές συζητήσεις, σκεφθήκαμε να κάνουμε κάποια εργασία σχετική με την Ακρόπολη. Έκαναν λοιπόν με το αγνό τους το μυαλό ανάπλαση των στοιχείων, και αφού τα αφομοίωσαν, τα διαμόρφωσαν με δικούς τους τρόπους πλέον και δημιούργησαν ωραϊστάτα αυτό που ήθελαν.

Από χάρτες και αναπαραστάσεις αρχαιολογικών κτισμάτων δημιούργησαν το ζωγραφικό τους έργο και κατόπιν το ολοκλήρωσαν ως μακέτα. Διάλεξαν τα υλικά που θα τους χρειαζόταν (καλλιτεχνικό γύψο, φελιζόλ, ξύλα, μικρά ομοιώματα δέντρων και χρώματα πλαστικά), και με μεράκι μεγάλο, σε μια επιφάνεια 1,30 x 1,50 μ. από νοβοπάν, άρχισαν να τοποθετούν όλα τα κτίσματα της Ακροπόλεως. Το έργο παρουσίασε όλη τη δροσιά του καινούργιου βλέμματος των μαθητών σ' αυτή την οργάνωση του χώρου. Διαπιστώθηκε ότι τα παιδιά, με μια μικρή, σωστή καθοδήγηση, κάνουν θαύματα, όταν μάλιστα έχουν ήδη παρακολουθήσει ένα πρόγραμμα που κυριολεκτικά τα έχει συλλογίσει. Βλέπουμε λοιπόν ότι τα παιδιά σήμερα δεν κρύβουν μέσα τους το δαίμονα της καταστροφής,

όπως πολλοί πιστεύουν, αλλά καθένας τους κρύβει κι από ένα μικρό θεό, το θεό της δημιουργίας, που τόσο απλόχερα μας τον έδωσαν οι αρχαίοι μας πρόγονοι.

Ξεχωριστή ομορφιά είχαν τα μουσικά όργανα της αρχαίας Ελλάδας, που τα έφτιαξαν με ιδιαίτερη φροντίδα και ταλέντο. Διερωτάται κανείς αν είναι έργα μαθητών Γυμνασίου ή μήπως δραπέτευσαν από το μουσείο για να συντροφεύουν τα άλλα έργα. Το εκτεταμένο έργο των μαθητών, προκισμένο με βαθιά ευαισθησία, μας αποκαλύπτει αδιάκοπα το λυρισμό του εσωτερικού τους κόσμου όταν επηρεάζεται από τα μεγάλα έργα της αρχαίας ελληνικής μας τέχνης. Αέζιχναν να σημειωθούν ορισμένα συνκριτικά συμπεράσματα που έβγαλαν τα ίδια τα παιδιά, ύστερα από πολλές συζητήσεις που είχαμε. Φυσικά και μετά από τα δημιουργικά τους έργα. Παραθέτουμε δύο απαντήσεις από το ερωτηματολόγιο που δόθηκε στο τέλος του 1990.

1. Πουθενά δεν γίνεται πιο αισθητή η βασική διαφορά ανάμεσα στον 5ο και τον 4ο αιώνα όσο στην αρχιτεκτονική, η οποία μέσα στον 4ο αιώνα σημειώνει το τέλος του παλαιού ελληνικού κόσμου και την εμφάνιση των νέων τάσεων, που θα οδηγήσουν στην Ελληνιστική εποχή.

2. Ανάλυση της διάσης πλευράς της ζωφόρου του Παρθενώνα. Ιππέις.

Οι μορφές κινούνται με άνεση στο χώρο· στη μέση σχεδόν υπάρχει η πιο μεγαλειώδης εικόνα: ένα από τα άλογα έχει αγριέψει και στριγγισμένο στα πίσω πόδια υψώνει με άγρια περιφάνεια το κορμί του χλιμνιρίζοντας, ενώ ένας ώριμος άνδρας προσπαθεί με δύναμη να το συγκρατήσει. Και η πομπή των ιππέων συνεχίζει το δρόμο της προς τη βόρεια πλευρά.

Το Ερέχθειο είχε πολλά προβλήματα στην αρχιτεκτονική (420 και τελειώνει το 406 π.Χ.), επειδή στέγαζε πολλές από τις παλαιότερες αθηναϊκές λατρείες, γιατί εκτός από την λατρεία της Αθηνάς, μέσα στο Ερέχθειο υπήρχαν ο βωμός του Διός υπαύτου, του Ποσειδώνος και του Ερεχθίδου, του ήρωα Βούτη και του Ηρακλήτου, καθώς και ο τάφος του Ερεχθίδου και ο ιερός "ακουρός όψις" της Ακρόπολης. Η αναμάλια του εδάφους έθεσε περισσότερα προβλήματα, εκτός από τα πολλά κτίσματα. Έτσι η λύση ήταν μεγαλοφυής. Με τρεις διαφορετικές στέγες είναι κτισμένο σε τέσσερα διαφορετικά επίπεδα. Έχει υνιστικές κίονες τριών διαφορετικών διαστάσεων και αναλογιών και επί πλέον

χρησιμοποιεί κόρες (Καρυάτιδες), κατά παλαιά ιωνική παράδοση. Χωρίζεται σε δύο τμήματα, το ανατολικό και το δυτικό. Στη ζωφόρο του χρησιμοποιήθηκε ο ελευσιναϊκός λίθος με το βαθύ τεφρό χρώμα.

Η Ακρόπολη μέσα από το μάθημα των καλλιτεχνικών

Ζωή Χατζή

(Σχ. Καλών Τεχνών), 53ο Γυμνάσιο Αθηνών, Γ' Τάξη, 1991

Σ-Π (88,90)/ΜΜΑ (91)Ηο (93)/ΜΣ.Ε-Ο/Φ.Ι-Ζ-Ε/Ηο (94)/ΜΣ.Ζ-Ε-Ο/Ηο

Α. Γίνεται στην τάξη προετοιμασία με στοιχεία από βιβλίο για την Ακρόπολη και την ιστορία της, προκειμένου οι μαθητές να θυμηθούν μερικά πράγματα και να τα συνδέσουν με το χώρο.

Αναφορά στους μύθους και την ιστορία που έχουν σχέση με τον ελληνικό πολιτισμό και την Ακρόπολη. (Εδώ πρέπει να κάνω τη δουλειά του φιλόλογου).

Χρησιμοποιώντας χάρτη της Ακρόπολης, βρίσκουμε τη θέση, τον προσανατολισμό, τα μεγέθη, και αποκτάμε σφαιρική εικόνα όλου του χώρου.

Με τη βοήθεια αρχιτεκτονικών σχεδίων διδάσκω τους ρυθμούς, ομοιοτήτες και διαφορές των αρχιτεκτονισμάτων. Εξηγώ τον τρόπο κατασκευής των μνημείων.

Οι μαθητές αναλαμβάνουν την αντιγραφή αρχιτεκτονικών σχεδίων των ναών και των μελών τους (από φωτοαντίγραφα που τους μοιράζω) για καλύτερη κατανόηση.

Κατόπιν, γίνεται μάθημα με μια μακέτα του Παρθενώνα που υπάρχει στο εμπόριο. Αυτό βοηθάει πάρα πολύ το παιδί να κατανοήσει, εκτός από το μέγεθος και τις αναλογίες, τα διάφορα μέλη του ναού· βοηθάει επίσης τον καθηγητή να δείξει το κάθε πράγμα και να το εξηγήσει πληρότερα.

Χρησιμοποιώντας εικόνες που έχουν αναρτηθεί στον πίνακα, και με προβολή διαφανών που δείχνουν τη γλυπτική της Ακρόπολης (ανάγλυφα από μετώπες, αετώματα, μνημεία κλπ.), γίνεται μορφολογική ανάλυση της γλυπτικής του βου και του 5ου αιώνα π.Χ. Εδώ ολοκληρώνεται η προετοιμασία στο σχολείο.

Β. Γίνεται επίσκεψη με όλα τα παιδιά της Γ' τάξης στην Ακρόπολη και το Μουσείο της και βλέπουν επίπου αυτοί που τους είναι ήδη γνωστά από την προετοιμασία.

Εδώ θέλω να παρατηρήσω: α. ότι αυτό που πρώτ' απ' όλα εντυπωσιάζει τους μαθητές είναι το μέγεθος του Παρθενώνα και β. ότι καθέτι που βλέπουν το χαρακτηρίζουν πια με το όνομά του· π.χ. αετώματα, μετώπες, ανάγλυφα, τρίγλυφα, κιονόκρανα, διαφορετικούς ρυθμούς κλπ., πράγ-

Μαρού τα παιδιά είχαν, εμπέδωσαν και απάντησαν σε όλα αυτά, άρχισε η δημιουργική τους απόδοση, η οποία ήταν καταπληκτική, γιατί λειτουργήσε η καρδιά που γέμισε από θαυμασμό και αγάπη.

μα που δείχνει, κατά τη γνώμη μου, ότι υπάρχει άμεση εξοικείωση, η οποία οφείλεται στην προετοιμασία που έχει γίνει.

Γ. Τα επόμενα μαθήματα αφιερώθηκαν στη δημιουργία αφίσας με κολάζ και τέμπερες, με θέμα: "Τα μνημεία της Ακρόπολης".

Αφού ολοκληρώθηκε η φάση της προετοιμασίας, επισκεφθήκαμε την Ακρόπολη με όλα τα παιδιά της Γ' τάξης.

Από πριν είχαμε συνηθισθεί με την υπεύθυνη των εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Κέντρου Μελετών Ακρόπολης, και πήγαμε στο χώρο, όπου υπάρχουν σχέδια αρχιτεκτονικά και μακέτες των ναών, σχέδια που δείχνουν τη διαδικασία συντήρησης των μνημείων, καθώς και αντίγραφα αρχιτεκτονικών μελών και γλυπτών.

Επίσης, στην ενημέρωση που παρέχει το Κέντρο Μελετών περιλαμβάνεται και προβολή διαφανών (με επεξηγήσεις από την υπεύθυνη του προγράμματος), οι οποίες δείχνουν κυρίως την αρχιτεκτονική των μνημείων, την κατασκευή τους και την ιστορική εξέλιξη έως και την αποκατάστασή που γίνεται σήμερα σ' αυτά.

Θέλω να τονίσω ότι η προετοιμασία που έγινε στο σχολείο, και στη συνέχεια στο Κέντρο Μελετών, είναι απαραίτητη, ώστε να μπορέσουν οι μαθητές, στο λίγο χρόνο που έχουν όταν βρίσκονται μπροστά στα μνημεία, να αντιληφθούν περισσότερα πράγματα και κατά το δυνατόν ασφύστερα.

Την ίδια μέρα ακολούθησε η επίσκεψη στα μνημεία και το Μουσείο της Ακρόπολης. Εκεί οι μαθητές απρόθετα ελεύθεροι να παρατηρήσουν από κοντά πια αυτά για τα οποία είχαν προετοιμασθεί. Αυτό που πρώτ' απ' όλα τους εντυπωσίασε ήταν το μέγεθος του Παρθενώνα. Μόνοι τους άρχισαν να χαρακτηρίζουν το καθέτι που έβλεπαν με τ' όνομά του, π.χ. τρίγλυφα, αετώματα, μετώπες, ανάγλυφα, διαφορές αναλογιών των

κιώνων, κιονόκρανα, τους διαφορετικούς ρυθμούς κλπ.

Η επίσκεψη στον αρχαιολογικό χώρο είναι απαραίτητη και όλη η προετοιμασία που γίνεται από πριν βοηθάει αυτή την επίσκεψη. Αλλά το μάθημα για την Ακρόπολη, με ιστορικά στοιχεία, με σχέδια και προβολές διαφανειών, δεν αρκεί από μόνο του να κάνει τους μαθητές να αντιληφθούν και να κατανοήσουν το σύνολο των μνημείων. Αυτό το διαπιστώνει κανείς εύκολα, βλέποντας τις αντιδράσεις των μαθητών όταν βρίσκονται μπροστά στους ναούς και μέσα στο Μουσείο της Ακρόπολης.

Τα επόμενα μαθήματα στην τάξη αφιερώθηκαν στη δημιουργία αφίσσας με κολάζ και τέμπλες με θέμα: «Τα μνημεία της Ακρόπολης». Παράλληλα διαβάζαμε από το βιβλίο που προαναφέραμε ιστορικά στοιχεία που αφορούν τα μνημεία από τον 5ο αιώνα μέχρι σήμερα.

Όταν τελείωσε ο κύκλος μαθημάτων, στον οποίο συμμετείχε όλη η Γ' τάξη, ρώτησα ποιαι μαθητές θα ήθελαν να πάρουν μέρος σε μια παρατέρω ενασχόληση έξω από το διδακτικό πρόγραμμα: δήλωσαν 30.

Επέλεξα να συνεχίσω μ' αυτόν τον τρόπο, δηλαδή με αυτούς που ενδιαφέρονταν περισσότερο γι' αυτά που είχαμε δει, παρόλο που από τις αντιδράσεις του συνόλου των μαθητών είχε φανεί ότι ο στόχος είχε επιτευχθεί. Οι μαθητές μου ζήτησαν να ξαναεπισκεφθούμε την Ακρόπολη, και μετά την επίσκεψη, όταν γινόταν το μάθημα στην τάξη, με σχολία τους έδειχναν να έχουν αγαπήσει αυτά τα μνημεία. Ιδιαίτερα δε όταν αναφερόμασταν στις ιστορικές περιόδους που τα μνημεία αυτά ήταν σφράγισμα, καταστράφηκαν και καταστράφηκαν, γιατί δεν υπήρχε κομμάτι μέριμνα, έδειχναν τη λύπη τους με διαμυρτίες.

Με την ομάδα των 30 παιδιών έγινε μια ακόμη επίσκεψη στην Ακρόπολη, όπου παρακολούθησα το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που διοργανώνει το Κέντρο Μελετών Ακρόπολης.

Με την ίδια ομάδα κάποιο Σάββατο επισκεφτήκαμε το Κέντρο Μελετών και σχεδιάσαμε από ανάγλυφα και γλυπτά αντίγραφα που εκτίθενται.

Αφού έκλεισε ο κύκλος επισκέψεων την Ακρόπολη και τα Μουσεία (Ακρόπολη και Βαίλερ), συνεχίσαμε με σχέδια απ' ό,τι έχουμε δει, με τη δημιουργία αναγλύφων (από πλαστικά καλούπια που μας είχε προμηθεύσει το Μουσείο) και με γλυπτικά.

Για τη γλυπτική χρησιμοποίησα τετράγωνα αφαιρετικές λευκού σαπουνιού, αφού του αφαιρέσαμε την ανάγλυφη διαφήμιση και το κάναμε κύβο. Ήταν ευκαρία να αντιληφθούν οι μαθητές τη διαφορά μεταξύ προσθετικής και αφαιρετικής γλυπτικής. Για θέμα είχαμε τα κιονόκρανα, τους σπονδύλους, τις μέτρες και ακροκέραμα. Αυτό βοήθησε να καταλάβουν τις δυσκολίες που είχε να αντιμετωπίσει ο καλλιτέχνης της Ακρόπολης με το υλικό του, αφού διαπίστωναν το μέγεθος της προσπάθειας που χρειαζόταν να γίνει, προτού να σκαλίσουν ένα υλικό μικρό σε μέγεθος και μαλακό όπως το σάπουνι.

Θεωρώ απαραίτητο να αναφέρω ότι μεγάλη βοήθεια έδωσε στην προσπάθειά μας ο προγραμματισμός που το μουσείο έχει κάνει με το εκπαιδευτικό του πρόγραμμα καθώς και η προμμία της υπευθύνου αυτού του προγράμματος.

Είναι η μόνη βοήθεια που έχει ο εκπαιδευτικός καθηγητής Καλλιτεχνικών προκειμένου να οργανώσει επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, ενώ οι δυσκολίες που συνταται είναι πάρα πολλές, γιατί ο χρόνος για επισκέψεις σε μουσεία δε διατίθεται στο σχολικό πρόγραμμα, με αποτέλεσμα οι επι-

σκέψεις αυτές να γίνονται σε ώρες εξωσχολικές. Π.χ. επίσκεψη το πρωί στο Κυκλαδικό Μουσείο, ενώ το απόγευμα ο μαθητής πρέπει να παρακολουθήσει κανονικά το μάθημα στο σχολείο.

Συμπερασματικά, πιστεύω ότι πρέπει να υποστηρηθεί η προσπάθεια των καθηγητών να φέρουν τους μαθητές σε επαφή με τα μουσεία και την πολιτισμική μας κληρονομιά, και θα πρέπει να υπάρξει από την πολιτεία κάποιο ενδιαφέρον ώστε αυτές οι επισκέψεις να εντάσσονται μέσα στο σχολικό πρόγραμμα.

Προτάσεις: 1. Να γίνονται συχνότερα τα εκπαιδευτικά προγράμματα ή να έχουν μεγαλύτερη διάρκεια ώστε να μπορούν να τα παρακολουθούν απ' όλα τα σχολεία. 2. Αυτό που θέλω να προτείνω ως εκπαιδευτικός αλλά και ως καλλιτέχνης είναι ν' αρχίσουν και τα υπόλοιπα μουσεία και πινακοθήκες προγράμματα ανάλογα σε ποιότητα και προγραμματισμό με της Ακρόπολης και του Κυκλαδικού Μουσείου, ώστε οι μαθητές να έρθουν σε επαφή και με την αρχαία αλλά και με τη νεότερη τέχνη.

Τα παιδιά ζωγραφίζουν την ιστορία της Ακρόπολης

Ζωή Χαϊτίη

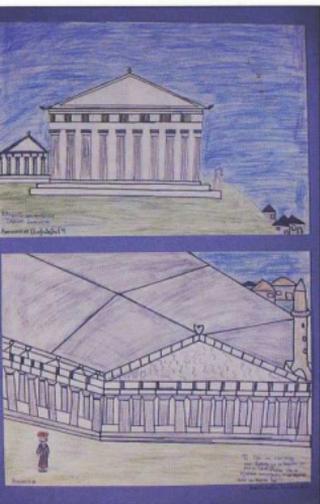
(Σχ. Καλών Τεχνών), 53ο Γυμνάσιο Αθηνών, Γ' Τάξη, 1993

Σ.Π (88.90)MMA (91)Ho (93)ΜΣ.Ε-Ο/Φ.Ι-Z-E/Ho (94)ΜΣ.Z-E/O/Ho

Η γνωριμία και η διατήρηση του πολιτισμικού μας περιβάλλοντος δεν αποτελεί βέβαια υποχρέωση με κίνητρα συναισθηματικά και σοβινοϊτικά. Είναι μια ανάγκη για την επιβίωσή μας. Για να κάνουμε και μεις την ιστορική μας πορεία.

Με τους μαθητές της Γ' Γυμνασίου αποφασίσαμε να μελετήσουμε την ιστορία της Ακρόπολης.

Η άμεση επαφή με τον αρχαιολογικό χώρο, η επίσκεψη, θα γινόταν μετά από μια ουσιαστική προετοιμασία. Όλοι γνωρίζουμε τι αφήνει, ή μάλλον

τι δεν αφήνει, μια επίσκεψη σε αρχαιολογικό χώρο ή μουσείο από παιδιά που δεν είναι προϋπολογισμένα, προετοιμασμένα.

Δόθηκε λοιπόν στους μαθητές ένα πλούσιο και ποικίλο υλικό ως πηγή (ιστορικά κείμενα, διηγήσεις περιηγητών, εικαστικό υλικό διαφόρων εποχών, μακέτες, κ.ά.), και παρακινήθηκαν να σχεδιάσουν το χώρο, είτε αποδίδοντας περιγραφές κειμένων είτε βλέποντας άλλα σχέδια, πίνακες και μακέτες. Η εργασία αυτή έγινε στο Σχολείο αλλά και στο Κέντρο Μελετών Ακρόπολεως.

Διαδικασία στόχοι:

- Να ευαισθητοποιηθούν οι δέκτες των πνευματικών δυνατοτήτων των μαθητών, τόσο των ορθολογιστικών όσο και των αισθητικών.

- Να βοηθηθούν στη συγκρότηση εμπειριών μέσω κατάλληλων και παράλληλων δεξιοτήτων (σχεδίου).

- Να βοηθηθούν στο να χρησιμοποιούν τις γνώσεις και τις εμπειρίες τους ως μέσο για την κατανόηση του περιβάλλοντος, των ιστορικών τάσεων και της ευθύνης της κοινωνίας για την εποχή που μελετούν.

- Να ενδιαφερθούν για την εξέλιξη της ιστορίας και την επίδρασή της στην τέχνη.

- Να αντιληφθούν ότι μέσα από τα αρχιτεκτονικά κτίσματα, τους ρυθμούς, τη γλυπτική, μαθαίνουμε την ιστορία

και τον πολιτισμό μας.

- Σε θέματα σχεδίου από τη φαντασία, αποτυπώνοντας στη μνήμη τους κάποιους σταθμούς της ιστορίας, θα κατανοήσουν ότι, αφού έχουν πειραματισθεί, δίνουν προσωπικές λύσεις. Δεν θα κατανοήσουν οτιδήποτε, αν δεν το αισθανθούν με δικό τους τρόπο, μέσω της δημιουργικής πρακτικής εργασίας.

- Μέσα από το σχέδιο εκ του φυσικού ή από μακέτες, να δοθεί η δυνατότητα να παρατηρήσουν, να συγκρίνουν μεγέθη, διαφορές, ποικιλίες. Να δουν και να αισθανθούν ότι το κτίσμα, ο γλυπτός διάκοσμος είναι ένα οργανωμένο σύνολο, και παραπέρα ότι είναι ένα όλον, που τα επιμέρους στοιχεία του δεν είναι απλά μέρη αλλά λειτουργούν ως οργανικά μέλη του συνόλου όπου και η λεπτομέρεια υποτάσσεται στο σύνολο, αλλά είναι ταυτόχρονα και ο αναγκαίος όρος για την ανάδειξη του συνόλου.

Πιο συγκεκριμένα:

Έχοντας έλθει σε επαφή με τα κείμενα, τα παιδιά ζωγράφισαν με τη φαντασία τους σκηνές που τους έρχονταν στο μυαλό. Τα θέματα που διάλεγαν ήταν αυτά που τους συγκινούσαν πιο πολύ, π.χ. η ζωή στο Βράχο πριν υπάρξει ναός, οι βυσίες, η θυσία του Κόδρου, η διαμάχη Αθηνών - Ποσειδώνα, τα αγάλματα κούροι-κόρες, και τέλος, οι Περσικοί πόλεμοι και οι καταστροφές που έγιναν.

Μπαίνοντας στην κλασική Ακρόπολη, έγινε σχέδιο για τη διάκριση των ρυθμών ιωνικού - δωρικού και μιλήσαμε για την κατασκευή του ναού. Την επομένη προγραμματίζεται να γίνει επίσκεψη στο Κέντρο Μελετών Ακρόπολεως. Σε συνεργασία με την υπεύθυνη Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων κ. Κορνηλία Χατζησαλάνη, χωρίζουμε τις ιστορικές περιόδους, που είχαν διδαχθεί, και τα εκθέματα του Κέντρου σε 16 τμήματα. Με αλφαριθμητική σειρά χωρίστηκε όλη η Γ' τάξη σε 16 ομάδες. Η κάθε ομάδα θα ασχολείτο με μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Οριστική ημερομηνία επίσκεψης των μαθητών στο Κέντρο. Εκεί προηγήθηκε προβολή διαφανειών διάρκειας μιάμισης ώρας, όπου έγινε η παρουσίαση της ιστορίας του Βράχου της Ακρόπολης από την Προϊστορία μέχρι σήμερα. Οι μαθητές με ικανοποίηση αναγνώρισαν και είδαν πολλά πράγματα, που ήδη γνώριζαν, και εύκολα πρόσθεσαν στα γνωστά όσα καινούργια τους δόθηκαν.

Αυτό που αποσπά τη προσοχή των μαθητών αυτής της ηλικίας είναι το

κατασκευαστικό μέρος του Παρθώνα, το μέγεθός του και η φθόρα του ναού από το χρόνο και τους ανθρώπους. Επίσης ενδιαφέρονται για τον τρόπο προστασίας από τη ρύπανση του περιβάλλοντος.

Μετά την προβολή χωρίστηκαν σε ομάδες και δούλεψαν στο μπλοκ σχέδια από μακέτες και σχέδια στους τοίχους. Η εργασία ολοκληρώθηκε στο σχολείο.

Μια βδομάδα μετά, με ομάδα περίπου 30 ατόμων (όσα παιδιά ήθελαν) επισκεφθήκαμε την Ακρόπολη και είδαμε αυτά που είχαμε διηγήσει, σχεδιάσει και δει από τις διαφάνειες και τα προπλάσματα. Επιτόπου κουβεντιάσαμε, συγκρίναμε, αναγνωρίσαμε ρυθμούς, όγκους, μεγέθη, φόρμες.

Δόθηκε μεγαλύτερη σημασία στη διαδικασία παρά στο αποτέλεσμα. (Το αποτέλεσμα αξιολογείται ανάλογα με την ηλικία των μαθητών και τις συνθήκες του σχολείου).

Για το τέλος είχε προγραμματισθεί να γίνει από κάθε τμήμα ένα άλμπουμ της ιστορίας της Ακρόπολης, προκειμένου να παρουσιαστούν σε έκθεση. Όμως μεσολάβησαν άλλες προτεραιότητες και ανάγκες του σχολείου, η έκθεση δεν έγινε, και απλώς συγκεντρώθηκε το σχετικό υλικό από τους μαθητές.

Ένα χρόνο μετά, με ομάδα μαθητών που είχαν συμμετάσχει σ' αυτή την εργασία, επανεξέτασα το υλικό και δημιουργήσαμε ένα άλμπουμ με αντιπροσωπευτικά σχέδια. Βασισμένοι στην εργασία της προηγούμενης χρονιάς και με βοήθησαν από το Κέντρο Μελετών και άλλα, οι μαθητές έγραψαν καταποτιστικά κείμενα χωρισμένα σε ιστορικές περιόδους, που είχαν μελετήσει.

Με αφορμή μια συνάντηση με ομάδα μαθητών μετά από ένα χρόνο, έγινε αξιολόγηση όλης της προσπάθειας, και συγκεκριμένα:

- τι έχει μείνει στη μνήμη τους από το πρόγραμμα,

- τι εντυπώσεις έχουν για το πρόγραμμα,

- αν αξιοποιήθηκαν αυτά που είδαμε και πώς,

- αν μπορούσαμε να δουλέψουμε ομαδικά.

Με ικανοποίηση είδαμε ότι γενικά ο χρόνος που μεσολάβησε δεν είχε αρνητικά αποτελέσματα. Το μεγαλύτερο μέρος των παιδιών είχαν αποκτήσει σαφή εικόνα των πραγμάτων που έχουν σχέση με στοιχεία ιστορίας και τέχνης.

Ιστορικό-πολιτισμικό περιβάλλον: Ακρόπολη - Παρθενών - Ζωφόρος

Ζωή Χατζή

(Σχ. Καλών Τεχνών), 53ο Γυμνάσιο Αθηνών, Γ' Τάξη, 1993

Σ-Π (88,90)ΜΜΑ (91)Ηο (93)ΜΣ.Ε-Ο/Φ.Ι-Ε/Ηο (94)ΜΣ.Ζ.Ε-Ο/Ηο

Η εμπειρία από την παραπάνω εργασία των μαθητών μας οδήγησε να αποφασίσουμε νέα σειρά δραστηριοτήτων για τη σχολική χρονιά 1993-94, που θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Ότι πραγματοποιήθηκε περιέχεται στο κείμενο των παιδιών που προαιρετικά συμμετείχαν στην ομάδα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και παρουσιάζουν την εργασία τους κατά το 3μερο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη Γ.Γ.Ν. Γενιάς.

Φανή: Όταν, στον ξεκίνημα της φετινής σχολικής χρονιάς, μας προτάθηκε από την καθηγήτρια των Καλλιτεχνικών να δημιουργήσουμε μια ομάδα για το περιβάλλον, δεν φανταζόμασταν ποιες εκπλήξεις μας περίμεναν.

Και πρώτα: το μυαλό μας πήγε μόνο στο περιβάλλον εκείνο που έχει σχέση με τη φύση. Πολύ γρήγορα όμως, στις πρώτες μας συζητήσεις, μάθαμε τι είναι και τι οξεία έχει και ένα άλλο περιβάλλον –το ιστορικό και πολιτισμικό– και ακόμα πόσο ενδιαφέρον θα ήταν να ασχοληθεί κανείς μ' αυτό. **Εύα:** Βάλαμε λοιπόν στόχο να γνωρίσουμε ένα μέρος από το πλούσιο ελληνικό ιστορικό και πολιτισμικό περιβάλλον και διαλέξαμε ένα χώρο τόσο σημαντικό: Την Ακρόπολη των Αθηνών. Σκοπός μας ήταν να γνωρίσουμε την ιστορία του χώρου, τα μνημεία του, την τέχνη των μνημείων, και κυρίως του Παρθενώνα. Και ακόμα, να μάθουμε για τα σχέδια που έχει αφήσει στα δημιουργήματα

της τέχνης ο χρόνος αλλά και ο άνθρωπος.

Δήμητρα: Και αρχίσαμε με την ιστορία. Η καθηγήτριά μας μάς την παρουσίασε ξεκινώντας από τη μυθολογία. Και εμείς, αφήνοντας τη φαντασία μας να δουλεύει πάνω σε όσα ακούγαμε, ζωγραφίζαμε στο χαρτί ό,τι μπορούσαμε απ' αυτά, ο καθένας με τον τρόπο του. Θα φτιάχναμε, συνδέοντας όλα αυτά τα χαρτιά, το βιβλίο μας, ο καθένας το δικό του, το βιβλίο της Ακρόπολης.

Ελένη: Από τον Κέκροπα και τη διαμάχη Αθηνάς - Ποσειδώνα και από τον ηρωικό Κόδρο και τη θυσία του πέρασαμε στα Γεωμετρικά και Αρχαϊκά χρόνια. Μας βοηθούσε και το μάθημα των Καλλιτεχνικών, αλλά μας βοήθησαν και δύο μουσειοβιβλία της από το Κέντρο Μελετών Ακρόπολης, που το περιεχόμενό τους αφορούσε τα ενδύματα των αρχαίων και τα μουσικά τους όργανα, σύμφωνα με παρατηρήσεις σε γλυπτικές και ζωγραφικές παραστάσεις που έχουν διασωθεί. Πιάσαμε στα χέρια μας αντιστροφή μουσικών οργάνων και ντύσαμε με υφάσματα στα οποία ζωστήσαμε τη μορφή αρχαίων ενδυμάτων.

Γέλια: Και η πορεία μας συνεχίστηκε. Από τους Αρχαϊκούς χρόνους γνωρίσαμε τους κούρους και τις κόρες. Η προβολή σχετικών φωτεινών διαφανειών μας έδωσε τη δυνατότητα να προετοιμαστούμε για την επίσκεψη στο Μουσείο της Ακρόπολης, όπου βρήκαμε τα ίδια αγάλματα να μας χαμογελούν. Κι εμείς παρατηρούσα-

με και αποτυπώναμε, ό,τι μας ενδιέφερε, στο χαρτί. Και το βιβλίο μας μεγάλωνε...

Φανή: Όταν φθάσαμε στους κλασικούς χρόνους, σταμάτησαμε. Μπροστά μας υψώθηκε ο Παρθενώνας. Έπρεπε να τον μελετήσουμε. Να κατανοήσουμε εκείνα τα στοιχεία που τον κάνουν να είναι το αριστούργημα των αιώνων. Τον συνδυασμό του δωρικού με τον ιωνικό ρυθμό, τις "οπτικές" διορθώσεις που οι δημιουργοί του έκαναν για να είναι ο ζωός οπτικά τέλειος, την έξοχη ενσωμάτωση αρχιτεκτονικής και γλυπτικής.

Τον επισκεφθήκαμε. Το ότι είχαμε ανέβει ξανά στην Ακρόπολη και είχαμε δει από κοντά τον Παρθενώνα δεν ήταν αρκετό για μας. Τώρα οι πληροφορίες, οι γνώσεις, η ενημέρωσή μας προετοίμασαν να τον δούμε σωστά. **Εύα:** Για την κατανόηση της αρχιτεκτονικής μας βοήθησε το γεγονός ότι είχαμε κατασκευάσει έναν Παρθενώνα από χαρτί. Δεν μας έφτανε έτσι κανένα στοιχείο του, καμιά λεπτομέρεια.

Δήμητρα: Για την γλυπτική του μάθαμε πολλά από μια άλλη μουσειοβιβλία, που είχε θέμα τη ζωφόρο του Παρθενώνα. Χρησιμοποίησαμε το πληροφοριακό υλικό της (φωτεινές διαφάνειες, γύψινα ομοιώματα, μικρά καλούπια με ανάγλυφες παραστάσεις). Τα μελετήσαμε και κατασκευάσαμε γύψινα ομοιώματα κομμάτιών της ζωφόρου.

Ελένη: Στη ζωφόρο μείναμε πολύ. Για να κατανοήσουμε τη μεγάλη τέχνη του Φειδία, πήραμε φωτογρα-

φίες με παραστάσεις της ζωφόρου και τοιμήσας να τις αναπαραστήσουμε με πλαστελίνη. Ο·τι φτιάξαμε με πλαστελίνη το "πέρασαμε" κατόπιν στο γύψο. Εκείνο που κατανοήσαμε απ' αυτή την εργασία ήταν ο αξιολογιστός τρόπος με τον οποίο ο μεγάλος καλλιτέχνης πέτυχε να δομάσει το μάρμαρο και να αποδώσει το βάθος, την τρίτη διάσταση, στην πολυπρόσωπη αυτή ανάγλυφη σύνθεση.

Τζίνα: Η τελευταία μας επαφή με το χώρο της Ακρόπολης έγινε όταν επισκεφθήκαμε το Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως. Εκεί παρακολούθησαμε με προσοχή ένα από τα 12 προγράμματα συντηρήσεως της Ακρόπολης, που αφορούσαν την ανατολική πλευρά του Παρθενώνος. Όσα το πέρασμα των αιώνων, οι καιροί και οι άνθρωποι αλλοίωσαν, μάθαμε ότι καταβάλλονται τεράστιες προσπάθειες να αποκατασταθούν.

Φανή: Η επίσκεψή μας στην Ακρόπολη, την Παρασκευή 11 Μαρτίου, συνέπεσε με την κηδεία της Μελίνας Μερκούρη, και όταν τις επόμενες μέρες ακούστηκαν τόσα για τον αγώνα της μεγάλης Ελληνίδας να επιστραφούν τα Ελγίνια και να δημιουργηθεί το νέο Μουσείο της Ακρόπολης,

νιώσαμε πέρα ως πέρα τη σημασία αυτού του αγώνα. Γιατί ξέραμε. Και όταν αποφασίσαμε, σαν ομάδα, να στείλουμε μια επιστολή σε όλους τους αρμόδιους, Έλληνες και Ξένους, και να απαιτούμε την επιστροφή των ελληνικών "μαρμάρων" κάτω από τον ήλιο και τον ουρανό που τα γέννησε, πιστεύαμε ότι είχαμε κάθε δικαίωμα να απαιτούμε και εμείς. Γιατί ξέραμε.

Τζίνα: Τι αποκομίσαμε απ' όλο αυτό το πρόγραμμα; Πολλά. Πλησιάσαμε κορυφαία έργα τέχνης και καταφέραμε να τα γνωρίσουμε ουσιαστικά.

Φανή: Γνωρίσαμε και μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε μια αρκετά πλούσια ορολογία, που αφορά διάφορες μορφές τέχνης (Αρχιτεκτονική, Γλυπτική κλπ.).

Εύα: Γνωρίσαμε προβλήματα που έχουν σχέση με τα μνημεία της πατρίδας μας.

Δήμητρα: Εργαστήκαμε συλλογικά και μάθαμε την αξία αυτού του τρόπου εργασίας.

Ελένη: Τέλος, μάθαμε βέβαια ότι περιβάλλον δεν είναι μόνο το φυσικό αλλά και το πολιτισμικό. Και ότι μόνο σε μια φύση σαν την ελληνική μπορούσε να γεννηθεί τέτοιος πολιτισμός.

δυνατότητα στους μαθητές να επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στα συγκεκριμένα αρχιτεκτονικά ανάγλυφα, να συνειδητοποιήσουν την τεχνική και την καλλιτεχνική τους αξία και να τα εντάξουν στον ευρύτερο κύκλο των μεγάλων έργων του 5ου αι. π.Χ.

Μολονότι η Γ' Γυμνασίου διδάσκειται Ιστορία Νεότερη και Σύγχρονη, η παρακολούθηση του συγκεκριμένου προγράμματος κρίθηκε, από τη φιλόλογο της τάξεως Μ. Βαϊάννη, σκόπιμη, ως αναγκαίο συμπλήρωμα της διδασκαλίας του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών (Γρηγορίου: *Ιφιγένεια η εν Ταύροις*, Θουκυδίδου: *Σικελία*, Πλάτωνος: *Κρίτων*), που θα έδινε τη δυνατότητα στους μαθητές να σχηματίσουν μια όσο το δυνατόν πληρέστερη εικόνα των πολιτισμικών επιτευγμάτων της κλασικής Αρχαιότητας.

Όμως η επικινωνία των μαθητών με την αρχαία ελληνική τέχνη δεν περιορίστηκε στην παρακολούθηση του προγράμματος στο Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως και μόνον. Η επαφή τους με την αρχαία ελληνική τέχνη υπήρξε πολύ πιο συγκεκριμένη και άμεση, διότι συνεχίστηκε στο σχολείο, στο πλαίσιο της διδασκαλίας του μαθήματος των Καλλιτεχνικών, με αφορμή πάντα το εν λόγω εκπαιδευτικό πρόγραμμα του Κέντρου Μελετών Ακροπόλεως. Υπό την καθοδήγηση της καθηγήτριας Ζαφειρίας Αρτεμιάδου και με βασική πηγή εμπνεύσεως εκμαγεία των αναγλύφων της ζωφόρου σε ομίχρωση, εργάστηκαν με ενθουσιασμό στον τομέα της γλυπτικής και αναπαρήγαγαν μέρος ή και το σύνολο των αναγλύφων σε κοσμητικά (περιδέρια, καρφίτσες, σκουλαρικό), κύβους, κοτυβιά και άλλα διακοσμητικά αντικείμενα. Ως υλικό κατασκευής χρησιμοποιήθηκε πλαστική πορσελάνη, εύκολα στερεοποιούμενη, και χρυσές σκόνες.

Το αποτέλεσμα της όλης προσπάθειας υπήρξε εντυπωσιακό και απέσπασε πολλά επαινετικά σχόλια: τα δε κοσμητικά χρησιμοποιήθηκαν ευρέως!...

Μεγάλος αριθμός κοσμημάτων και άλλων αντικειμένων της μικρογλυπτικής υπήρξαν αντικείμενα εκθέσεως, στην οποία οργάνωσε το Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως.

Αξίζει επίσης να προστεθεί ότι οι μαθητές και οι μαθήτριες βρήκαν εξαιρετικά ενδιαφέρουσα την ιδέα της υποθέσεως θεμάτων από την αρχαία ελληνική τέχνη για την κατα-

Η ζωφόρος του Παρθενώνος σε σύγχρονη μικρογλυπτική

Ζ. Αρτεμιάδου (Σχ. Καλών Τεχνών), **Μ. Βαϊάννη** (Φιλολογικό),
Β' Τοιχοποι-Αρσάκειο Γυμνάσιο Εκάλης, Γ' Γυμνασίου, 1991

Σ-Π (91)Ηο

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα που οργανώνονται το Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως προσφέρουν μια πρώτη τάξεως ευκαιρία στους μαθητές που τα παρακολουθούν να προσεγγίσουν σημαντικά κεφάλαια της αρχαίας ελληνικής τέχνης, με τρόπο που συμπληρώνει ή και προσδίδει άλλη διάσταση στη σχολική διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Ιστορίας και των Αρχαίων Ελληνικών Κειμένων.

Στο πλαίσιο αυτών των προγραμμάτων, κατά το σχολικό έτος 1990-91, οι μαθητές και οι μαθήτριες της Γ3 τάξεως του Β'ου Τοιχοποιείου-Αρσάκειου Γυμνασίου Εκάλης (30 μαθητές) παρακολούθησαν το πρόγραμμα το σχετικό με τη ζωφόρο του Παρθενώνος. Όλα όσα περιελάμβανε το εν λόγω πρόγραμμα (καταποτιστική ομιλία, προβολή διαφανειών, μελέτη εκμαγιών κ.ά.) έδωσαν τη

σκεψή σύγχρονων χρηστικών αντικειμένων και ότι εργάστηκαν με ενθουσιασμό επί ένα τρίμηνο στο μάθημα των Καλλιτεχνικών, συμβάλλοντας συχνά και οι ίδιοι με τις πρωτοβουλίες και τις προτάσεις τους στη διαμόρφωση του τελικού αποτελέσματος.

Συμπερασματικά, αξίζει να λεχθεί ότι το όλο, σύνθετο ομολογουμένως, engagement (παρακολούθηση προγράμ-

ματος και καλλιτεχνική εφαρμογή) αποτέλεσε πολύτιμη εμπειρία για τους μαθητές και τις μαθήτριες του Β' του Τοιτασιού-Αρακαείου Γυμνασίου Εκάλης, οι οποίοι διαπίστωσαν όχι μόνο τη θεωρητική, καλλιτεχνική αξία των αναγλύφων της ζωφόρου του Παρθενώνος αλλά και την αναμφισβήτητη σημασία της αρχαίας ελληνικής τέχνης ως πηγής σύγχρονης καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Πόλη του μέλλοντος με αρχαία ελληνικά στοιχεία

Γεωργία Μιλιάτσου

(Σχ. Καλών Τεχνών), 5ο Γενναίο Χαλανδρίου, Γηγάσιο, 1994

Σ (94)ΜΣ.1-Ρ/Ηο

Η παρουσίαση του προγράμματος της Μουσικοσκευής "Ιερό της Ακροπόλεως" στους μαθητές του 3ου Γυμνασίου Χαλανδρίου ήταν η βασική αφορμή για μια σειρά μαθημάτων, που τα αποτελεσμάτά τους θα δούμε πιο κάτω.

Το πρόγραμμα παρουσιάστηκε και στα 14 τμήματα του σχολείου. Η έλλειψη αίθουσας προβολών και αίθουσας ζωγραφικής δυσχεραίνει τη συνθήκες του μαθήματος. Οι βασικοί στόχοι που κινήσαμε, προβληματισθήκαμε και αναζητήσαμε πληροφορίες ήταν οι εξής:

1. Η ευαισθητοποίηση των μαθητών στα θέματα του πολιτισμικού μας παρελθόντος, με σκοπό να ζωντανέψει η διδασκεία ύλη της Ιστορίας και να ενεργοποιηθούν οι δημιουργικές ικανότητες των μαθητών.
  2. Η ανακάλυψη της ομορφιάς μέσα από την απλότητα αλλά και την τεχνική τελειότητα της αρχαίας ελληνικής αρχιτεκτονικής.
  3. Ο ρόλος της σύγχρονης αρχιτεκτονικής.
  4. Τα νέα υλικά (μπετόν, χάλυβας, ελαφρά μέταλλα, γυαλί, πλεξιγκλάς) σε αντιπαράθεση με τα παλαιά (μάρμαρο, ξύλο, τούβλο).
  5. Αποκαταστάσεις, ανακαινίσεις παλαιών κτιρίων.
  6. Η όψη της Αθήνας σήμερα.
- Ο χρόνος επεξεργασίας των έργων ήταν δύο διδακτικές ώρες. Πριν και κατά τη διάρκεια των δύο αυτών ωρών δόθηκε η ευκαιρία να συζητηθούν θέματα, όπως η επίδραση του βιοτικού επιπέδου στο αρχιτεκτονικό περιβάλλον, ενώ εκτενέστερα δοθή-

κε μεγαλύτερη σημασία στην αρχιτεκτονική του σήμερα. Αναφορές σε σύγχρονα κτήρια της Αθήνας, όπως το Μέγαρο Μουσικής, το πρόσφατα ανεγερθέν κτήριο Ηλία Μπαρμπολιά, απέναντι από την Αμερικανική πρεσβεία, που φέρει αρκετά στοιχεία μεταμοντέρνου ρυθμού, οι γυάλινοι πύργοι, και βεβαίως οι αναφορές στα σημαντικά έργα των: Le Corbusier, Oscar Niemeyer, Mies Van der Rohe, Alvar Aalto, μέσα από εικόνες βιβλίων, ήταν τα ερεθίσματά τους.

Τα υλικά που χρησιμοποιήσαν στις κατασκευές τους τα περισσότερα παιδιά ήταν μαρκαδόροι, τέμπρες, ξυλομπγιές και καλάζ. Υλικά ευκολόχρηστα για τα δεδομένα του σχολείου, που στερείται κατάλληλης υλικοτεχνικής υποδομής. Η μεγάλη χρωματική ποικιλία μπορεί να οδηγήσει σε ωραίο αισθητικό αποτέλεσμα (πάντα με την προϋπόθεση ότι οι μαθητές έχουν διδαχθεί τα βασικά χρωματολογικά στοιχεία και καθοδηγούνται να τα εφαρμόσουν).

Απέφυγα τις μεγάλες διαστάσεις των χαρτιών, ως ένα ακόμα σημείο δυσκολίας τους. Για τυχόν απορίες τους και για την καλύτερη κατανόηση των αρχαίων ελληνικών αρχιτεκτονικών στοιχείων, μοιράστηκε από μια φωτοτυπία με σημειώσεις και σχέδια από το μάθημα ρυθμολογίας που διδασκάνται στη Σχολή Καλών Τεχνών. Με τη βοήθεια αυτών των σχεδίων διδάξα τους ρυθμούς, τις ομοιότητες και τις διαφορές τους, καθώς και τα κοινά στοιχεία των αρχιτεκτονικών (κίονες δωρικού, ιωνικού ρυθμού, τρίγλυφα, μετόπες, αετώματα, ανά-

Σε ένα σχέδιο το ακροκέραμο, από λεπτομέρεια κτήριου γίνεται η κύρια μορφή. Συνύπαρξη παραδοσιακής φόρμας με μια υπερσύγχρονη ως προς το σχήμα και τα υλικά (γυαλί - τούβλο). Το χρώμα στα κτήρια από διακριτικό γίνεται έντονο για να καλύψει την έλλειψη του πράσινου.

Όψη πόλης μαμούθ, με τεράστια κτήρια. Οι κίονες γίνονται ουρανοξύστες, τριγύρω που επάνω τους σπίνονται αρχαία ελληνικοί ναοί.

Διαδαιλώδεις λεωφόροι για σχήματα του μέλλοντος.

γλυφα).

Ήταν προσωπική επιλογή του καθηγούμενου να χρησιμοποιήσει όποια στοιχεία θεωρούσε σημαντικά στο έργο του. Τα παιδιά έχουν διδαχθεί από την αρχή της χρονιάς βασικές αρχές γραμμικού σχεδίου. Οι κίονες, τα κιοκράνα, τα ακροκέραμα ήταν τα κύρια στοιχεία που χρησιμοποίησαν. Το ενδιαφέρον των μαθητών ήταν ανέλπιστο. Για πρώτη φορά, σε αντίθεση με προηγούμενες εμπειρίες, οι μαθητές έδειξαν τεράστιο ζήλο. Πολλά γόνιμο έδαφος η μαθητική ψυχή στις νέες μορφές διδασκαλίας, αποδεικνύει ότι μπορεί να κατακτήσει γνώσεις με αμερίστο ενδιαφέρον, όταν η μέθοδος ξεπερνά τον συνηθισμένο τρόπο της καθιερωμένης διδασκαλίας. Ο παιδαγωγός Sidney Hook έγραφε:

να "ανήσυχου" κτήριο, όπου τρίγωνα, ημικύκλια και θόλοι προσπαθούν να συνυπάρξουν.

ο οβάλ σχήμα, οι κίονες με κλίση, το ξεχωριστό χρώμα ού κάθε ορόφου, που τονίζει τη διαφορετική λειτουργικότητα των επιπέδων, είναι τα χαρακτηριστικά του κτηρίου.

Ένας λόγος που καθιστά αναγκαίες τις σπουδές στη ζωγραφική, τη μουσική και τις καλές τέχνες στην εκπαίδευση είναι ότι μας παρέχουν μια ασφαλή πηγή ευδαιμονίας σαν προσωπική εμπειρία, ένα πραγματικό μεγαλείο στη ζωή και μια ποικιλία διαστάσεων των εννοιών με τις οποίες ερμηνεύουμε τον κόσμο γύρω. Οι σπουδές του παρελθόντος πρέπει να σχετίζονται με τις ανάγκες και τις απαιτήσεις του παρόντος. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα πρέπει να είναι ευρύ, να περιέχει μεγάλη ποικιλία, να σέβεται τις προσωπικές ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και τις ικανότητες των ανθρώπων.

Η μελέτη της κοινωνίας πρέπει να βρίσκεται στο κέντρο της σχολικής προσπάθειας".

Σε σύζηση για τους στόχους της παιδείας, ο Brand Blanche έγραψε: "Μελετάμε τις μορφωτικές αξίες που οδηγούν στη γνώση. Τι θα γίνει όμως με τη μελέτη των τεχνών; Αυτές αποτελούν τώρα τμήμα των γενικών σπουδών, αλλά ο πρώτιστος σκοπός δεν είναι προφανώς μόνο οι γνώσεις. Σκοπός τους έχουν την ευχαρίστηση και τη διαμόρφωση συναισθημάτων. Μερικές φορές ξεχνάμε ότι τα αισθηματικά είναι το ίδιο καλλιτεχνήματα όσο και το ανθρώπινο μυαλό, και μάλιστα, όταν πρόκειται για τη φροντίδα της ευτυχίας μας, μας ενδιαφέρουν ακόμα περισσότερο".

Ελεύθερη έκφραση διακοσμητικών στοιχείων από κίονες και κεραμώσεις της Ακροπόλεως

Αητώ Ζαφειροπούλου

(Σχ. Καλών Τεχνών), Σχολή Camfron, Α' και Β' Γυμνασίου, 1994

Σ-Π (94)ΜΣ.Ρ/Ηο

Στην εργασία αυτή συνεργαστήκαμε με τον υπεύθυνο του τμήματος εικαστικών της Σχολής Κάμπιον, Neville Swan.

Η Πρώτη Γυμνασίου της Σχολής Κάμπιον επισκέφθηκε την έκθεση «Πηλίνων Κεραμώσεων από την Αθηναϊκή Ακρόπολη» του Κέντρου Μελετών Ακροπόλεως, για να μελετήσει τα διακοσμητικά στοιχεία.

Στους μαθητές έγινε μια εισαγωγή με διαφάνειες, που είχαν ως κύριο θέμα το χρώμα στους αρχαίους να-

στοχεία των πηλίνων κεραμώσεων έφερε τα παιδιά σε άμεση σχέση με την τέχνη των αρχαίων και την πολιτισμική τους παράδοση. Παρατήρησαν πώς οι αρχαίοι χρησιμοποίησαν ως πρώτη πηγή έμπνευσης στοιχεία της φύσης, τα κρίνα, το κλαδί ελιάς, λωτούς κτλ., και πώς με τόση λεπτότητα και χάρη τα μετέτρεψαν σε διακοσμητικά σχήματα. Στον έλικα, το ανθέμιο, τη σπείρα οι γραμμές μειώνονται στις άκρες απαραίτητες, εκείνες που περιγράφουν τελικά την

οός, με έμφαση στα διακοσμητικά μοτίβα, τόσο στο μάρμαρο όσο και στην κεραμική, πάντα σε σχέση με την αρχιτεκτονική (κυμάτια, κεραμώσεις κτλ.).

Τα παιδιά ήταν εφοδιασμένα με χαρτί και μολύβια, με σκοπό να μελετήσουν τα διάφορα μοτίβα επάνω στα κεραμίδια. Το καθένα επέλεξε ένα δυο και, παρατηρώντας τα από κοντά, προσπάθησε να απεικονίσει τα στοιχεία εκείνα που του έκαναν περισσότερο εντύπωση και που μακροπρόθεσμα θα το ενέπνευαν να φτιάξει και κείνο κάποια διακοσμητικά σχέδια.

Η πρώτη επαφή με τα διακοσμητικά

ουσιαστική φύση του φυτικού βασίλειου, όπως καθορίζεται από τη νόσηση.

Μετά τη συλλογή της πρώτης ύλης, των προχειδίων, επιστρέψαμε στο σχολείο, όπου ξεκίνησε η δημιουργική διαδικασία. Καθ' όλο το διδακτικό διάστημα, το πρώτο μέλημα ήταν να εμψυχήσουμε τη δημιουργική φλόγα στα παιδιά. Το παιδί πρέπει να νιώθει υπεύθυνο για τις πράξεις και τις αποφάσεις του. Και να μπορεί, ανά πάσα στιγμή, να αναζωπυρώνει το ενδιαφέρον του και να καλλιεργεί τις ιδέες του.

Ξεκινώντας από την ανάγκη τού μαθητή να νιώθει επιτυχημένος, η δική μας υποχρέωση ήταν να προσφέρουμε μια εμπειρία μέσα στις δυνατότητες της ηλικίας του. Το διακοσμητικό σχέδιο είναι πιο προσοιτό σ' αυτή την τάξη από το νατουραλιστικό.

Μια από τις δυσκολότερες στιγμές στην πράξη της δημιουργίας είναι η αρχή. Ο δημιουργός ταλαντεύεται μεταξύ αδράνιας και κατακλυσμού ιδεών. Όπως και να 'ναι, πρέπει να δοθεί το απαραίτητο ερέθισμα και το υλικό για την αποσαφήνιση του σκοπού.

Επειδή ο νέος μαθητής εικαστικών δεν έχει ακόμα την απαραίτητη πείρα στη δομή μιας σύνθεσης, έπρεπε να δοθεί κάποια καθοδήγηση. Συμβουλευσαμε τα παιδιά να κατασκευάσουν ένα σχηματικό διάγραμμα (χρησιμοποιώντας γεωμετρικά σχήματα), το οποίο να αποτελέσει το πλέγμα που θα δεχόταν τα διακοσμητικά στοιχεία.

Αυτή η αντιμετώπιση φυσικά δεν υποθετήθηκε από όλα τα παιδιά, γιατί η τελική απόφαση είναι για το καθένα προσωπική υπόθεση.

Στην πορεία αναπτύξαμε έννοιες, όπως συμμετρία και ισορροπία. Αφού κατασκευάστηκε το διάγραμμα του σχεδίου με μολύβι, ακολούθησε ο χρωματισμός. Μερικά παιδιά χρησιμοποίησαν τα έντονα βασικά χρώματα, ή χρώματα όπως ήταν απόθετα από τα σωληνάρια. Άλλα προχώρησαν περισσότερο στον πειραματισμό και κατασκεύασαν χροές που ήταν ιδιαίτερες και προσωπικές. Όποια και να 'ταν η επιλογή τους, σίγουρα εξασκήθηκε το μάτι στη χρήση των χρωμάτων, στον συνδυασμό και την ισορροπία τους και στην εξέλιξη της τεχνικής τους.

Όσο προχωρούσαν και είχαν θετικά αποτελέσματα, τόσο η συμμετοχή τους μεγάλωνε και η συναισθησή τους ότι ήταν δημιουργοί αυξανόταν. Αναπτύσσοντας εμπιστοσύνη στους

εαυτούς τους, ένιωθαν την επιθυμία να εργαστούν όλο και περισσότερο, μέχρι του σημείου που πολλοί θυσίασαν χρόνο από το διαλείμμα τους για να ολοκληρώσουν το έργο τους.

Ανάλογη διαδικασία ακολούθηθηκε και με τη Δευτέρα Γυμνασίου. Το μειονέκτημα με αυτή την τάξη ήταν το πολύ μικρό χρονικό διάστημα που είχαν για να τελειοποιήσουν τα έργα τους. Γι' αυτό αποφασίστηκε να εργαστούν σε πολύ μικρότερη κλίμακα. Επικεντρώθηκαν στα μοτίβα των κιοκράνων και τις Καρυάτιδες. Εντυπωσιάστηκαν όταν είδαν τα εκθέματα μέσα στο χώρο, στην τρισδιάστατη μορφή τους, και τους δόθηκε η

ευκαιρία να μελετήσουν από κοντά τις γραμμές τους και τα διακοσμητικά στοιχεία.

Υπήρξε μεγαλύτερη ελευθερία έκφρασης σ' αυτήν την τάξη, γι' αυτό βλέπουμε και συνθέσεις όπου κυριαρχεί με μεγάλη επιτυχία η ασύμμετρη ισορροπία.

Αυτό το έργο είναι ένα επιτυχημένο παράδειγμα ασύμμετρης ισορροπίας, σχεδιαστικής και χρωματικής.

Το τελικό αποτέλεσμα των διακοσμητικών σχεδίων ήταν η δημιουργία σχημάτων με καλειδοσκοπική μορφή, δηλαδή συμμετρικών πολύχρωμων σχημάτων με πολλαπλές ανακλάσεις.

Η σύγχρονη τεχνολογία διαλέγεται με την αρχαιοελληνική τεχνονομία

Ιωάννης Μαλαγούρης

Υπομηχανικός-Ηλεκτρολόγος, Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο Ν. Φαλαγγεας, Α' τάξη, 1994

Σ (93)ΜΣ.Ε-Ο-Ζ-Λ.Φ.Ι (94)Ηο

Το μάθημα της Τεχνολογίας και Παραγωγής διδάσκειτα πέντε ώρες την εβδομάδα στην Α' τάξη του Ενιαίου Πολυκλαδικού Λυκείου. Θεωρείται ότι είναι η ραχοκοκαλιά των μαθημάτων κορμού. Η κατανομή των ωρών διδασκαλίας είναι ένα τρίωρο και ένα δίωρο, σε διαφορετικές όμως ημέρες της εβδομάδας. Είναι μάθημα νέο για τα ελληνικά δεδομένα. Φέρνει τους μαθητές σ' επαφή με την τεχνολογία και την ιστορία της, από την εποχή που πρωτοεμφανίστηκε ο άνθρωπος στη γη μέχρι σήμερα. Εξετάζει τα προβλήματα που δημιουργεί η τεχνολογία και προτείνει λύσεις. Ακόμη, δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να μάθουν να σχεδιάζουν ένα αντικείμενο χρησιμοποιώντας απλό τεχνικό σχέδιο και, το πιο βασικό, να δουλεύουν ατομικά και

ομαδικά σε εργαστηριακό χώρο, με πανάκριβα τεχνικό εξοπλισμό εργαλείων και μηχανημάτων. Κάτι το πρωτόγνωρο για δημόσια σχολεία.

Τη σχολική χρονιά 93-94, πριν από τις γιορτές των Χριστουγέννων, η περιβαλλοντική ομάδα του σχολείου μας παρακολούθησε στο Κε.Μ.Α. το σεμινάριο για τον Παρθενώνα και τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν με το πέρασμα των αιώνων, τη ρύπανση και άλλους παράγοντες. Η διευθύντρια, κ. Καπετάνου, επειδή το θέμα ήταν πολύ ενδιαφέρον, έστειλε και τους υπόλοιπους καθηγητές του σχολείου. Μετά από αυτό, αποφασίστηκε να συμμεριληθώ στο πολιτιστικό διήμερο, που γίνεται στο τέλος κάθε σχολικής χρονιάς πριν από τις εξετάσεις, το θέμα της τεχνολογίας των αρχαίων Ελλήνων, και μάλιστα

της εποχής που κτίστηκε ο μαρμαρίνου ναός της Αθήνας.

Τότε έτυχε να εκδοθεί και το πολύ ενδιαφέρον βιβλίο του Μανόλη Κορρέ, "Από την Πεντέλη στον Παρθενώνα". Ξεκίνησαμε λοιπόν την όλη προσπάθεια με επίδειξη των μουσειοσκευών στους μαθητές.

Έγινε συζήτηση, και τρία από τα δέκα τμήματα του σχολείου, τα Α1, Α2 και Α8, όπου διδάσκουμε με εγώ και ο συνάδελφος κ. Δημήτρης Κουτρομάνος, αποφάσισαν να κατασκευάσουν ατομικά έργα. Έργα εμπνευσμένα από τις μουσειοσκευές και από την αρχαία κλασική Ελλάδα γενικότερα. Χρησιμοποιώντας και φωτοτυπημένα το έντυπο υλικό των μουσειοσκευών, βρέθηκαν πληροφορίες και φωτογραφίες για την κατασκευή των ατομικών έργων αλλά και για τη συμπλήρωση των γραπτών εργασιών των μαθητών. Αυτά έγιναν κατά τη διάρκεια του Β' τριμήνου.

Για την κατασκευή των ατομικών έργων οι μαθητές χρησιμοποίησαν πλήθος υλικών. Για παράδειγμα, η λύρα και η βάρβιτος είχαν για ηχεία όστρακα από χελώνες, που βρέθηκαν υπόφως σε χωράφια. Όπου χρησιμοποιήθηκε ξύλο, αυτό ήταν από λεύκα, υλικό πολύ μαλακό και φθινό. Άλλα υλικά ήταν το κόντρα πλακέ, το MDF (είδος μορισανίδας), παλιές χορδές κιθάρας και μπουζουκιού. Στη θέση του δέρματος, που καλύπτεται από την πλευρά των χορδών το ηχείο στη λύρα, στη βάρβιτο και στο τύμπανο, χρησιμοποιήθηκε δερματίνη (πλαστικό δέρμα). Το δέρμα στερεώθηκε με ειδικά δερμάτινα κορδόνια, που χρησιμοποιούνται στην κατασκευή περιδέραιων με πηλινές ή γυάλινες χάντρες. Για την κατασκευή των κλειδίων των μουσικών οργάνων χρησιμοποιήθηκαν καβλίτες διαμέτρου (κυλινδρικό ξύλο που πωλείται

με το μέτρο). Η συγκόλληση των ξύλων μεταξύ τους έγινε με πλαστική κόλλα ξύλου (Atlatol), και του ξύλου με το καβούκι με ειδική διπλή κόλλα (Araldit). Τα όπλα κατασκευάστηκαν κι αυτά από ξύλο λεύκας, βάφτηκαν όμως με ειδικό σπρέι αλουμινίου για να μοιάζουν μεταλλικά. Ένα σπαθί μεταλλικό κατασκευάστηκε από ανοξείδωτη χονδρή λαμαρίνα (γαλβανιζέ).

Τα πήλινα σκεύη, που πλάστηκαν με πηλό αγορασμένο από το Μαρούσι, βάφτηκαν με χρώματα τέμπρας. Οι μάσκες της τραγωδίας έγιναν με παπιέ-μασέ. Τα κοσμήματα με ειδικό γερμανικό πηλό, που ψήνεται σε φούorno. Οι βεντάλιες με κόντρα πλακέ, ζωγραφισμένο ύφασμα και φτερά παγονιού. Τα διάφορα έπιπλα από ξύλο λεύκας, δερματίνη, τούλι, και φόδρα. Οι αμπρέλες από καβλίτες για το σκελετό και από ύφασμα υφαντό, ζωγραφιστό.

Ο ναός της Απτερού Νίκης φτιάχτηκε από κομμάτια ξύλου λεύκας, που συγκολλήθηκαν με θερμοκόλλα και βάφτηκαν με πλαστικά χρώματα. Τα κεραμείδια του ναού έγιναν από ειδικό χαρτόνι κυματιστό, που χρησιμοποιείται στη συσκευασία των επίπλων, και οι κιονές του από καλάμια μπαμπού που σκαλιστήκαν κατά μήκος για τη δημιουργία των ραβδώσεων. Η ελληνική κατοικία κατασκευάστηκε από ειδικό μονωτικό άσπρο φελιζόλ και κόντρα πλακέ. Οι Παρθενώνες έγιναν με αγοραστά σερ χαρτοκοπτικής, της Εκδοτικής Αθηνών για τον κλασικό, και των Εκδόσεων Καμπανά για τον σημερινό.

Το πολεμικό όργαν, από χαρτόνι λευκό που ζωγραφίστηκε με νεροχρώματα, ήταν αντίγραφο από σερ χαρτοκοπτικής ετρουσκικού όργανου αγορασμένο στο Μητροπολιτικό Μουσείο της Νέας Υόρκης, που το διέβασε στους μαθητές η κ. Κ. Χατζή-

σολάνη για να το αντιγράψουν. Ο καταπέλτης έγινε από ξύλο λεύκας, κόντρα πλακέ, μέταλλο και χοντρό σπάγκο. Η πλάκα γραφής από ξύλο πεύκο και κερι μέλισσας, και η γραφίδα από μέταλλο μαλακό κυλινδρικό, κατάλληλα διαμορφωμένο. Οι κάθεταιι αργαλειού κατασκευάστηκαν από ξύλο λεύκας, νοβοπάν και νήματα μάλλινα. Τα υφάσματα για τις ενδυμασίες αγοράστηκαν από καταστήματα που πωλούν υφαντά με το μέτρο και ζωγραφίστηκαν με ειδικά ανεξίτηλα χρώματα.

Τέλος, οι ομαδικές εργασίες των μαθητών (μακέτες) έγιναν με νοβοπάν (βάσεις), φελιζόλ λευκό, λευκό στόκο ξύλου, υλικό μακέτας (θάμνιο, δέντρα, γρασίδι), και βάφτηκαν με χρώματα πλαστικά. Οι ανθρώπινες φιγούρες έγιναν σε ανάλογο μέγεθος με φωτοτυπία από το βιβλίο του Μανόλη Κορρέ, κολλήθηκαν σε χαρτόνι, κόπηκαν με ψαλίδι και ζωγραφίστηκαν με μολύβια χρωματιστά και μαρκαδόρους.

Τα ατομικά έργα που κατασκεύασαν οι μαθητές κατά κατηγορίες είναι:

ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

α. Έγχορδα:

Λύρες με ξύλινο ηχείο ή με ηχείο από χελώνα. Βάρβιτος με ηχείο από χελώνα. Κιθάρα με ξύλινο ηχείο. Αιωνική κιθάρα από νοβοπάν με επικάλυψη φορμαίκας. Άρπες από ξύλο πεύκο.

β. Πνευστά:

Σύριγγες του Πανός από καλάμι. Αυλοί από μπαμπού. Διάυλοι από καλάμι. Σάλτιγγα από χαλκό.

γ. Κρουστά:

Κρόταλα από δρυ. Τύμπανο από κόντρα πλακέ και δερματίνη.

ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ

Για να κατανοήσουν οι μαθητές τον τρόπο ζωής των αρχαίων Ελλήνων έφτιαξαν:

- Σπίτι που φαίνεται το εσωτερικό του, η διαρρύθμιση και η διακόσμηση του.

- Ναο κατασκευασμένος όπως ο πραγματικός, με μικρά κομμάτια ξύλου στη θέση των μαρμάρων.

- Έπιπλα σε μικρογραφία.

- Ενδύματα υφάντα με σχέδια όχι υφασμένα, όπως γινόταν στην αρχαιότητα, αλλά ζωγραφισμένα με σύγχρονα χρώματα για υφάσματα.

- Αργαλειό κάθετο, με τον οποίο οι αρχαίοι υφάναν τα ενδύματά τους.

- Κοσμήματα.

- Μάσκες θεάτρου και κοθρόνους σε φυσικό μέγεθος.

- Όπλα, όπως σπαθιά, κοντάρια, τοσκούρι, καταπέλτη, πολεμικό όπλο.

- Τριήρεις.

- Πήλινα αγγεία και σκεύη καθημερινής χρήσεως, πλασμένα και ζωγραφισμένα από τους μαθητές.

- Άμαξες, που χρησιμοποιούνταν στη μεταφορά εμπορευμάτων ή των μαρμάρων κατά την κατασκευή του Παρθενώνα.

- Τροχούς, που χρησιμοποιούνταν στις άμαξες αυτές.

- Βαρούλκο για την ανύψωση μαρμάρων.

- Τρυπάνι για το τρύπημα μαρμάρων.

- Μαθητές, εμπνευσμένοι από την αρχαία ζωή και αρχιτεκτονική, κατασκεύασαν ομπρέλα και ένα ρολόι τοίχου με σύγχρονο design.

- Τέλος, στα ατομικά έργα υπάρχει και πλάκα, σαν κι αυτές που χρησιμοποιούσαν για να γράφουν οι αρχαίοι Έλληνες μαθητές στα σχολεία της εποχής. Η πλάκα αποτελείται από δύο ξύλα σκαμμένα κατάλληλα και γεμισμένα με κερι μέλισσας. Με τη βοήθεια ειδικής γραφίδας έγγραφαν χαράζοντας την επιφάνεια του κεριού, ενώ με το πίσω πλατύ μέρος της «έσθβαν» το κερι για να ξαναγράφουν.

Στο τρίτο τρίμηνο οι μαθητές καλούνται να μελετήσουν το παραγωγικό σύστημα και την Ελληνική Βιομηχανία. Μέσα στο πλαίσιο του μαθήματος, καλούνται να παίξουν ρόλους που παίζουν τα διευθυντικά στελέχη μιας βιομηχανίας, και επιλέγουν να κατασκευάσουν το ομοίό της (μακέτα) στα χρονικά όρια του μαθήματος του τρίτου τριμήνου. Έτσι επισκέπτονται με τον καθηγητή τους, αν είναι δυνατόν, μια βιομηχανία σαν αυτή, τη μακέτα της οποίας θα κατασκευάσουν. Αυτό το σχολικό έτος (1993-94) οι μαθητές, αντί να μελετή-

σουν τη σύγχρονη ελληνική βιομηχανία, αποφάσισαν να μελετήσουν και να κατασκευάσουν μακέτες σχετικές με τη λιθοξοική, τα λατομεία μαρμάρων και την τεχνική κατασκευής ναών, που εμπνεύστηκαν από το καταπληκτικό βιβλίο του Μανόλη Κορρέ. Ιδρύουν εταιρείες ανώνυμες, τους δίνουν ονόματα και φτιάχνουν τα σημάδια τους. Έτσι, το τμήμα Α1 ιδρύει την Α.Ε. "Μαρμαροτεχνική Αθηνών, ο Φειδίας", το τμήμα Α2 την "Μαρμαρογλυπτική Αθηνών, ο Ικτίνας" και το τμήμα Α8 την εταιρεία "Από την Πεντέλη στον Παρθενώνα", τα αρχαία λατομεία. Κατόπιν σχεδιάζουν οργανογράμματα, προγράμματα δραστηριοτήτων ώς το τέλος του σχολικού έτους και τυπώνουν μετοχές, οι οποίες τίθενται προς εκατό δραχμές η μία. Τις πωλούν στους φίλους και τους οικείους τους και μ' αυτόν τον τρόπο μαζεύουν χρήματα για την αγορά υλικών, με τα οποία θα κατασκευάσουν τις μακέτες.

Ο κάθε μαθητής, παίζοντας ένα ρόλο στην εταιρεία, αναλαμβάνει διάφορες δραστηριότητες, από τον σχεδιασμό της μακέτας ως την κατασκευή, την προμήθεια των υλικών κ.ο.κ. Ο παιδικός ενθουσιασμός, το μεγάλο ενδιαφέρον που έδειξαν οι μαθητές, η συνεργατικότητα που ανέπτυξαν ήταν τα κίνητρα για την κατασκευή των δεκαπέντε υπερόχων μακέτων.

Η πρώτη είναι αναπαραστάση των αρχαίων λατομείων μαρμάρου της Πεντέλης, και είναι η ομαδική εργασία των δεκαοκτώ παιδιών του τμήματος Α8.

Οι υπόλοιπες μακέτες είναι μικρότερες, διαστάσεων 1x0,70μ., και δείχνουν τη διαδικασία που ακολουθεί τον την εποχή εκείνη για να κατασκευαστεί ένα μαρμάρينو κιονόκρανο. Κατασκευάζονται από ομάδες των τμημάτων Α1 και Α2.

Η πρώτη μακέτα από αυτές αναπαριστά την ανακάλυψη ενός κατάλληλου μαρμάρινου όγκου στο λατομείο από ένα γέρο και έμπειρο λατόμο τεχνίτη. Η δεύτερη δείχνει πώς οι λατόμοι, με ειδικά καλέμια και σφυριά, ανοίγουν εγκοπές πάνω στα σημεία που υπάρχουν φυσικές ρωγμές του μαρμάρινου όγκου, σημεία στα οποία θα μπουν ειδικό λοστό για να ξεκολλήσει το μάρμαρο αυτό φαίνεται στην τρίτη μακέτα, όπου οι λατόμοι καταφέρνουν να ξεκολλήσουν το μάρμαρο από τη θέση του. Στις εφό-

μενες δύο μακέτες, τέταρτη και πέμπτη, φαίνεται η διαδικασία αποκοπής των περιττών μαζών από το μάρμαρο, το οποίο θα κατασκευαστεί το κιονόκρανο. Στην έκτη μακέτα φαίνεται η μέθοδος γωνιασματος του μαρμάρου, ώστε να γίνει ορθογώνιο. Στην έβδομη φαίνεται ο τρόπος με τον οποίο ανατρέφουν το μάρμαρο για την κατεργασία της κάτω πλευράς. Στην όγδα φαίνεται ο τρόπος συναρμολόγησης ενός ελκίθρου, πάνω στο οποίο θα τοποθετηθεί το ημίεργο κιονόκρανο, ώστε να μεταφερθεί έξω από το λατομείο, όπως φαίνεται στην ένατη μακέτα, και να φορτωθεί στην άμαξα, που φαίνεται στη δέκατη. Στην ενδέκατη φαίνεται η λιθαγώνια, δηλαδή η μεταφορά του ημιτελούς κιονόκρανου με την άμαξα από την Πεντέλη στον Παρθενώνα. Στη δωδέκατη μακέτα γίνεται αναπαραστάση των τεσσάρων σταδίων κατασκευής του κιονόκρανου και ο τρόπος με τον οποίο λειαίνουν την πάνω και κάτω έδρα του, ώστε να καταστούν τελείως λείες και να εφάπτονται πλήρως. Στη δέκατη τρίτη μακέτα γίνεται αναπαραστάση του τρόπου με τον οποίο οι αρχαίοι Αθηναίοι ανέβαζαν την άμαξα στον ανήφορο της Ακρόπολης με τη μέθοδο των αντιστάθμων αμαξών, τρόπος που δείχνει την υψηλή τεχνολογία των Ελλήνων.

Στη δέκατη τέταρτη και τελευταία μακέτα γίνεται αναπαραστάση κατασκευής του Παρθενώνα και της χρήσης διαφόρων τεχνικών μέσων (σκαλιστές, εργαλεία, βαρούλκα ανύψωσης, εργαλεία μαρμαρογλυπτών, κλπ.).

Η έκθεση των έργων στο πολιτιστικό δημόσιο δημιουργήσε αίσθηση στους επισκέπτες και υπερηφάνισα στα παιδιά που τα κατασκεύασαν. Η παρουσία μάλιστα μαθητριών, που ξεναγούσαν τους επισκέπτες ντυμένες με αρχαίες ενδυμασίες τις οποίες είχαν κατασκευάσει οι ίδιες, δημιούργησε το αδιαχώρητο τίς ώρες που η έκθεση ήταν ανοικτή.

Πιστεύω ότι αυτό το πόνημα των παιδιών πέτυχε σε μεγάλο βαθμό να δημιουργήσει σκέψεις για τα προβλήματα του σημερινού κατάλοιπου του Παρθενώνα, αλλά και υπερηφάνισα για την άψογη τεχνολογία και τεχνολογία των Ελλήνων, εκείνων που κατασκεύασαν το μεγαλύτερο μνημείο του πολιτισμού όλων των εποχών.

Σχέδιο και Τεχνολογία με ερέθισμα την Ακρόπολη

Lesley Black

(Σχ. Καλάν Τεχνών), Σχολή Campion, Γυμνάσιο και Λύκειο, 1994
Σ-Π (94)Ho

Κάποτε είχα πάει στον ΕΟΜΕΧ και μου ζήτησαν να συμπληρώσω ένα ερωτηματολόγιο. Μια από τις ερωτήσεις ήταν:

"Τι, κατά τη γνώμη σου, θα βοηθούσε τον ελληνικό σχεδιασμό και τη βιομηχανία;" Η απάντησή μου ήταν: "Να μπει ως μάθημα στα σχολεία."

Το Campion είναι ένα σχολείο όπου διδάσκεται σχέδιο και τεχνολογία και υπάρχει και εργαστήρι. Τι είναι σχέδιο και τεχνολογία;

Από την αρχή της υπάρξής του, ο άνθρωπος δημιουργούσε ό,τι χρεια-

ζότανε και συνεχώς το προσαρμόζε στις αυξανόμενες ανάγκες του.

Η δημιουργία ξεκινάει πάντα από μια ανάγκη. Στην αρχή αυτές οι ανάγκες ήταν βασικές, σιγά-σιγά όμως οι απαιτήσεις μεγαλώναν και οι λύσεις γίνονταν όλο και πιο περίπλοκες. Το μυαλό του ανθρώπου θέλει συνεχώς να επεκτείνεται και να δοκιμάζεται. Μόνον έτσι ζει, και δεν υπάρχει παθητικά.

Με τη βιομηχανική επανάσταση αφαιρέθηκε αυτή η δυνατότητα κατασκευής από τον καθένα μας, και έγι-

νε καταμερισμός εργασίας, χωρίς να γνωρίζουμε ολοκληρωμένες διαδικασίες και τα τελικά αποτελέσματα.

"Έγινε σιγά-σιγά "αποφλοιμός", ώπου φτάσαμε στις μέρες μας και δεν ξέρουμε ούτε πώς λειτουργούν ούτε φυσικά και πώς επισκευάζονται βασικές συσκευές του σπιτιού μας. Δεν φτιάχνουμε πια τα ρούχα μας, και σε λίγο ούτε τα φανητά μας. Είμαστε εντελώς εξειδικευμένοι και απόλυτα εξαρτημένοι!

Εδώ, στο Campion, η έμφραση δίνεται στη συνολική διαδικασία σχεδιασμού και κατασκευής, στη σφαιρική γνώση όλων των πραγμάτων που επιδρούν στη διεκπεραίωση μιας ανάγκης και στην κατασκευή μιας λύσης.

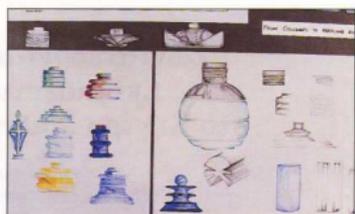
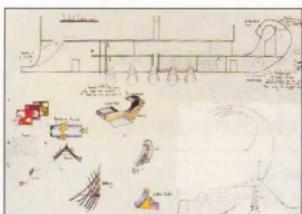
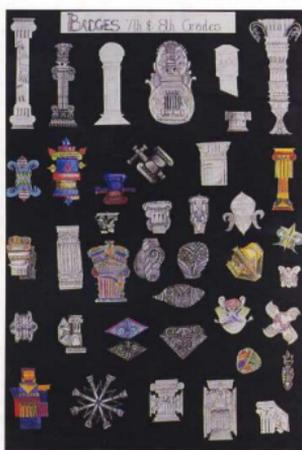
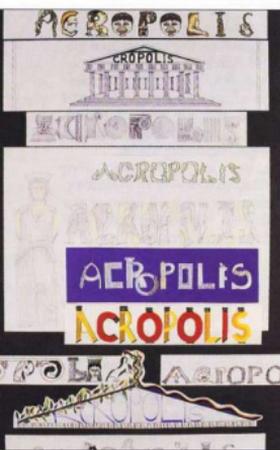
Αυτό προϋποθέτει: την ανάλυση της συγκεκριμένης ανάγκης, τον προσδιορισμό της λύσης, την έρευνα αγοράς, τον αρχικό σχεδιασμό και διάλογο στο χαρτί, την απαλλαγή από τα στερεότυπα, την αξιολόγηση και τη δοκιμή με πιο ευλελή υλικά, την κατασκευή με μέταλλο, ξύλο ή πλαστικό ή και τον οποιοδήποτε συνδυασμό των τριών. Ακολουθεί η τελική αξιολόγηση. "Αυτό που φτιάξαμε καλύπτει την ανάγκη; Εκπληρώνει τον σκοπό για τον οποίο κατασκευάστηκε;" Έτσι επιτελείται η δημιουργία, η κατασκευή και η αξιολόγηση.

Όλα τα πράγματα έχουν δύο όψεις, την εξωτερική και την εσωτερική, την αισθητική και τη λειτουργική. Ένα πρωτοσέλιδο, π.χ., πρέπει να είναι συναρπαστικό αλλά και ευανάγνωστο.

Φέτος τον Ιανουάριο, παιδιά 15 και 13 χρόνων ξεκίνησαν μια σειρά από επισκέψεις στο Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως, στο ίδιο το μνημείο καθώς και στο Μουσείο.

Οι μαθητές που σχολήθηκαν με αυτές τις εργασίες ήταν εντελώς ελεύθεροι να διαλέξουν οποιαδήποτε στοιχεία ταίριαζαν στα δικά τους ενδιαφέροντα.

Τους δόθηκε μια σύντομη εισαγωγή για την ιστορία του Παρθενώνα, με

τη βοήθεια διαφανειών. Στη συνέχεια η Κ. Χατζησαλάνη-Μπουρά μάς έδειξε διάφορα έντυπα, κάρτες και βιβλία, που φτιάχτηκαν με σκοπό την προσέγγιση των παιδιών στους μουσειακούς χώρους της Ευρώπης. Στην επόμενη επίσκεψή μας, πήγαμε στην Ακρόπολη και στο Μουσείο. Εκεί τα παιδιά τραβήξαν φωτογραφίες και ζωγράρισαν στοιχεία που τους προσέκλιναν αισθητικά. Η διαλογή, η επεξεργασία και η εφαρμογή των πολλαπλών στοιχείων που συγκεντρώθηκαν έγινε στο σχολείο. Θα μπορούσαμε να δουλέψουμε με τις λειτουργικές λύσεις των αρχαίων, αλλά προτιμήσαμε σε πρώτη φάση να χρησιμοποιήσουμε τις αρχαιότητες ως πηγή αισθητικής εμπνεύσεως, αφενός, γιατί η αισθητική και το μέτρο της κλασικής Ελλάδας –βασισμένη στην εμπειρία της φύσης– υπήρξαν η αφετηρία και το πρότυπο για τους μεταγενέστερους σε όλες σχεδόν τις εκφάνσεις της ζωής του ανθρώπου αφετέρου, γιατί το σχολείο μας, ευαισθητοποιημένο σ' αυτούς τους ερεθισμούς, προσπαθεί με κάθε τρόπο να προβάλλει την αρχαία κληρονομιά της χώρας μας. Δουλέψαμε, δηλαδή, με τα εξωτερικά στοιχεία και τα διαμορφώσαμε διοντάς τους άλλες λειτουργίες. Συγκεκριμένα: Με αφορμή το "Lenormant Relief", ένας μαθητής οδηγήθηκε στο να μελετήσει λεπτομερώς την τριήρη. Πήρε λοιπόν τον εξωτερικό της φλοιό, τον τοποθέτησε στη στεριά έξω από

το μουσείο και ξεκίνησε να τον διαμορφώνει σε Παιδική Χαρά. Μετά, έπρεπε να μαζέψει πληροφορίες για το τι μπορούν να κάνουν με ασφάλεια παιδιά μιας ορισμένης ηλικίας και τι προτιμήσεις έχουν. Ερευνήσε υπάρχουσες παιδικές χαρές και προσάρμοσε τα συμπεράσματά του στην τριήρη. Π.χ., τα κουπιά γίνανε κούνιες, τα ιστία αναρριχητικά συμπλέγματα, το έμβολο τουσλήθρα, κλπ. Μιας μαθήτριας της κέντρισαν το ενδιαφέρον η πτυχολογία των αρχαίων ενδυμάτων, όπως παρουσιάζονται στα κλασικά αγάλματα. Τα στοιχεία αυτά την ενέπνευσαν στο σχεδιασμό αρωματοδοχείων. Τόσο ο μαθητής όσο και η μαθήτρια έκαναν έρευνα αγοράς και "πάντρεψαν" αρχαία μοτίβα με μοντέρνα τεχνολογία και λειτουργία. Κατά τον ίδιο τρόπο δουλεύτηκαν μπουκάλια, εμπνευσμένα από τις ραβδώσεις των κίωνων, και έπιπλα από τις δωρικές κολόνες. Όλα τα παιδιά της τάξης έπρεπε να γράψουν τη λέξη "Ακρόπολη" με έναν ιδιαίτερο εκφραστικό τρόπο. Εκείνος που κατασκεύασε την τριήρη την έγραψε με κουπιά: άλλοι με πτυχωώσεις: ένας τρίτος με στοιχεία των κίωνων, κι άλλος με το σχήμα της στέγης ενός ναού. Δύο μαθήτριες με διάφορα στοιχεία αγαλμάτων του Μουσείου, και κάποιοι άλλοι με ολόκληρες κολόνες. Τα παιδιά των 12 και 13 ετών πήρανε καθαρά διακοσμητικά στοιχεία και τα συνθέσανε, για να προχωρήσουν στην κατασκευή χάλκινων καρφι-

τών. Τα σχέδια είναι βασισμένα κυρίως σε κίονες. Σε μια άλλη ομάδα, αφού τα παιδιά έκαναν τις συνθέσεις τους, τις έκοψαν για να δουλέψουν με νοητές γραμμές, με προσκήνιο και φόντο, ώστε να δώσουν μιαν άλλη εικόνα, μιαν άλλη διάσταση. Μια μαθήτρια διάλεξε τον κλάδο της διαφήμισης. Πήρε το σχήμα των ρολογιών Pop Swatch και δούλεψε σχέδια της Ακρόπολης και της αρχαίας Ελλάδας. Πήρε ένα σχέδιο της εταιρείας με σπιτάκια στο λουράκι και τα μετέτρεψε σε ναούς και σπίτια των αρχαίων. Στο ίδιο το ρολόι δούλεψε με καμάρες. Άλλο σχέδιο έχει δουλεύσει με κίονες διαφόρων ρυθμών, ένα άλλο με τη λέξη "Ακρόπολη" και τις ραβδώσεις στις κολόνες, και ένα τρίτο με την αγίδα της Αθηνάς μαζί με την περικεφαλαία της, από το Μουσείο Ακροπόλεως. Μια άλλη ομάδα δούλεψε με θέμα την καινούρια ιδιοσύ του Μουσείου της Ακρόπολης, με κίονες, καρυπίδες και άλλα αγάλματα. Μια μαθήτρια σχεδίασε όλο τον εσωτερικό χώρο του Μουσείου σε σχήμα αβγού, περιβαλλόμενον με κίονες. Τοποθέτησε και κάποια από τα ευρήματα στο σχέδιό της, με υπερμυημένες στο βάθος τις καρυπίδες, πίσω από το τζάμι που τις προστατεύει. Πιστεύουμε ότι η ολοκληρωμένη γνώση δίνει στα παιδιά τη δυνατότητα να κατανοούν και να κρίνουν την αισθητική και λειτουργική αξία των πραγμάτων γενικότερα.

2.5. Θεατρικό παιχνίδι

Το μάθημα του θεατρικού παιχνιδιού συνδυάζει και συμπληρώνει όλα τα μαθήματα. Είναι χαρακτηριστικό ότι πολλές εισηγήσεις που δεν περιλαμβάνονται σε αυτή την ομάδα περιλαμβάνουν στις δραστηριότητες των μαθητών και θεατρικό παιχνίδι. Στην ομάδα αυτή, μία ανακίνωση προέρχεται από ένα αγγλόφωνο σχολείο. Όσο το μάθημα είναι υποχρεωτικό και ο καθηγητής έχει κάνει ειδικές σπουδές. Οι άλλες δύο προέρχονται από ένα Δημοτικό και ένα Λύκειο, στα οποία προέκυψε θεατρικό παιχνίδι ως επιστέγασμα της διδασκαλίας που έκαναν και τα δύο σχολεία για τη Ζωφόρο. Η τόσο διαφορετική προσέγγιση που εικονογραφεί τα ενδιαφέροντα των δύο ηλικιών (αναπαράσταση της ποιμής τα μικρότερα και συζήτηση των Θεών για τη ρύπανση των μηνμενών τα μεγαλύτερα) παρουσιάζει ανάγλυφα για άλλη μια φορά τις τεράστιες δυνατότητες διαφορετικών προσεγγίσεων μιας ενότητας όπως η Ζωφόρος.

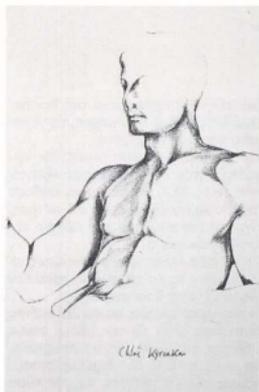
Ζωντανεύοντας το μάρμαρο. Εκπαιδευτικό Θέατρο στο Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως

Ντίνο Αριστειδού

Θεατρολόγος, Σχολή *Campione*, Α' Γυμνασίου, 1991

Σ-Π (91)Ho

Οι άνθρωποι συχνά μπερδεύονται, όταν τους αναφέρω ότι είμαι δάσκαλος θεάτρου και ότι διδάσκω μαθητές ηλικίας 11 έως 18 ετών. Υποθέτουν ότι το να ασχολείται κάποιος με το θέατρο σημαίνει μελέτη θεατρικών έργων και τη συγκεκριμένη διδασκαλία των παιδιών, πώς δηλαδή να παίζουν διάφορους θεατρικούς ρόλους.

Εμφανίζονται, όταν διαπιστώνουν ότι υποχρεωτικά στο αγγλικό σύστημα εκπαίδευσης όλα τα παιδιά πρέπει να παρακολουθούν μαθήματα θεάτρου, γιατί πιστεύουν πως μόνο λίγη ενδιαφέροντα για το θέατρο ή την ηθοποιία. Σ' αυτό το σημείο ακριβώς δημιουργείται και η σύγχυση. Το εκπαιδευτικό θέατρο δεν έχει καμία σχέση με τα θεατρικά έργα και την ηθοποιία. Είναι απλά ένας νέος τρόπος για να φέρεις τους μαθητές σε επαφή, και για να συζητήσεις μαζί τους ιδέες και έννοιες που τους είναι συχνά δύσκολο να τις ανακαλύψουν. Οι μαθητές φτάνουν στο σημείο να τις ανακαλύψουν, να τις αναλύσουν και να τις κατανοήσουν μέσα από την προσωπική τους εμπειρία. Και αυτός είναι ο ρόλος του δασκάλου. Να δημιουργήσει προϋποθέσεις, για να μπορέσουν οι μαθητές να φτάσουν σ' αυτό ακριβώς το σημείο.

Ο δάσκαλος ξεκινά αποφασίζοντας ποιο θα είναι το θέμα διδασκαλίας. Τα θέματα συχνά είναι φιλοσοφικά, κοινωνικά και ψυχολογικά.

Στόχος μου δεν είναι να διδάξω στους μαθητές γεγονότα, αυτό πράγματι δε με ενδιαφέρει διόλου, αλλά να τους βοηθήσω να σκέφτονται ελεύθερα και με αυτοπεποίθηση. Καλλιεργώντας τον τρόπο σκέψης τους, γίνονται ικανοί να μάθουν πιο εύκολα. Τα γεγονότα γίνονται αντικείμενα μάθησης και αποστήθισης μόνο για τις εξετάσεις, χωρίς ν' αποτελούν αντικείμενο ουσιαστικού ενδιαφέροντος. Κατόπιν ξεχνιούνται. Αν όμως οι μαθητές έχουν γίνει πιο ικανοί να σκέφτονται και να ψάχνουν για την ουσιαστική αλήθεια, τότε πράγματι ο δάσκαλος έχει πετύχει το σκοπό του. Η βάση αυτού του συστήματος εκπαίδευσης είναι η υιοθέτηση του ίδιου ρόλου απ' όλους τους μαθητές, ώστε όλοι να είναι ικανοί να ζουν μια

κατάσταση απ' την πλευρά ενός ρόλου και, υποδιούμενοι μόνο αυτόν το ρόλο, να μπορέσουν να ανταλλάξουν απόψεις. Αυτό ακριβώς λέγεται αντικειμενική μάθηση.

Το ενδιαφέρον των μαθητών κεντρίζεται, ώστε να μάθουν μόνοι τους και να μάθουν περισσότερα. Το να μπορεί ο δάσκαλος να χρησιμοποιεί το κατάλληλο εκπαιδευτικό περιβάλλον είναι θετικό γι' αυτόν τον τρόπο.

Το Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως προσφέρει την ευκαιρία για τέτοια είδους εργασία. Είναι, πράγματι, πηγή πολύτιμη για τους μαθητές που ενδιαφέρονται να μάθουν σχετικά με τον κλασικό πολιτισμό, και συγχρόνως προκαλεί τη σκέψη και το ενδιαφέρον.

Σε συνεργασία με την κ. Κ. Χατζηπολιάνη οργανώσαμε εδώ στο Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως μερικά θεατρικά εργαστήρια. Θα σας περιγράψω ένα από αυτά, με σκοπό να σας δείξω αυτόν τον τρόπο εκπαίδευσης και τον τρόπο με τον οποίο το Ke.M.A. μπορεί να χρησιμοποιηθεί, και ακόμη πώς οι απλές πέτρες μπορούν να ξαναζωντανέψουν για τους μαθητές, ώστε οι ίδιοι να θέλουν να μάθουν ακόμα περισσότερα γι' αυτές. Αυτό που θα σας περιγράψω πραγματοποιήθηκε το 1991, με περίπου 40 μαθητές ηλικίας 11 έως 12 χρόνων.

Δουλέψαμε 4 ώρες. Τα θέματα που διάλεξα ήταν τριών ειδών:

1. Ποια η σχέση της τέχνης με την ιστορία.

2. Τι μας διδάσκει η τέχνη σχετικά με πολιτισμούς που δεν υπάρχουν πια.

3. Ποιος ο ρόλος της τέχνης στη σύγχρονη κοινωνία.

Εξκίνησα χωρίζοντας τους μαθητές σε πενταμελείς ομάδες. Μόλις έφτασαν στο Ke.M.A. τους εζήτησα πώς θα εξερευνούσαμε το περιβάλλον και ότι εγώ θα υποδιούμιον έναν συγκεκριμένο ρόλο. Όταν θα κρατάγα ένα βιβλίο, θα ήμουν ο Διευθυντής του Μουσείου. Όταν θα άφηνα το βιβλίο, θα ήμουν ο γνωστός τους δάσκαλος. Εκείνοι θα υποδιούμιον τους αρχαιολόγους.

Εκκινώντας σαν Διευθυντής του Μουσείου, αφού τους καλωσόρισα, τους εζήτησα ότι μόλις είχαμε ανακαλύψει μερικές πέτρες κάτω από την Ακρόπολη. Αυτός ήταν και ο λόγος που τους κάλεσα, μιας και ήταν οι καλύτεροι αρχαιολόγοι, για να μου εζηγήσουν τι ακριβώς ήταν αυτές οι πέτρες και τι μας φανέρωναν σχετικά με την κοινωνία, από την οποία προέρχονταν. Οι μαθητές ήταν επομέ-

ως οι ειδικοί και αυτοί έπρεπε να σκεφτούν και να εζηγήσουν. Γι' αυτούς έμοιαζε σαν ένα μυστήριο που έπρεπε να λύσουν.

Για να τους προετοιμάσω για τον συγκεκριμένο ρόλο, τους ζήτησα να μου πουν τι είδους αρχαιολογικά έργα έχουν εξετάσει και τι είδους εμπειρίες έχουν μέχρι σήμερα απ' αυτά. Ρώτησα τον κάθε μαθητή χωριστά. Μερικοί απάντησαν πως είχαν ασχοληθεί με τις πυραμίδες. Άλλοι με την Ν. Αμερική και άλλοι με την Ελλάδα. Αυτός λοιπόν ήταν ένας τρόπος να βοηθηθούν οι μαθητές να πιστέψουν στο ρόλο τους. Ότι δηλαδή είναι πράγματι οι καλύτεροι αρχαιολόγοι, και θα μπορούσαν, βλέποντας τις πέτρες, να δώσουν τις κατάλληλες ερμηνείες. Έπειτα τους είπα να εξετάσουν κάθε πέτρα χωριστά, και με απόλυτη ησυχία. Ο καθένας θα έπρεπε να διαλέξει την πέτρα που θα τον ενδιέφερε περισσότερο και να την σκεπάζει. Τους προσέφερα χαρτί και μολύβι. Τους εζήτησα πώς το σκέιτο από καλλιτεχνικής πλευράς δε με ενδιέφερε. Άλλως ήταν ένας τρόπος για να τους προκαλέσω να εξετάσουν τις πέτρες με όλες τις λεπτομέρειες, όχι μόνο σαν αρχαιολόγοι αλλά και σαν καλλιτέχνες που τις είχαν σκαλίσει. Κατόπιν διάλεξαν ανά ομάδα από ένα γλυπτό που τους ενδιέφερε, και αφού στήθηκαν μπροστά του, μιμήθηκαν με το σώμα τους ό,τι έβλεπαν χαραγμένο στην πέτρα.

Μέσα απ' αυτές τις ζωντανές αναπαραστάσεις των γλυπτών, οι μαθητές, σιγά-σιγά, άρχισαν να δίνουν ζωή στις πέτρες. Μετά τους ρώτησα τι, κατά τη γνώμη μου, σκεφτόταν το πρόσωπο που αναπαρίσταναν. Έτσι οι μαθητές πήραν τη θέση των προοπίων των παραστάσεων στις πέτρες και άρχισαν να ζουν σ' εκείνη την εποχή. Επομένως, βλέποντας την εξέλιξη των μαθητών — πώς, ενώ ξεκίνησαν σαν αρχαιολόγοι, ήρθαν πιο κοντά στο θέμα σαν καλλιτέχνες και κατέληξαν να ενσωματωθούν με αυτές τις πέτρες.

Κατόπιν δόθηκε χρόνος στους μαθητές να προετοιμάσουν μια σκηνή με κινήσεις και με λόγια δικά τους, έχοντας όμως σαν αρχή ή σαν τέλος την αναπαράσταση των γλυπτών. Μ' αυτόν τον τρόπο εξερεύνησαν όλες σχεδόν τις πιθανές καταστάσεις που υπήρχαν σχετικά με το θέμα της πέτρας.

Μετά, συζητήσαμε για το ποιοι θα ήταν οι λόγοι που οι καλλιτέχνες εκείνης της εποχής θέλουν να απα-

θανάσιον εκείνες τις στιγμές πάνω στο μάρμαρο. Αφού ακολούθησε ένα διάλειμμα, άλλαξε ρόλο, και από διευθυντής έγινε αρχιτέκτονας, με ιδέα για την ανάπτυξη της Αθήνας. Πρότεινε ότι η Ακρόπολη πρέπει να κρημνιστεί και στη θέση της να δημιουργηθεί ένα μοντέρνο πάρκινγκ αυτοκινήτων, αφού με ενδιέφερε μόνο το μέλλον και όχι το παρελθόν. Κατάφερα μ' αυτόν τον τρόπο να έρθω σε σύγκρουση με τους μαθητές-αρχαιολόγους, και είχαμε έντονη συζήτηση σχετικά με το ρόλο της τέχνης και της αρχαιολογίας. Οι μαθητές δεν δίστασαν να εκφράσουν αντιρρήσεις, γιατί μιλάγαμε παίζοντας το ρόλο των αρχαιολόγων, και όχι

σαν μαθητές.

Τελειώσαμε με συζήτηση σαν δάσκαλος και μαθητές, εκτιμώντας τα όσα είχαμε μάθει. Συγκεκριμένα:

1. Γνώρισαν από κοντά τα γλυπτά.
  2. Εργάστηκαν σαν καλλιτέχνες, αφού αισθάνθηκαν το σχήμα και το αντικείμενο των γλυπτών.
  3. Έδωσαν ζωή στις πέτρες.
  4. Έμαθαν σχετικά με τον αρχαίο πολιτισμό.
  5. Συζήτησαν για τον ρόλο της τέχνης στη σύγχρονη κοινωνία.
- Μ' αυτόν τον τρόπο κατάλαβαν πως η τέχνη μάς διδάσκει για την ιστορία μας και για παλαιότερους πολιτισμούς, και, το σπουδαιότερο, πως οι ίδιοι οι άνθρωποι φτιάχνουν την ιστο-

ρία, που το περιεχόμενό της δεν περιορίζεται μόνο στις μάχες, τα γεγονότα και τους αρχηγούς. Τα αποτελέσματά τώρα αυτής της εργασίας ήταν ότι οι μαθητές έφυγαν από το Κε.Μ.Α. θέλοντας να μάθουν περισσότερα σχετικά με τις πέτρες, την ιστορία τους και τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό.

Το Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως είναι λοιπόν το κατάλληλο περιβάλλον για μια τέτοια δραστηριότητα. Τι περισσότερο μπορεί να θέλει ένας δάσκαλος από το να δώσει στους μαθητές την ευκαιρία να σκεφτούν, να εκφραστούν, να δημιουργήσουν και να μάθουν μέσα σε 4 ώρες τόσα πολλά σε ένα τέτοιο περιβάλλον;

Η παράσταση των Παναθηναίων

Ξένια Πανουλίδου-Μιχαλακοπούλου

(Φιλολογική), 5ο Δημοτικό Μοσχάτου, Δ' τάξη, 1991

Σ-Π (91)/ΜΜΑ/ΜΣ.Ε/Ο/Ηο (93)ΜΣ.Ρ-Ε

Με την απόφαση να δημιουργήσουμε συνειδητούς επισκέπτες μουσείων, με ενδιέφερον και σεβασμό στην εθνική μας κληρονομιά, αποφασίσαμε να οργανώσουμε κάποιες επισκέψεις, ενταγμένες πάντα στο πλαίσιο της ύλης των μαθημάτων μας (Δ' τάξη). Τη φετινή χρονιά το ενδιαφέρον μας περιστρέφεται στην Ακρόπολη και στους γύρω απ' αυτήν χώρους, που έχουν αρχαιολογικό ενδιαφέρον. Θέλουμε τα παιδιά να πάρουν μια ολοκληρωμένη εικόνα για όσα έμαθαν στο μάθημα της Ιστορίας και, εάν είναι δυνατόν, να επεκταίνουμε τις γνώσεις τους. Να τα ευαισθητοποιήσουμε σε ό,τι αφορά την πολιτισμική τους κληρονομιά, και ιδιαίτερα για τον Παρθενώνα.

Ευκαιρία γι' αυτό μας έδωσαν κάποια δημοσιεύματα σε εφημερίδες, για το έργο της κ. Χατζησαλάνη, αρχαιολόγου-αρχιτέκτονας, στο Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως.

Τα παιδιά, ακούγοντας τα τεκταινόμενα εκεί, με παρακάλισαν να κλείσω μια ημερομηνία σ' αυτόν το χώρο. Τους έδωσα όμως να καταλάβουν ότι δεν είναι αρκετό το "θέλω" να επισκεφθώ ένα χώρο, θα πρέπει συγχρόνως να κάνω μια προετοιμασία γι' αυτό. Χρειάζεται το "μπορώ", ένα δυναμικό "μπορώ", και "θέλω", που θα φέρουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Πάνω σ' αυτόν τον και-

βά, ξεκίνησα πρώτη εγώ. Επισκέφθηκα δύο φορές το χώρο, να εξοικειωθώ μαζί του, ώστε να νιώθω άνετα, όταν θα ερχόταν η ώρα να ξεναγήσω τα παιδιά. Επί πλέον πήρα ενημερωτικό υλικό και το μελέτησα. Κατόπιν φτιάξαμε με τα παιδιά ένα ερωτηματολόγιο, σχετικό μ' αυτά που έπρεπε να ξέρουμε πριν πάμε στο χώρο. Όμως, για να φτάσουμε εκεί, θα έπρεπε εν τάχει να φρεσκάρουμε στη μνήμη μας μερικά πράγματα, που με τις ερωτήσεις μου έβαζα σε απορία τα παιδιά, και καταλάβαιναν ότι έπρεπε να ψάξουν ή να τα επαναλάβουν, για να τα θυμηθούν. Μερικές ερωτήσεις μέχρι να φτάσουμε στο ζητούμενο ήταν:

Τι είναι ακρόπολη; Πότε πρωτοκαταήχθηκε η Ακρόπολη; Από ποιους; Γιατί; Πότε έγιναν όλα αυτά, που τα απομνημάρια τους βλέπουμε σήμερα, κ.ά. Μερικές ομάδες έφεραν πληροφορίες από εγκυκλοπαίδειες, φωτογραφίες των μνημείων και λίγα λόγια για κάθε μνημείο χωριστά (πίστε, γιατί, από ποιον κτίστηκε). Έτσι τα παιδιά ήταν σε θέση να μπορούν να καταλήξουν σ' ένα και μόνο συγκεκριμένο πράγμα και να επικεντρώσουν πλέον την προσοχή τους σ' αυτό, ώστε να το μάθουν λεπτομερέστερα, να το κατανοήσουν και να ενδιαφερθούν γι' αυτό περισσότερο.

Μετά από τις δύο δικές μου επισκέ-

ψεις και την προετοιμασία των παιδιών στο σχολείο, ήρθε η ώρα να επισκεφθώ, ως τάξη, το Μουσείο. Είχαμε στα χέρια φωτοτυπημένο ένα σχεδιάγραμμα, με σημειωμένα τα διάφορα μνημεία. Είχαμε φτιάξει χαρτοκολλητικές και αναρραστήσασε τον Παρθενώνα. Μάθαμε να ξεχωρίζουμε, από εικόνες, τις κολώνες ιωνικού, δωρικού ρυθμού, τα επισύλα, τις μετώπες, τα αετώματα, τα τρίγλυφα, τον σπήκ. Είχαμε φτιάξει με γύψο ανάγλυφο ένα μικρό μέρος από τη ζωφόρο, που παρίστανε απεικόνιες. Ντύσαμε με κόλλες γυφορέ αρχαίους Έλληνες με φορεσιές ανάλογες. Βγάλαμε σε μεγέθυνση φωτοτυπία με τον Παρθενώνα, κι αφού την κόψαμε σε ισομεγέθη τετράγωνα, προσαρτήσαμε να το ανασυνθέσουμε (τεχνική παζλ), χρησιμοποιώντας την ορολογία που εν τω μεταξύ είχαμε κατακτήσει.

Κάνουμε μια μικρή αναπαράσταση των Παναθηναίων, έτσι όπως μας την περιγράφει το "Ανθολόγιο" μας, και αφού πλουτιστήκαμε αρκετά, ήμασταν έτοιμοι, μετά από μια περιήγηση στο χώρο, να αναγνωρίσουμε ανάμεσα στα εκθέματα πολλά από τα πράγματα που είχαμε προηγουμένως μάθει.

Δανειστήκαμε τις μουσειοσκευές του Κέντρου Μελετών Ακροπόλεως, είδαμε ενδυμασίες με χρώματα που χρησιμοποιούσαν για μακρινή επικοινωνία και ντύσαμε μερικά παιδιά με αυτές. Είδαμε σε φωτογραφίες εργαλεία που χρησιμοποιούσαν για την ύφανση και που χρησιμοποιούν ακόμα και σήμερα στα χωριά. Βλέποντας τη ζωφόρο αναγνωρίσαμε μερικά της μέρη, που είναι αντίγραφα

των πραγματικών τα οποία βρίσκονται στο Βρετανικό Μουσείο, τα λεγόμενα "Ελγίνια". Έμαθαν και κατάλαβαν σε βάθος την ιστορία που λέγεται: "Ελγίνια μάρμαρα", και συνειδητοποιούν ότι η απαίτησή της επιτροπής τους δεν είναι παράλογη αλλά επιβεβλημένη, και ότι είναι ψέμα πως εμείς, και μάλιστα η νέα γενιά, δεν ενδιαφερόμαστε γι' αυτά.

Τα παιδιά έκαναν παρατηρήσεις και είδαν ότι τα ανάγλυφα της ζωφόρου έχουν άλλη τεχνική απ' αυτήν που έχουν οι μετώπες ή τα αετώματα. Η γλυπτική στη ζωφόρο δεν είναι τόσο εξώγλυφη, κι αυτό γιατί ο καλλιτέχνης χρειαζόταν οικονομία χώρου, μιας και είχε γ' αναπαραστήσει τόσο πλήθος από τα Παναθηναία. Μοιάζει περισσότερο με την τεχνική της ζωγραφικής, αφού μάλιστα είχαν χρησιμοποιηθεί και χρώματα, κάτι που προτιμάμε τα παιδιά να κάνουν στα δικά τους αντίγραφα. Παρατήρησαν κι εβγαλαν συμπεράσματα, όπως: Στην αρχαία Ελλάδα δεν αναπαριστούσαν τον νικητή θριαμβεύοντα και τον ηττημένο ταπεινωμένο «στη γωνία», όπως π.χ. στην αρχαία Αίγυπτο, αλλά και τους δύο την ώρα του αγώνα.

Αφού τα παιδιά συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο, που τους είχαμε δώσει, με προσοχή και υπευθυνότητα, πήγαμε στον κάτω όροφο του Μουσείου, όπου είναι τα εργαστήρια, και είδαν τα εκμαγεία. Έμαθαν από τους ειδικούς κάποια πράγματα για την πιστότερη, όσο το δυνατόν, αποτύπωση τους. Είδαμε την κεφαλή ενός αλόγου, σαν κι αυτό που υπήρχε στο ανατολικό αέτωμα του Παρθενώνα, που θεωρείται το πιο τέλειο κεφάλι που έχει πλαστεί ποτέ και που τώρα δυστυχώς βρίσκεται στο Βρετανικό Μουσείο.

Μετά απ' όλα αυτά, με αισθήματα ανάμεικτα, φύγαμε από το Μουσείο, με την υπόσχεση ότι θα το επισκεφθούμε πάλι, για πιο λεπτομερειακή δουλειά. Πράγματι, μετά από 20 ημέρες δεχτήκαμε την πρόσκληση της κ. Χατζηασλάνη, η οποία μας έκανε μια παρουσίαση της ζωφόρου, όπως εκείνη μόνο ξέρει να παρουσιάζει στα μικρά παιδιά. Έπρεπε να βλέπατε το ενδιαφέρον των παιδιών σ' όλη την πορεία της παρουσίασης (Γινότουσαν σχόλια σε ελάφους). Δεν έπλητταν, συμπληρώναν, συμμετείχαν, επεκτείνοντας τις γνώσεις τους. Ήταν κάτι το καταπληκτικό!

Αυτά τα ίδια τα παιδιά, εάν δεν είχαν προηγουμένως ετοιμαστεί, εφοδιάσει μ' όλες εκείνες τις γνώσεις, που θα

αποτελούσαν τον καμβά επάνω στον οποίο θα δούλεε ο ειδικός, θα τα βλέπατε να κάνουν φασαρία, να μιλάνε γι' άλλα πράγματα.

Ένα είναι γεγονός. Τα παιδιά μαθαίνουν τα πάντα, αρκεί να βρεθεί ο τρόπος που θα τα κάνει να ενδιαφερθούν. Πράγμα δύσκολο, όχι όμως ακατόρθωτο.

Επιστρέφοντας τα παιδιά στην τάξη, μετά απ' όλες αυτές τις έντονες εμπειρίες, είχαν όρεξη για πολλή δουλειά. Δουλειά για κατανόηση και κατάκτηση κάθε φορά πιο λεπτών εννοιών, περισσότερων γνώσεων. Δημιουργήθηκε μια ατμόσφαιρα μάθησης εκπληκτική!

Από το "Ανθολόγιο" της Δ' τάξης, πήραμε το μάθημα το σχετικό με τα "Παναθηναία" και το κάναμε θεατρικό έργο. Έτσι, στο μάθημα της Γλώσσας, για αρκετές μέρες έγινε ένα εργαστήριο δημιουργίας. Και οι πιο αδιάφοροι (σε άλλες περιπτώσεις) μαθητές συμμετείχαν ενεργά. Υπήρχε μια έξαψη στα πρόσωπα όλων. Πρόταση-πρόταση κτίστηκαν οι ρόλοι και μοιράστηκαν ανάλογα με την ιδιοσυγκρασία του κάθε μαθητή (μετά από πρόταση των ίδιων των μαθητών). Ήρθε η ώρα για τα σκηνικά. Δημιουργήθηκαν απορίες, ερωτηματικά. Από πού θα μαινόουν στη σκηνή; Από πού θα φεύγανε αυτός που τελειώνει ο ρόλος του, κ.ά. Πώς θα αναπαρστήσουν τους ιππείς, τα άλογα; Έγιναν πολλές προτάσεις. Βρέθηκαν πολλές και αξιολάμιασες προτάσεις και λύσεις σε σκηνοθετικά προβλήματα. Ο έντονος προβληματισμός σε κάτι που άρεσε πολύ στα παιδιά, που είχαν γνώσεις αρκετές και βοήθεια διακριτική όποτε την ήθελαν, τα έκανε να μην πλήτουν και να γίνονται δημιουργοί αξιολάμια-

στοι. Δούλεψε η φαντασία τους. Δούλεψαν κάνοντας υπέρβαση από την καθημερινή ζωή στην εποχή των Παναθηναίων. Έτσι κατανοήσαν καλύτερα πρόσωπα και πράγματα της εποχής εκείνης.

Στο μάθημα της αισθητικής αγωγής φτιάξαμε μόνιμα μας τα ρούχα. Είχαν παρατηρήσει με προσοχή στη ζωφόρο και στις μουσειοσκευές τις ενδυμασίες που φορούσαν οι άνθρωποι της εποχής εκείνης και τις κατασκεύασαν μόνο τους τα παιδιά. Για να αναπαραστήσουν τα άλογα, έφερε ο καθένας, που θα έπαιζε ρόλο ιππέα, ένα σκουπόξυλο και στο ένα άκρο τοποθέτησαν κεφαλή αλόγου. (Είχαμε βγάλει σε μεγεθύνση το κεφάλι αλόγου που είχαμε δει στο εργαστήριο του Κε.Μ.Α.). Ήταν πολύ παραστατικά αυτά που σκέφτηκαν τα παιδιά. Είχαν πρωτοτυπία, αυθορμητισμό, ειλικρίνεια, και επομένως ήταν πολύ άμεσα. Σε κάθε στάδιο της εργασίας τους (κράτησε 3 μήνες) κρατούσαν σημειώσεις, έκαναν παρατηρήσεις, κριτική κάθε πρότασης για βελτίωση. Κάθε βδομάδα παρουσίαζε η μία ομάδα τη δουλειά της στις άλλες ομάδες. Με δημοκρατικές διαδικασίες γινότουσαν οι λήψεις των αποφάσεων για την παραπέρα πορεία. Κάθε φορά ανοιγότουσαν καινούργιες οριζόντιες, δημιουργούγαν περισσότερα ερωτηματικά, περισσότερο ενδιαφέρον. Οι μαθητές εργάστηκαν συλλογικά, χωρισμένοι σε ομάδες μικτές (καλό-μέτριο-αδύνατο σε κάθε μία). Μ' αυτόν τον τρόπο ο κάθε μαθητής συμμετείχε, συνεργαζόταν, προσαρμοζόταν και διατηρούσε στο βαθμό που αυτός ήθελε τους δικούς του ρυθμούς, πράγμα που τον έκανε χαρούμενο, ελεύθερο, δημιουργικό.

Οι Θεοί συζητούν για τη ρύπανση των μνημείων

Στέλλα Πανουτσή

(Φιλολόγος), 5ο Λύκειο Ν. Λισίων, Β' τάξη, 1993

Σ-Π (93)ΜΣ.Ζ.Φ.Σ/Ηθ

Στο 5ο Λύκειο Νέων Λισίων, στις τάξεις Α' και Β', παρουσιάστηκε η μουσειοσκευή με θέμα: Ζωφόρος του Παρθενώνα. Μετά την παρουσίαση, μαθητές, κυρίως της Β' τάξης, οι περισσότεροι μέλη της περιβαλλοντικής ομάδας του σχολείου μας, η

οποία συντονίζεται και από τον καθηγητή κ. Παπαδημητρίου, φυσικό, σκέφτηκαν να κάνουν κάποια εργασία σχετική με το θέμα που είχαν παρακολουθήσει. Για να είμαστε και μέσα στο πνεύμα των περιβαλλοντικών μας ενδιαφερόντων, αποφασίσαμε

να ασχοληθούμε με τη συνουμία των θεών στη ζωφόρο και τους υποθετικούς τους προβληματισμούς σχετικά με τη ρύπανση της ατμόσφαιρας και τις συνέπειές της για τα μνημεία της Ακρόπολης.

Τις ημέρες των διακοπών του Πάσχα, η ομάδα των μαθητών που εκδηλώσαν ενδιαφέρον για το θέμα παρακολούθησαν, στο Κέντρο Μελετών της Ακρόπολης, βιντεοταινία με θέμα: "Ακρόπολη 1991, αναστήλωση της ανατολικής πλευράς των Παρθενώνα". Ενημερώθηκαν από την κ. Χατζησαλάνη με επιπλέον πληροφορίες, είδαν με προσοχή τα εκθέματα του Κέντρου και επισκεφθήκαμε μαζί την Ακρόπολη.

Τα παιδιά εύκολα ενθουσιάστηκαν, αλλά στην πρόξη συχνά αποθαρρύνονταν. Με εντυπωσίασε λοιπόν το πάθος με το οποίο ασχολήθηκαν για τη διαμόρφωση του σεναρίου της συνουμίας των θεών στη ζωφόρο, μέσα σε τακτό χρονικό διάστημα, και παρά τις επιπλέον υποχρεώσεις τους. Συγχαίρουμε τα παιδιά για την όλη προσπάθειά τους και για το σημαντικό και χαριτωμένο αποτέλεσμα της.

Διάλογος μεταξύ των Θεών

Ερμής: Χαιρετώ τους Θεούς.

Δίας: Πώς κι από τα μέρη μας, Ερμής;
Ερμής: Διασχίζοντας τους αιθέρες της αττικής γης, είδα κάτι που θα αναστατώσει τη βεική σας γαλήνη.

Ήρα: Τι συμβαίνει λοιπόν Ερμί; Εξηγήσου!

Ερμής: Η Αθήνα που ξέρατε δεν υπάρχει πια. Πάει, πέθανε.

Αθήνα: Μα τι συμβαίνει; Πώς είναι η Αθήνα, τι κάνουν οι Αθηναίοι μου;
Ποσειδώνας (ειρωνικά): Τώρα τη θυμήθηκες;

Ερμής: Αφήστε τώρα τις λογομαχίες και σας κατέβουμε προς τα κάτω.

Δίας: Πάμε Αθήνα;

Όλος: Πάμε Αθήνα!

Δίας: Πάμε με το σύννεφό μου, γιατί το όραμα του Ήλιου το έχω στο σურνεγείο.

(Φεύγουν, έχουν μπει μέσα στο σύννεφο. Βγάζει ο Δίας έναν πάπυρο για να πάρει παραούσιες).

Δίας: Ήρα;

Ήρα (σοβαρά): Παρούσα.

Δίας: Ποσειδώνας;

Ποσειδώνας: Παρών.

Δίας: Αθηνά;

Αθηνά (σκεπτική και ανήσυχη): Παρούσα.

Δίας: Απόλλωνας; Απόλλωνας;

Ερμής: Είχε συναυλία χθές και τον

πήρε ο ύπνος. Αχ!

Δίας: Ήφαιστος;

Ήφαιστος: Παρών.

Δίας: Παρούσα;

Ερμής: Εμείς ε, ε..., παρών, συγγνώμη.

Δίας: Αφροδίτη;

Αφροδίτη (περιποιείται τα μαλλιά της): Παρούσα.

Δίας: Δήμητρα;

Αθηνά: Της έτυχε ένα συνέδριο με τον υπουργό Γεωργίας.

Δίας: Άρης;

Ερμής: Καλέ εδώ είναι το παιδί, δεν το βλέπετε;

Δίας: Άρτεμις;

Άρτεμι: Παρούσα.

Δίας: Εστία;

Άρτεμι: Δεν ξέρουμε πού είναι.

Δίας: Αδικοιολόγητη!

(Αλλάζει το σκηνικό. Φτάνουν στην Αθήνα και βρίσκονται μέσα στον Παρθενώνα. Πριν μπου, τους σταματάει ο φύλακας και τους ζητάει εισιτήριο).

Φύλακας: Επ! Κύριε, πόσα εισιτήρια, παρακαλώ;

Δίας: Μά τους χίλιους κεραυνούς, τι πράγματα είναι αυτά; Εισιτήριο; Είσαι καλά, ανθρωπέ μου; Από πότε πληρώνουμε για να μπούμε στα σπίτια μας;

(Νευριασμένος τον αγνοεί και μπάινει μέσα. Ο φύλακας απορημένος, σχολιάζει...)

Αθηνά: Ωμέ! Πώς άλλαξε το αφιερωμά μου; Πού είναι το μεγαλύτερο του και η λαμπρότητά του;

Ποσειδώνας: Μόνο αυτό σε πείραξε εσένα; (Ειρωνικά): Βλέπω και τα άλλα πόσο τα φρόντισες. Κοίτα νέφος, ηχορύπανση! (Αγανακτισμένος): Ένα σωρό σπίτια, τοιμέτο ατελειώτο.

Πού είναι το πράσινο;

Αφροδίτη: Γιά στάσου, μην τα ρίχνεις όλα στην Αθηνά, είδαμε και τα δικά σου! Το μόνο που έχει απομείνει είναι μολυσμένες θάλασσες και ποτάμια, αλλά κι αυτά τα τελευταία έχουν λυγιστέψει.

Ήφαιστος: Σιωπήστε και αφήστε κατά μέρος τις προσωπικές έριδες. Δείτε όλα αυτά τα θετικά του τεχνικού πολιτισμού που έχουν συμβεί. Ρίξτε μια ματιά στους δρόμους και δείτε τα οχήματα που τρέχουν πιο γρήγορα και από τα σύννεφά μας.

Ερμής: Έχει πάρει το αφτί μου κάτι για τηλεοράσεις.

Άρης: Τηλεοράσεις;

Ερμής: Ναι καλέ! Τηλεοράσεις! Πού ζείτε;

Ήφαιστος: Μα φυσικά. Τηλεοράσεις είναι κάτι κοινά που την ίδια στιγμή χιλιάδες άνθρωποι από κάθε γωνιά

της γης βλέπουν το ίδιο πράγμα στις οθόνες τους.

Δίας (ενοχλημένος): Μα γιατί δε μ' έχει ενημερώσει κανείς;

Αθηνά: Μα μην τρέχετε μακριά, κοιτάτε εδώ μπροστά σας. Τα αριστοτεχνουργήματα μας μνημεία, αυτοί οι άνθρωποι με την τεχνολογία ή την επιτήρηση τους, κατόρθωσαν να τα διατηρήσουν. Βρήκαν τρόπους να τα αναστηλώσουν. Ακόμα και το "νέφος", σκοτώνοντας κάποιους μικροοργανισμούς, συντέλεσε στη διατήρηση των μνημείων που κινδυνεύουν από τις φθορές που αυτά τους προκαλούσαν.

Ήρα: Υπερβολές... Ας μην ξεχνάμε όλα αυτά τα προβλήματα που έχει δημιουργήσει αυτό το περιβόητο νέφος. Θυμάστε τα λαμπρά μάρμαρα της Ακρόπολης; Δείτε πώς έγιναν!

Εκτός αυτού, οι Αθηναίοι απόκτησαν αναπνευστικά προβλήματα, και το λιγότεο πράσινο που έχει απομείνει δεν αρκεί.

Αφροδίτη: Προσωπικά αντικρίζω ένα θέαμα αισθητικά άσχημο, που δε μου επιτρέπει να δω τα καλά που μου προαναφέρατε. Θυμάστε τους περιπτώσεις που κάναμε μεταμφιεσμένοι στα σοκάκια της Πλάκας και του Θησείου; Θυμάστε τα υπέροχα ζώα που περιφέρονταν άφοβα γύρω μας;

Άρτεμι (αναπολεί το παρελθόν): Θυμάστε... Πράγματι τώρα πια όλα αυτά αποτελούν γλυκιά ανάμνηση. Φανταστείτε ότι βέλους να εξοντώσουν ακόμα και τα άθωα μου περιστεράκια, γιατί ισχυρίζονται ότι καταστρέφουν την επιφάνεια των μαρμάρων.

Άρης: Και καλά θα κάνουν. Κάθε μέρα έρχονται και μου κουτσουλάνε το κεφάλι, τα αναθεματισμένα...

Δίας: Φευ! Όλο κακίες σκέφτεσαι. Πώς είναι δυνατόν να θέλεις να καταστραφεί το μόνο σύμβολο της ειρήνης που έχει απομείνει στη γη;

Άρτεμι: Δίκιο έχεις. Πρέπει να προστατέψουμε την ειρήνη, γιατί είναι αναγκαία για τον κόσμο.

Ήρα: Παρόμοιο ενδιαφέρον νομίζω ότι πρέπει να δείξουμε και για τα μνημεία της Ακρόπολης.

Ερμής: Μα αυτό, χρυσή μου, έχει ήδη αρχίσει.

Ποσειδώνας: Δηλαδή, τι εννοείς;

Ερμής: Εννοώ ότι εδώ και καιρό οι Αθηναίοι έχουν αναγνωρίσει την αξία των μνημείων αυτών και έλαβαν κάποια μέτρα για την προστασία τους και την αναστήλωσή τους.

Αθηνά: Ναι, όπως π.χ. για τις Καραϊτίδες, φρόντισαν να τις αντικαταστήσουν με τα ομοιώματά τους και τις φιλάνε σε μουσείο.

Άρης: Ναι, αλλά έτσι δεν επιδεικνύεται η γνώση ομορφιά των αρχαίων μνημείων.

Ερμής: Διαφωνώ, διότι έτσι προστελούνται τα γνήσια μνημεία στα μουσεία και επιπλέον δίνεται η εικόνα στον καθένα για το πώς ήταν τα αυθεντικά στο παρελθόν.

Αφροδίτη: Και πώς θα διακρίνονται τα αυθεντικά από τα αντίγραφα;

Αθήνα: Μα φυσικά και διακρίνονται, αφού για τα καινούργια χρησιμοποι-

είται καινούργιο υλικό, πιο λευκά μάρμαρα. Εσένα, Δία παντογνώστη, πατέρα των θεών και των ανθρώπων, ποια είναι η γνώμη σου, η σοφή σου άποψη για αυτά;

Δίας: Η αποψη μου είναι ότι καλώς οι Αθηναίοι αναστηλώνουν τα τράνα αυτά μνημεία και τα αντικαθιστούν με τα ομοιώματά τους, γιατί και οι επόμενες γενιές έχουν το δικαίωμα να θαυμάσουν με τη σειρά τους αυτό το μεγαλείο του ελληνικού αρχαίου

πολιτισμού, το σύμβολο της Δημοκρατίας, το οποίο αν δεν το φροντίσουν δεν πρόκειται να διατηρηθεί για πολύ ακόμη καιρό, όπως το αξίζει.

Ερμής: Μα θαρρώ πως πέρασε η ώρα και αρκετά ασχοληθήκαμε με το πρόβλημα των θνητών. Ας πηγαίνουμε, λοιπόν.

Ποσειδώνας: Σα να 'χεις δίκιο, γιατί όλοι έχουμε πολλές υποχρεώσεις που μας περιμένουν στον Όλυμπο. Πάμε λοιπόν!

2.6. Σύγχρονη τεχνολογία στην εκπαίδευση (Η.Υ.)

Το μάθημα αυτό εντάχθηκε στο αναλυτικό πρόγραμμα πρόσφατα. Στις εισηγήσεις της ομάδας αυτής έχουμε τρεις εντελώς διαφορετικές προσεγγίσεις. Ένας δάσκαλος χρησιμοποιεί τους κλασικούς ρυθμούς και εισάγει τους μαθητές στις αρχές του προγραμματισμού, χρησιμοποιώντας ως διδακτικό εργαλείο. Ένας καλλιτέχνης δημιουργεί ένα διαλογικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα, προϊόν του οποίου είναι μια νέα καλλιτεχνική δημιουργία και παράλληλα ένα εργαλείο στα χέρια του παιδαγωγού. Τέλος, ένας ηλεκτρονικός μηχανικός, που έχει ειδικευθεί στη συνεργασία με μουσεία, παρουσιάζει το ηλεκτρονικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα της Έκθεσης του Μ. Κορρέ «Από την Πεντέλη στον Παρθενώνα», το οποίο συμπληρώνει την Έκθεση.

Σχεδιάζοντας κίνους με Logo σε υπολογιστή

Βαγγέλης Ηλιοπούλου

(Παιδαγωγικό), Σχολή Ι.Μ. Παναγιώτου, ΣΤ΄ Δημοτικού, 1994

Σ (94)Μ.Ε.Ρ.Ηο

Ετούτη είναι η παρουσίαση της αφηθρίας ενός εκπαιδευτικού προγράμματος, το οποίο θα ολοκληρωθεί την επόμενη σχολική χρονιά και αφορά τη του είχε τη μουσειοσκευή του Κέντρου Μελετών Ακρόπολεως, με θέματα τους ρυθμούς αρχαίων κίωνων.

Το πρόγραμμα αρχικά εφαρμόστηκε σε μια ομάδα-πilotο μαθητών του 1ου τμήματος της Έκτης τάξης Δημοτικού της Σχολής Ι.Μ. Παναγιώτου. Οι μαθητές αυτοί είχαν αναλυτικά επεξεργαστεί τους ρυθμούς αρχαίων κίωνων καθώς και την αρχιτεκτονική της Ακρόπολης, όταν ήταν στην Τετάρτη τάξη. Είχαν επισκεφτεί το Κέντρο Μελετών Ακρόπολεως και είχαν παρακολουθήσει το σχετικό πρόγραμμα.

Όταν στην Ιστορία της Έκτης τάξης συνηθάζουν την αναίνωση της Ακρόπολης από τον Μοραζίνι, το ενδιαφέρον των μαθητών αναζωπυρώθηκε. Σύζητησαμε αρκετά, κυρίως για το πώς θα μπορούσε να κτισθεί ξανά η Ακρόπολη. Με προτροπή των παιδιών δανειστήκαμε και επεξεργαστήκαμε τη μουσειοσκευή του Κέντρου Μελετών Ακρόπολεως για

τους ρυθμούς κίωνων. Πολλά παιδιά, που οι γονείς τους ασχολούνται με την αρχιτεκτονική, μας έφεραν την "γνώση" πληροφορία ότι σήμερα τα αρχιτεκτονικά σχέδια γίνονται σε υπολογιστές. Πώς θα μπορούσαν όμως τα παιδιά να σχεδιάσουν κίνους στον υπολογιστή;

Χρειαζόμαστε ένα κατάλληλο σχεδιασμένο πρόγραμμα ή μια γλώσσα προγραμματισμού, στην οποία θα εργαζόμαστε τα παιδιά;

Επιλέξαμε τη δεύτερη λύση, για τα πολλά εκπαιδευτικά και παιδαγωγικά

της προτερήματα. Τέτοια γλώσσα προγραμματισμού είναι η Logo.

Η Logo φτιάχτηκε από τον καθηγητή-παιδαγωγό S. Papert και τους συνεργάτες του στο Μ.Ι.Τ. τη δεκαετία του '70, και βασίστηκε στις παιδαγωγικές αρχές του Piaget, του οποίου συνεργάστηκαν.

Με τη Logo καλλιεργείται η συνεργασία των παιδιών, οι δοκιμές, οι διορθώσεις και η έρευνα. Επίσης απαιτείται μεθοδικότητα, οργάνωση και σχεδιασμός. Με τη χρήση της ο μαθητής καλλιεργεί μια καλά δομημένη μέθοδο επίλυσης προβλημάτων, αποκτώντας εμπειρία στη γνώση.

Μια από τις δυνατότητες της είναι και η δημιουργία σχημάτων με τη βοήθεια χελώνων (turtle graphics). Είναι δε πολύ φιλική στο χρήστη χωρίς προηγούμενη εμπειρία προγραμματισμού.

Στο σχολείο μας οι υπολογιστές δεν αποτελούν ξεχωριστό μάθημα, που δεν έχει καμία σχέση με το υπόλοιπο αναλυτικό πρόγραμμα και διδάσκονται από ειδικό καθηγητή -άποψη που, αν και επικρατεί στην Ελλάδα, είναι ξεπερασμένη διεθνώς από τη δεκαετία του '80. Αντίθετα, οι υπολογιστές χρησιμοποιούνται ως διδακτικό εργαλείο σε διάφορα μαθήματα, υποστηρίζοντας διαφορετικές ερευνητικές διδακτικές προσεγγίσεις διάφορων αντικείμενων.

Ακόμα και η χρήση περιβάλλοντος Logo, που τόσα παιδαγωγικά προτερήματα έχει, δεν θα είχε αξία, αν δεν είχε άμεση συνάφεια με το υπόλοιπο αναλυτικό πρόγραμμα.

Στη δική μας περίπτωση, πρώτα προέκυψε το πρόβλημα: "Πώς θα σχεδιάσω κίνους;", μέσα στο μάθημα

της Ιστορίας, και αφού αναζητήσαμε λύσεις, καταλήξαμε στη Logo.

Τα παιδιά δεν είχαν προηγούμενη εμπειρία στη χρήση της Logo. Έπρεπε λοιπόν στην αρχή να εξοικειωθούν με το περιβάλλον της γλώσσας αυτής και να εξερευνηθούν τις σχεδιαστικές ικανότητες της χελώνας. Αυτό έγινε σε τρεις διαφορετικές ώρες, μια και τα παιδιά είναι μεγάλα. Παρατηρήθηκε το φαινόμενο, τα παιδιά από τις πρώτες στιγμές γνώριμης με τη Logo να αναζητούν και να επεξεργάζονται λύσεις για να σχεδιάσουν κίονες. Δούλεψαν σε ομάδες των τριών, σε μηχανήματα IBM, τα οποία είχανμε μεταφερθεί στην τάξη, με την έκδοση της Logo: "Logo Writer".

Αφού ανακάλυψαν μερικές από τις σχεδιαστικές δυνατότητες της χελώνας, αναζητήσαν τα στοιχεία για τους ρυθμούς κινήσεων που είχαν συλλέξει από την αντίστοιχη μουσειοσκευή, και αφού τα επεξεργάστηκαν, άρχισαν να αναζητούν λύσεις για το σχεδιασμό κινήσεων στον υπολογιστή.

Ο σχεδιασμός αυτός έγινε σταδιακά, και άλλοτε είχε επιτυχία, άλλοτε όχι. Ξεκίνησαν προσπαθώντας να σχεδιάσουν δωρικού ρυθμού κίονες, ενώ λίγαι προσπάθησαν να σχεδιάσουν ιωνικά κιονόκρανα και ελάχιστα τολμηροί κορινθιακά.

Χαρακτηριστικό είναι ότι οι περισσότεροι μαθητές ξεκίνησαν το σχεδιασμό από τη βάση του κίονα και μετά προχώρησαν στον κίονα, τελειώνοντας με το κιονόκρανο. Άλλοι ξεκίνησαν να σχεδιάσουν πρώτα και μόνο το κιονόκρανο –ειδικά το ιωνικό–, που πραγματικά παρουσίασε πολλές δυσκολίες, γιατί πολλοί μαθητές δεν είχαν ενδιαφερθεί για το πώς σχεδιάζονται κύκλοι και ημικύκλοι με Logo. Γενικά μπορούμε να πούμε ότι οι μαθητές που ανακάλυψαν σχεδιαστικές ανάγκες από εντολές, για τις οποίες είχαν αδιαφορήσει στην παρουσίαση της Logo, αναγκάστηκαν να επιστρέψουν με ιδιαίτερη προσοχή σε αυτές. Χρειάστηκε να γίνουν πολλά λάθη, πολλές διορθώσεις και πολλές σχεδιαστικές ώψεις να αρχίσουν να σχεδιάζουν να αποκτούν μορφή. Άλλοι ξεκίνησαν με το φιλόδοξο σχέδιο να σχεδιάσουν ολόκληρο ναό, ενώ άλλοι έφτιαξαν σχέδια με σενάρια, όπως: "Ναός που καταρρέει ή οροφή του" ή "Ναός υπό ανατίεση", ονόμασαν δε τα προγράμματα "Κίονας" ή "Κίονες" ή "Ιωνικός" ή "Ακρόπολη", κλπ. Πρέπει εδώ να σημειώσουμε ότι η Logo δεν είναι ένα πρόγραμμα σχε-

διασμού, αλλά μια γλώσσα προγραμματισμού. Δηλαδή οι μαθητές σχεδιάζουν οδηγώντας τη χελώνα με εντολές προγραμματισμού, τις οποίες μάλιστα μπορούν να βλέπουν στην οθόνη και μπορούν να επαναλαμβάνουν ή να διορθώνουν. Έτσι εισάγονται στις αρχές του προγραμματισμού, χωρίς να είναι αυτός ο άμεσος στόχος τους.

Ο άμεσος στόχος, ο σχεδιασμός κινήσεων, παρουσιάζει πραγματικά θεαματικά αποτελέσματα, κυρίως ως προς τις γνώσεις που "ανακάλυψαν" οι μαθητές στην προσπάθειά τους να σχεδιάσουν κίονες, γνώσεις τις οποίες δε θα κατακτούσαν ποτέ αν έμεναν απλά στη διαδικασία ανάγνωσης και συλλογής πληροφοριών.

Η αφετηρία του προγράμματος μας δίνει τη βεβαιότητα ότι, όταν το πρόγραμμα ολοκληρωθεί στην επόμενη σχολική χρονιά, θα δώσει πραγματικά πολύ εντυπωσιακά αποτελέσματα, όπως το σχεδιασμό κινήσεων με λε-

πτομέρεια και, γιατί όχι, τρισδιάστατων ναών.

Βιβλιογραφία

- H. Abelson - A. Disessa, *Turtle Geometry* (MIT Press, 1980).
T. Ανθούλας, *Η διαδικασία της Γεωμετρίας με Logo* (Gutenberg).
Α. Δρίβος - Μ. Παπασταυρούλου, *Δημιουργίες με τη Logo* (1991).
E. Duckworth, *The having of wonderful ideas* (Teachers College Publ., 1987).
Eurologo 93, 28-31 August, Logo-like learning environments: reflection and prospects (University of Athens, 1993).
I. Κουτσούνη, *Για τη γνώριμια των παιδιών με τον υπολογιστή και τη Logo* (Ζαχαρόπουλος, 1993).
S. Papert, *Mindstorms* (Basic Books, 1980).
Πρακτά Διεθνούς επιστημονικής διημερίδας, Ρόδος 25-26 Οκτωβρίου 1991. (Πρόσσις 1992).
Πρακτά Του Πανελληνίου Συνεδρίου Διδακτικής Μαθηματικών και Πληροφορικής στην Εκπαίδευση, Ιωάννινα 20-23 Οκτωβρίου 1993 (Ιανός, 1994).

Μετόπες: Πρόταση για εκπαιδευτικά προγράμματα στην Ακρόπολη

Νέστορας Παναγιωτόπουλος

Ζωγράφος

(94)Ho

Το 1989 προτάθηκε στο Κέντρο Μελετών Ακρόπολεως η δημιουργία ενός διαλογικού εκπαιδευτικού προγράμματος για χρήση μέσω Η/Υ.

Η πρόταση αυτή στηρίχθηκε σε μια κοινή ιδέα της κ. Κ. Κατζαράλην και του υπογράφοντα.

Η σταθερή κατεύθυνση της ιδέας ήταν η αξιοποίηση των διαλογικών δυνατοτήτων της τεχνολογίας των Η/Υ με τη δημιουργία ενός πειραματικού εκπαιδευτικού προγράμματος, ως εργαλείου στα χέρια του παιδαγωγού, και με αποδέκτες τους μαθητές. Το πρόγραμμα θα είχε ως κεντρικό θέμα το μνημείο της Ακρόπολεως, και χαρακτήρα παιχνιδιού. Σκοπός ήταν να δοθούν στους μαθητές ερευθίσματα νέου τύπου, από εικόνες σχετικές με τα μνημεία της Ακρόπολεως και ευχάριστα ζωγραφικά και άλλα παιχνίδια, ώστε να αυξηθεί το ενδιαφέρον τους, και τα οποία να αποτελέσουν αφορμή για εξοικείωση του παιδιού με την αρχαιολογική και αρχιτεκτονική ορολογία, για τόνωση της ικανότητάς του να παρα-

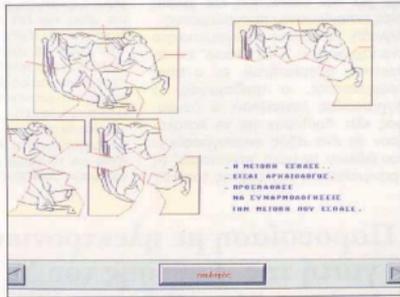
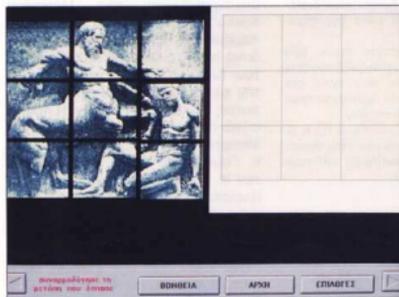
τηρεί γλυπτά και τα για τον προβληματισμό του πάνω στις τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν στην κατασκευή του Ναού.

Το "ΑΚΡΟΡ-Α", που παρουσιάστηκε το Νοέμβριο του 1989, είναι ο σκελετός αυτού του πειραματικού προγράμματος "οδηγού", που επιδέχεται μεταβολές και βελτιώσεις.

Η εμπειρία της πρώτης χρησιμοποίησής του από μαθητές και δασκάλους ήταν πολύτιμη και ενθαρρυντική για την παραπέρα ανάπτυξή του.

Σε ένα διαλογικό πρόγραμμα, ο μαθητής δεν είναι παθητικός δέκτης του εκπαιδευτικού υλικού, όπως συμβαίνει συνήθως με τα άλλα οπτικοακουστικά μέσα διδασκαλίας (φίλμ, βίντεο κλπ.). Εδώ ο μαθητής έχει ενεργό συμμετοχή, δρα, κάνει κάτι, και σε ό,τι κάνει έχει μιαν ανταπόκριση.

Ζει ένα νέο είδος εμπειρίας, ανθενεί και έχει τη χαρά του παιχνιδιού, της αναζήτησης, της επιλογής του κινήσων του. Μαθαίνει με τη γνωστή διαδικασία της σωστής και της

λανθασμένης κίνησης.

Σε μια βιντεοταινία ή σε ένα φιλμ έχουμε μια γραμμική καταγραφή του εκπαιδευτικού υλικού. Ο μαθητής δεν έχει άλλη επιλογή από τη γραμμική ανάγνωση / θέαση του θέματος. Και μπορεί βεβαίως κανείς να σταματήσει την προβολή μιας βιντεοταινίας σε κάποιο σημείο, οπωσδήποτε όμως υπάρχει μια αρχή και ένα τέλος. Είναι ο μόνος δρόμος που έχει στη διάθεσή του ο θεατής, η μόνη δυνατή εμπειρία.

Δεν συμβαίνει το ίδιο στο διαλογικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα "ΑΚΡΟΡ-Α", όπου ο μαθητής έχει τη δυνατότητα να κινηθεί ελεύθερα προς όλες τις κατευθύνσεις.

Εδώ καλείται να παίξει με εκπαιδευτικά παιχνίδια, να απαντήσει σε ερωτήσεις ή να σχεδιάσει ό,τι θέλει, αφήνοντας ελεύθερη τη δημιουργική του "αυθαιρεσία", για να επιστρέψει και πάλι στο σχέδιο ενός τρίγλυφου, μιας μετόπης, ενός κίονα, και να πάρει πληροφορίες αρχιτεκτονικού, αρχαιολογικού ή ιστορικού χαρακτήρα.

Στο πρόγραμμα "ΑΚΡΟΡ-Α" επιδιώκεται η συμμετοχή του παιδιού, από το απλό χρωμάτισμα της παράστασης μιας μετόπης ως τη σύνθεση ενός κίονα από σπονδυλούς ή τη συναρμολόγηση μιας μετόπης από οπισμαμένα κομμάτια της, που είναι σχεδιασμένα και τοποθετημένα σε διάφορα σημεία της οθόνης. (Π.χ., ο μαθητής βρίσκεται μπροστά στην εικόνα των διάσπαρτων κομματιών μιας σπασμένης μετόπης και υπάρχουν οι φράσεις:

- Η μετόπη έσπασε.
- Είσαι αρχαιολόγος.
- Προσπάθησε να συναρμολογήσεις τη μετόπη που έσπασε.)

Έτσι επιχειρείται, με έμμεσους ή άμεσους τρόπους, η ευαισθητοποίηση του παιδιού σε θέματα, όπως το σχέδιο, το χρώμα, ο τόπος, το σχήμα, ο όγκος ή ο χώρος. Ο μαθητής μπαίνει στη διαδικασία μιας περιπλάνησης, σε ένα είδος φανταστικού ταξιδιού, όπου ανακαλύπτει μόνος του στοιχεία από την ιστορική πραγματικότητα των μνη-

μείων της Ακρόπολης. Κατά τη διάρκεια της περιήγησης είναι δυνατή η επιστροφή του παιδιού σε όποιο σημείο του προγράμματος θελήσει, καθώς και η εκτύπωση σε χαρτί κάποιου σχεδίου ή κειμένου που επιθυμεί, ή που το πρόγραμμα για λόγους εκπαιδευτικούς επιβάλλει. Η χρησιμοποίηση εκτυπωτή γίνεται αναγκαστικά, αφού είναι ίσως ο μόνος τρόπος –για την ώρα– σύνδεσης της μηχανής με την υλική πραγματικότητα.

Είναι αυτονόητο πως η επέμβαση του εκπαιδευτικού είναι απαραίτητη, εκεί όπου –κατά την κρίση του– απαιτείται.

Για τη δημιουργία του προγράμματος "ΑΚΡΟΡ-Α" έγιναν δύο ουσιαστικές επιλογές:

1. Δόθηκε έμφαση στο στοιχείο του παιχνιδιού.
  2. Επιλέχτηκε η ακτινωτή δομή του προγράμματος, η οποία κάνει δυνατή κάθε είδους διασύνδεση όλων των τμημάτων του μεταξή τους.
- Έτσι, καταβλήθηκε προσπάθεια η

οργάνωση του υλικού να είναι ανάλογη με την ακτινωτή δομή, ώστε ο μαθητής να έχει την αίσθηση ενός ταξιδιού προς όλες τις επιθυμητές κατευθύνσεις.

Γιατί εδώ δεν πρόκειται για ανάνηψη ενός βιβλίου –που θα ήταν κορυφαία αλλάωστε στην οθόνη– ούτε για απλό ξεφύλλισμα ενός εικονογραφημένου εντύπου.

Έχουμε στα χέρια μας μια υπερέλιγμένη τεχνολογία με δυνατότητες που δεν υπήρχαν πριν από λίγα χρόνια. Η αξιοποίηση αυτής της τεχνολογίας στο χώρο της εκπαίδευσης θέτει, πριν απ' όλα, ένα πρόβλημα προσαρμογής στα νέα εργαλεία και τεχνικές τόσο για τη σύλληψη όσο και για την υλοποίηση και χρήση ενός εκπαιδευτικού προγράμματος. Δηλαδή, θα έμενε αχρησιμοποίητο ένα ισχυρότατο "οπλοστάσιο" εκπαιδευτικών δυνατοτήτων, αν ο προγραμματιστής, ο παιδαγωγός, ο συγγραφέας λογιασμού, ο ζωγράφος κλπ. δούλευαν για να καταλήξουν σε ένα είδος εικονογραφημένου βιβλίου, με μόνη "καινοτομία" τη χρησιμοποίηση της οθόνης του Η/Υ

για την ανάγνωσή του.

Τα πιο πάνω δεν θεωρούνται πλέον κάτι καινούργιο, και οι άνθρωποι που ασχολούνται με εφαρμογές στο χώρο των πολυμέσων γνωρίζουν, ή θα έπρεπε να γνωρίζουν, τα ποικίλα προβλήματα που προκύπτουν στον χώρο αυτόν, και των οποίων η πολυπλοκότητα ξεπερνά το πλαίσιο αυτού του γραπτού. Τελικά, αυτοί είναι οι λόγοι που κρίθηκε χρήσιμη η προσπάθεια δημιουργίας του πειραματικού διαλογικού (interactive) εκπαιδευτικού προγράμματος "ΑΚΡΟΡ-Α".

Σημείωση

- Επιθυμώ να σημειώσω ότι όλη αυτή η προσπάθεια έγινε με μοναδικό κίνητρο το ενδιαφέρον διερεύνησης των δυνατοτήτων διαλόγου μέσω των Η/Υ στο χώρο της εκπαίδευσης και της τέχνης.

- Θα ήθελα να ευχαριστήσω την κ. Έβη Τουλούπα για τη θετική υποστήριξη στην πειραματική προσπάθεια, που έγινε στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων του Κέντρου Μελετών Ακροπόλεως.

- Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω την κ. Κ. Κατζασολάνη, για τη δημιουργική της συνεισφορά και τη θερμή υποστήριξη του προγράμματος "ΑΚΡΟΡ-Α".

Εισαγωγή. Η ιδέα

Κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας για την παρουσίαση των σχεδίων του Μανώλη Κορρέ στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, η κ. Ντόλλυ Γουλανδρή απευθύνθηκε στην εταιρεία Athens Technology Center (ATC), για να διερευνήσει τη δυνατότητα να παρουσιασθεί η Έκθεση με τη βοήθεια ηλεκτρονικού υπολογιστή. Η πρώτη επαφή έγινε δύο εβδομάδες πριν από την επίσημη έναρξη της Έκθεσης, με την παράκληση να παραδοθεί ο Οδηγός της Έκθεσης στα εγκαίνια.

Η ανάπτυξη της εφαρμογής

Η ATC, έχοντας ήδη αναπτύξει τη μηχανογράμωση του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης, και με σαφήνεια παρουσίαση εργασίας σε παρόμοια έργα (όπως ο Οδηγός του Μουσείου του Διού), ανέλαβε την ανάπτυξη της εφαρμογής με τον Δρ. Νίκο Δεσούρη και την Εύη Βάρσου. Η πρώτη συνάντηση, στα γραφεία του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης, με την κ. Γουλανδρή, τον κ. Δεσούρη και τον κ. Κορρέ, καθόρισε το γενικό πλαίσιο στο οποίο θα έπρεπε να κινηθεί η παρουσίαση του Οδηγού. Την επόμενη ημέρα, ένα σεμινάριο του Μανώλη Κορρέ παρουσίασε το σκεπτικό γύρω από την Έκθεση, δίνοντας περισσότερες ιδέες. Παράλληλα, ένα άδικο βιβλίο του έργου του Μ. Κορρέ, από τα πρώτα που βγήκαν από το τυπογραφείο, έφτασε στα γραφεία της εταιρείας και άρχισε η διαδικασία επεξεργασίας του υλικού.

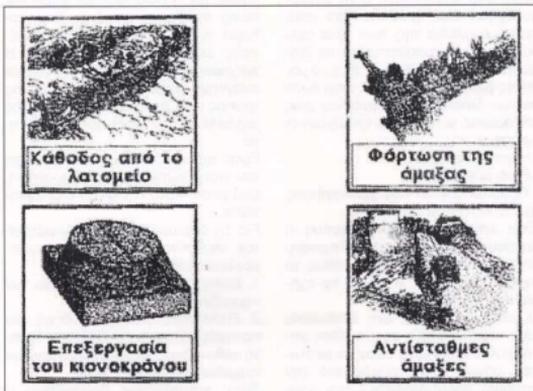
Η παρουσίαση

Μια πρώτη εκτίμηση του διαθέσιμου υλικού έδειξε ότι η υψηλή ποιότητα του σχεδίου μπορούσε εύκολα να παρουσιαστεί δυναμικά εκείνα τα στοιχεία, τα οποία λείπουν από τις στατικές σελίδες του βιβλίου, επιτρέποντας έτσι την πλήρη δικαιολόγηση του ηλεκτρονικού οδηγού ως μέσου που συμπληρώνει περισσότερο, παρά επαναλαμβάνει το βιβλίο. Αν και, λόγω του περιορισμένου χρόνου, προτάθηκε να παρουσιαστούν μερικά απλά θέματα (π.χ. αρχές λειτουργίας των αντισταθμών αμαξών, πώς λειτουργούν τα κατρακύλια), έγινε επιπλέον προσπάθεια για μια σύντομη παρουσίαση του περιοχόμενου του βιβλίου, χωρίς πολλές λεπτομέρειες που θα κούραζαν τον βασικό επισκέπτη της έκθεσης. Τα υπάρχοντα σχέδια επέτρεψαν, με περαιτέρω επεξεργασία, την εισαγωγή κινούμενων σχεδίων με τη βοήθεια

Παρουσίαση με ηλεκτρονικό υπολογιστή της Έκθεσης του Μ. Κορρέ "Από την Πεντέλη στον Παρθενώνα"

Νίκος Δεσούρης
Ηλεκτρονικός Μηχανικός

(94)Ho

γραφικών. Πρέπει όμως να τονισθεί το αποτέλεσμα βασιστικής εξ ολοκλήρου στα υπάρχοντα σχέδια, αναδεικνυόμενα τα αλλά με έναν τρόπο διαφορετικό.

Το πρωτότυπο του τελικού Οδηγού παρουσιάστηκε στο Μουσείο τρεις ημέρες πριν από τα εγκαίνια της Έκθεσης. Η μοναδική παρατήρηση από τους παρόντες ήταν δύο ορθογραφικά λάθη στις λεζάντες. Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής (Quadra 800) παραχωρήθηκε από το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης όσο θα διαρκούσε η Έκθεση.

Η δομή του Οδηγού είναι η ακόλουθη: Ο χρήστης βλέπει μια οθόνη, από την οποία έχει τις ακόλουθες επιλογές (σχήμα 1):

1. Η ιστορία ενός ζωικού κινούμενου.
2. Η ιστορία ενός ζωικού κινούμενου (με παρέμβαση του χρήστη).
3. Κινούμενα σχέδια (animation).

Με την **επιλογή 1**, ο ηλεκτρονικός υπολογιστής παρουσιάζει την ιστορία του ζωικού κινούμενου με βάση τις φωτογραφίες του βιβλίου. Σύμφωνα με λεζάντες σε κάθε οθόνη εξηγούνται στα χρήστη την ιστορία. Λόγω περιορισμένου χρόνου, δεν χρησιμοποιήθηκε ήχος. Η παρουσίαση αυτή είναι ένα slide show, το οποίο ο χρήστης είτε παρακολουθεί ως το τέλος είτε διακόπτει με τη βοήθεια του δρομέα (mouse).

Με την **επιλογή 2**, ο χρήστης έχει πλήρη έλεγχο της παρουσίσεως, αφού

μπορεί να σταματήσει σε όποια οθόνη επιθυμεί για όσο χρόνο θεωρεί απαραίτητο, με την επιλογή αντίστοιχων κομβίων (buttons). Επίσης μπορεί να προχωρήσει στην επόμενη ή να επιστρέψει στην προηγούμενη οθόνη-σχέδιο. Συνολικά ο χρήστης μπορεί να παρακολουθήσει 33 οθόνες βασισμένες στα σχέδια του βιβλίου. Τέσσερις από τις οθόνες έχουν κινούμενα σκίτσα. Σε αυτές τις οθόνες ειδικά κομβία, με το σχήμα της κάμερας, επιτρέπουν την επίδειξη των κινούμενων σχεδίων (animation). Η σημασία των κινούμενων σκίτσων επέβαλε τη δημιουργία της **επιλογής 3**. Με την επιλογή αυτή, ο χρήστης οδηγείται σε μια νέα οθόνη, όπου εμφανίζονται 4 εικόνες μινιατούρες, καθένα από τις οποίες αντιστοιχεί στο σχέδιο στο οποίο οικοδομήθηκε ένα animation (σχήμα 2). Ο χρήστης μπορεί να δει οποιοδήποτε animation, επιλέγοντάς το με τον δρομέα (mouse).

Τα τέσσερα κινούμενα σχέδια παρουσιάζουν τα ακόλουθα:

- Κάθοδος από το λατομείο (βιβλίο - σχέδιο σελίδας 35).
- Επεξεργασία του κινάκρανου (βιβλίο - σχέδιο σελίδας 29).
- Φόρτωση στην άμαξα (βιβλίο - σχέδιο σελίδας 37).
- Αντίσταθμες άμαξες (βιβλίο - σχέδιο σελίδας 49).

Το δεύτερο επιτρέπει την παρακολούθηση των σταδίων της επεξεργασίας με μετάβαση από τις διαδοχικές

φάσεις, ενώ όλα τα υπόλοιπα σχέδια χρησιμοποιούν γραφικά για να δείξουν τη λειτουργία του έλκθρου, τη σημασία που είχαν τα κατακύβια κατά τη φόρτωση της άμαξας, όπως επίσης και τη λειτουργία των αντίσταθμων άμαξών.

Συμπεράσματα

Αν και ο περιορισμένος χρόνος δεν επέτρεψε τη δημιουργία φυσικών κινήσεων στις φιγούρες, το αποτέλεσμα των κινούμενων σχεδίων είναι αρκετά έντονο. Στο βιβλίο εντυπώσεων της Έκθεσης αναφέρονται αρκετά θετικά σχόλια για την παρουσίαση του ηλεκτρονικού υπολογιστή στην όλη εκδήλωση. Στην πράξη, οι παρουσιαστές έβρισκαν ευκολότερο να οδηγήσουν τους επισκέπτες πρώτα στον ηλεκτρονικό υπολογιστή, όπου η παρουσίαση των συνολικών σχεδίων της Έκθεσης σε 5 λεπτά επέτρεπε να παρατηρήσουν με ασφάλιστο τρόπο την λειτουργικότητα των σχεδίων. Ο Οδηγός έχει ήδη μεταφραστεί στα Αγγλικά και στην πιλοτική του αυτή μορφή θα εγκατασταθεί στο Μουσείο της Ακρόπολεως. Στόχος των εμπλεκόμενων φορέων είναι η περαιτέρω επεξεργασία του υλικού και η δημοσίευσή του σε μορφή CD-ROM.

1. The electronic Guide of the Museum of Dion, N. Dessipris, D. Pandermalis, M. Zambelaki, Y. Vassiliadou, ICHIM, Sept. 1993, Cambridge, UK.

3. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΟΥ ΟΡΓΑΝΩΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ

3.1. Εκπαιδευτικά προγράμματα που οργανώθηκαν στο χώρο της Ακροπόλεως

Στην ομάδα αυτή έχουν ενταχθεί καθηγητές, που για να συνοδεύσουν τους μαθητές τους στην Ακρόπολη και στο Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως ή για να διδάξουν το μάθημά τους για την κλασική τέχνη οργάνωσαν ένα πρόγραμμα το οποίο αναλύουν στην εισήγησή τους, περιγράφοντας ταυτόχρονα τον σχεδιασμό του μαθήματος και τους διδακτικούς τους στόχους. Ακολουθούν δύο εκπαιδευτικοί που αναπτύσσουν το διάγραμμα της διδασκαλίας τους, στην Α' Γυμνασίου. Αρχίζουμε με τα αποτελέσματα έρευνας για την ανάπτυξη της ιστορικής αντίληψης μαθητών Γυμνασίου μέσα στο Κέντρο Μελετών και στην Ακρόπολη, η οποία εντάσσεται στο γενικότερο πλαίσιο της συγκεκριμένης μελέτης σε χώρους μουσείων. Οι δύο επόμενοι εκπαιδευτικοί είναι του Δημοτικού, που οργάνωσαν πρόγραμμα-οδοιπορικό για να συνοδεύσουν τους μαθητές τους στην Ακρόπολη, και τελειώνουμε με μια εκπαιδευτικό της Α' Λυκείου, της οποίας οι μαθητές, ως αποτέλεσμα της πολύμηνης εργασίας τους για την Ακρόπολη, τύπωσαν «Οδηγό του Κέντρου Μελετών Ακροπόλεως». Η έκδοση μαθητικών εντύπων ή εργασιών από το σύνολο μιας ομάδας μαθητών είναι διαδικασία διδακτικής επιβεβλημένη σήμερα. Η πολυσχιδής εμπειρία της εκδοτικής εργασίας, που με τους επεξεργαστές κειμένων και τους εκπαιδευτές laser μπορεί σχετικά εύκολα να έχει ένα άρτιο αισθητικά αποτέλεσμα, συγκεντρώνει πολύτιμες για τον μαθητή γνώσεις.